

მუსიკა

MUSIKA

4(41)
2019

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის კურსალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

კონსერვატორიის დიდი დარბაზი
CONSERVATOIRE GRAND HALL
დეკემბერი 15-27 December
2019

XXII საერთაშორისო ფესტივალი

“სადაცაა მთი მუსიკა, იქაა სიმღერა”

XXII International Festival

“New Year Music Celebrations”

- 1 G. Kancheli "Styx". Performers: G.Tsagareli (viola), E.Mikeladze State Symphony Orchestra of Georgia, the conductor N. Rachveli, Trinity Cathedral Choir, Gori Women's Choir, State Choral Chapel of Abkhazia.
- 2 N. Rachveli, "Dedication to Gia Kancheli". Performed by N. Rachveli. Live;
- 3 A. Scriabin. Sonata no.4 in F sharp major, Op.30. Performed by D. Gamsakhurdia;
- 4 F. J. Haydn, Piano Sonata No. 33 in C minor. Performed by I. Gigani;
- 5 A. Dvorak. The Violoncello Concert C minor, 1 part.
performed by G. Kharadze (cello), Tbilisi Symphony Orchestra, the conductor V. Kakhidze;

საქართველოს კომპოზიტორთა
აქტიური კავშირის
ჟურნალი

JOURNAL OF CREATIVE
UNION OF COMPOSERS OF
GEORGIA

მუსიკა

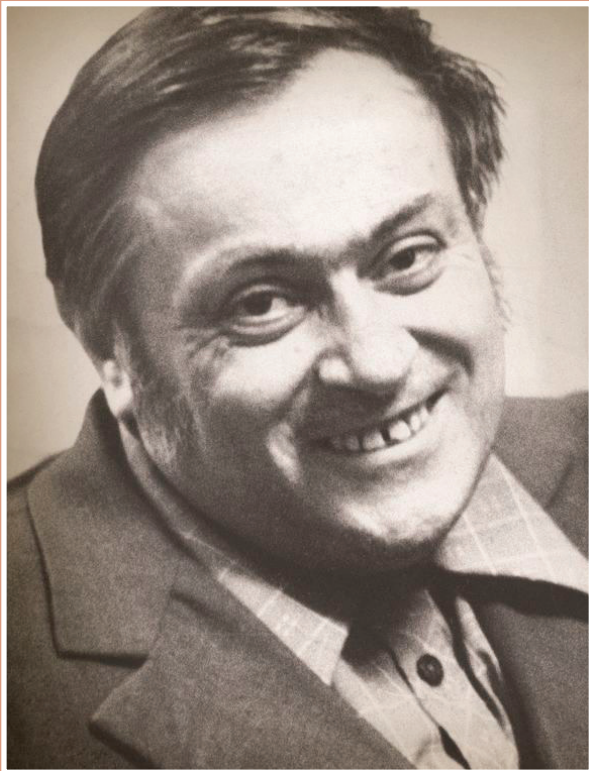
2019 4 (41)
MUSIKA

6. T. Vashakidze. The song "I Remember",
Performed by the State Boys' Chapel, Art director Z. Bokhvadze;
7. The Megrelian Mourning (Performed by M. Abshilava);
The Megrelian Mourning over the Child (Performed by N. Korshia);
8. The Megrelian Nana (Performed by T. Kukhilava);
9. The Megrelian Play "Tsitsikvava"
(Performed by N. Todria, M.Shonia, Z. Kobalia, J.Kvaratskhelia);
10. The Lazuri "Your Mother is in the Mill". Performed by I.Razmadze;
11. Turkish language speaking Lazuri "Tsvima Tsvims".
Performed by S. Molaoghli.

CD
MUSIC

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited.

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited.

გიორგი ორჯონიკიძე (1929-1984)
მუსიკისმკვლევანი, პუბლიცისტი, მეცნიერი, მწერალი, საზოგადო მოღვაწე.

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

4 (41)•2019

ქურნალი გამოიცემა
საქართველოს განათლების, მეცნიერების,
კულტურისა და სპორტის სამინისტროს
ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

ეპოქალური სახეები

მის ყანგალი (1935- 2019)	2
ლელა ოჩიაური, მანანა კორძაია, სვიმონ ჯანგულაშვილი „სეზფის ანგალოზები“	16
შთამოგავლოზა	
რუსუდან ქუთათელაძე. რის იმეფსაზ გენეტიკა მიწარგავს	20
ნიკოლოზ რაჭველი. გომოსგავრება	23
ისტორიული თარიღები	
ლალი ვარდანაშვილი	
1919- 2019. ანუ უაზრო ფაქტუზში გომორგენილი თარიღები	25
თამარ თავგავაკი	
ვირფის „აიფა“ Black Sea Arena- ს სხანგა	31
თარიღი	
რუსუდან ნურნუშია	
გივი ორჯონიკიძე – თანგაფროზების თგალით ფანგსული	
აკამინი, მოგროზნი, მოფვანე	33
კულტურათა ფილოზი	
ალექსი შანიძე	
მიგა ფათალი ანგლოზის სასელ- გუგომგა უგასინგკლა	
როგანდოგს, სიგვარულსა ფა ოსტატოგას	39
სამეცნიერო გვიროი	
შოი აბრახამია	
ანალი მართული პრფესიული საგუნდო მუსიკის სათგვეგთან ...	43
ლაურეატები	
მაია გოგორიშვილი. „პრფესის აფროგენა იგგა გიგანი“	52
თარიღი	
მედეა ქელბაქიანი. გგსტანგ ფალიგვილის 100 წელი	53
საქართველო ფა ევროგა	
ალექსი შანიძე	
საფროგვიანო შრიო „იგარსიო“- ს მოგიგი	
შრიოგვი თგილისში!	58
გგსტინგა	
ნინო (ნუნუ) მესხი. სელიოგენების საგსანგროზი	60
ქალი კომპოზიტოროგები	
პრფესის ფა მუსიკის საფაო	65
საკონსერტო სსოვრება	
რუსუდან ქუთათელაძე. გგფალი სელიოგენების საგანე	66
ანალი გომოცეგები	
თამარ ბურჯანაძე. სოლოფვიტოს ანალი სასელგგფვანელო	72
ფოლოლორი	
გიორგი კრავეიშვილი	
ანგალილი ლგგების გოგა ფა გიგროვი მუსიკალური	
ფოლოლორის თითქმის სელიოგდ უსოგვი ნიგუგები	73
WWW	80
Summary	82

რედაქტორი: მიხელო ოძელი
თანარედაქტოროგები: შოია ჯგფარიძე, თამარ ნულუკიძე, თამარ ბურჯანაძე
ფიგინი: ვგბტანგ რურუქ, ვანო კიგნაძე
ინგლისური თარგმანი: ქეთევან თუგარელი
მისგარტი: დავით აღმაშენებლის 123
ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი: (+995 32) 296 86 78

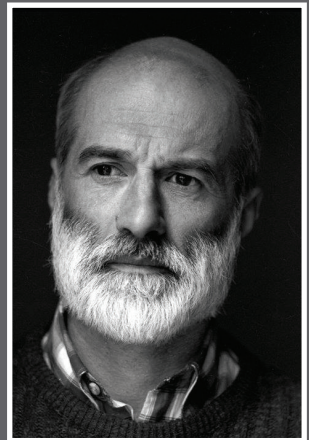
2019 წელი. ქართულმა კულტურამ უდიდესი დანაკლისი განიცადა. გასული საუკუნის ქართველ კომპოზიტორთა 60-ელთა ბრწყინვალე თაობის ერთ-ერთი უკანასკნელი წარმომადგენელი, ქართული მუსიკალური კულტურის ეპოქალური მნიშვნელობის, მსოფლიოში აღიარებული შემოქმედი გია ყანჩელი 2 ოქტომბერს გარდაიცვალა. არა მხოლოდ ქართული,

არამედ მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის მუსიკალური საზოგადოება დიდი მწუხარებით იუნწყებოდა ამის შესახებ.

4 ოქტომბერს, კომპოზიტორის პატივსაცემად, ჰააგის ერთ-ერთი ეკლესიის, St. Jacobs-ის სამრეკლოდან აუღერდა გია ყანჩელის მელოდია „ყვითელი ფოთლები“ ფილმიდან „შერეკილები“.

ქართული საზოგადოებრიობა (არა მხოლოდ მუსიკოსები) დიდი მწუხარებითა და სევდით ეხმაურებოდა გია ყანჩელის გარდაცვალების ფაქტს Facebook-ის გვერდებზე.

ამავე თვის ბოლოს კი, გია ყანჩელის გარდაცვალებიდან სულ რაღაც ათი დღის შემდეგ, 13 ნოემბერს, ქართულმა კულტურამ კვლავ უდიდესი დანაკლისი განიცადა — გარდაიცვალა მსოფლიო რანგის რეჟისორი, ხელოვანი, ასევე 60-იანელთა თაობის ქართველ რეჟისორთა ბრწყინვალე წარმომადგენელი, მიხეილ კობახიძე, რომელმაც თავისი მოკლემეტრაჟიანი, სულ რაღაც 15-20 წუთიანი 8 კინომინიატიურით, წარუშლელი კვალი დატოვა მსოფლიო კინემატოგრაფიაში. ამ დიდი შემოქმედის დაკარგვამაც დიდი გამოეხმაურა ჰზოვა ფეისბუქმომხმარებელში. უმეტესობა მას მოიხსენიებდა არა მხოლოდ როგორც რეჟისორს, არამედ როგორც „კინო-კომპოზიტორს“, და ასეც იყო!

ამ ორ უდიდეს ქართველ შემოქმედს დიდი გულისტკივლით ემშვიდობებოდნენ როგორც პროფესიონალები, ისე მუსიკისა და კინოს მოყვარულნი, ქართული კულტურის გულშემატკივარნი.

ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქცია უერთდება საყოველთაო მწუხარებას და მკითხველს სთავაზობს ფეისბუქ-გამომხმარებების მცირე ნაწილს ორივე შემოქმედზე.

გია ყანჩელი (1935-2019)

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირი

მარსხნიფან — სულხან ნასიქა, გიორგი კვიციანი, გია ყანჩელი კომპოზიტორთა კავშირში

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირი ღრმა მწუხარებით იუნყება, რომ გარდაიცვალა დიდი ქართველი კომპოზიტორი გია ყანჩელი.

ქართული მუსიკის კიდევ ერთი ლეგენდარული მეტრის მოღვაწეობა იქცა ჩვენი ქვეყნის ისტორიის კუთვნილებად. თაობებს გადაეცემა გია ყანჩელის მრავალმხრივი შემოქმედებითი მემკვიდრეობა და მისი სახელი სამარადისოდ აღიბეჭდება ქართული და მსოფლიო მუსიკის ისტორიის ფურცლებზე.

02.10.2019

ჯანსუღ კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ-კულტურული ცენტრი

ჯანსუღ კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ-კულტურული ცენტრის ადმინისტრაცია, თბილისის სიმ-

ფონური ორკესტრი და საქართველოს სახელმწიფო საგუნდო კაპელა გამოთქვამენ დიდ მწუხარებას დიდი ქართველი კომპოზიტორის, ქართული მუსიკალური კულტურის სახელოვანი წარმომადგენლის, ბატონი გია ყანჩელის გარდაცვალების გამო.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მუსიკალური ცენტრისა და თბილისის სიმფონიური ორკესტრის დამარსებელს — ჯანსუღ კახიძეს უზარმაზარი წვლილი მიუძღვის ბატონი გიას შემოქმედებითი განვითარება და წინსვლის პროცესში. თავად გია ყანჩელი ხშირად ამბობდა, რომ ჯანსუღ კახიძე ჩემი სიმფონიური ნაწარმოებების თანაავტორიაო. მათ ერთად განვლეს ურთულესი გზა, რომლის დევიზიც ყოველთვის იყო ქართული კულტურისადმი თავდადება და მისი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ უმაღლეს დონეზე წარმოჩინება. ჰყავდათ უამრავი მომუშავე, შეიძლება ითქვას მტერიც, მაგრამ ვერავინ ვერ შეძლო მათი უბადლო ნიჭიერე-

ჯანსუღ კახიძე, გია ყანჩელი რეპეტიციისას

ბისა და პროფესიონალიზმის უარყოფა... ისინი იყვნენ არამართო შემოქმედები, არამედ საზოგადო მოღვაწეები, რომლებიც მუდამ ფიქრობდნენ რეფორმებზე, მსოფლიო მუსიკალური ტრადიციების ჩვენს ქვეყანაში დამკვიდრებაზე, ქართული მუსიკალური ტრადიციების შენარჩუნებასა და განვითარებაზე.

ვუცხადებთ სამიძმარს ბატონი ვიას ოჯახს და ვუერთდებით მთელი საქართველოს დიდ გულისტკივილს.

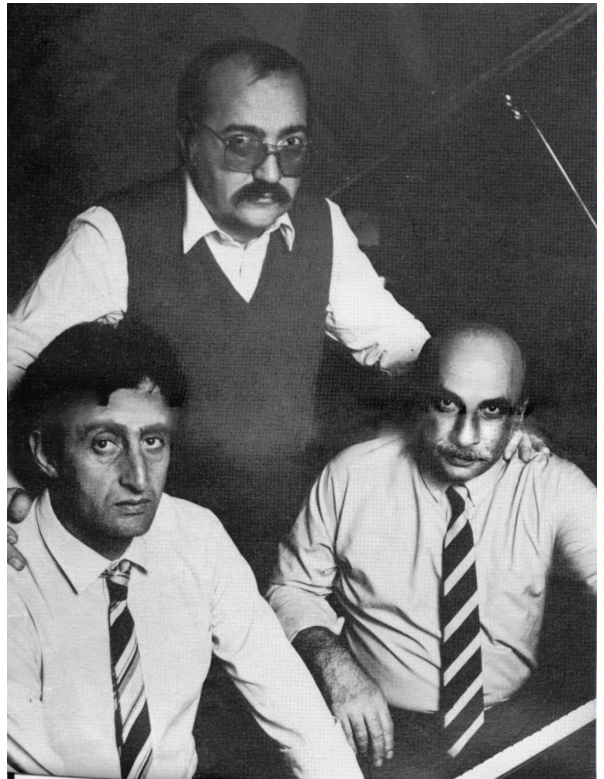
გია ყანჩელი დააკლდება მსოფლიო მუსიკალურ კულტურას მხოლოდ ფიზიკურად, მისი სული კი განსახიერებული მის ქმნილებებში მუდამ იარსებებს!!!

03.10.2019.

მანანა ხვედელიძე (მუსიკისმცოდნე)

ვემზიდობებით მასტროს, ყველაზე ცნობილ ქართველ კომპოზიტორს დედამინაზე – გია ყანჩელს. ამ სივრცეში ტრაგიკული დღეების ამსახველი სტატუსებით სრულად გამოიკვეთა ყანჩელის პიროვნებისა და მისი სამუსიკო სამყაროსადმი რიგითი ადამიანების გულწრფელი, ნამდვილი პატივისცემა და სიყვარული. ბევრმა საკუთარი ფოტოები გამოაქვეყნა დიდ ვიასთან გადაღებული. არის ამ ქმედებაში ჩვენი ბუნების – „ამპარტანების“ გამოხატველი... პირადად ვიცნობდით... დაახლოებული ვიყავით... (მაპატიეთ ფიქრის გამომზეურებისთვის) და იცით რა ვიფიქრე? სწორედ ყანჩელის მუსიკამ, შემოქმედებითმა სამეტყველო ენამ განაპირობა ეს მცირედ ფამილარული ჟესტიკ. ალბათ...

დიდ ხელოვანს ჰქონდა საოცარი თვისება – ადვილად შემოსულიყო ურთიერთობაში, არა ძალდატანებით, პრინციპულად ესაუბრა მრავალფეროვან თემებზე. პირადად, გულმხურვალედ მიელოცა, თუნდაც დამწყები შემსრულებლისთვის წარმატებული საღამო, შემოქ-

სხედან მარცხნიდან: მხატვარი გიორგი ალექსი-მისხიშვილი, გია ყანჩელი; მჯგას – რეჟისორი როგორც სხედან

მედებითი გამარჯვება. დანანებით გაზიარებინა ფიქრი შერყეულ ჯანმრთელობაზე... უყვარდა ახალგაზრდებთან ურთიერთობა, მუშაობა... უყვარდა სამყარო და ადამიანები.

იცით რა მანუხებს ამ დღეებში? – ყველა საუბრობს კომპოზიტორის მუსიკაში სიჩუმის უზადოდ გადმოცემის უნიკალურ უნარზე. მე კი მახსენდება ფილარმონიის დარბაზში ასევე დიდი ჯანო კახიძის ყანჩელისეული პრემიერები. ჯერ კიდევ მაშინ ვგრძნობდი, რომ გია ყანჩელის და მისი მუსიკის ზედმინევენად ზუსტად (და, შესაძლოა, კიდევ უფრო მეტად...) გამოხატველი ჯანსუღ კახიძე იყო. სად იყო სიჩუმე?! ყოველი ნოტიო, ფრაზით ორი მასტრო „ხედნიდა“ საზოგადოებას, ახვევდა მოულოდნელობების ლაბირინთებში, აიძულებდა საზოგადოებრივ შესაძლებლობების ზღვარზე ყოფნას, თითქოს ეს სიჩუმე მორიგი შეტევის წინ სტარტი და

ყურადღებისკენ ბრძანება იყო, რომ მორიგ, გამოუცნობ მორევში აღმოჩენილიყავი. არ გქონიათ შეგრძნება ყანჩელის მსხვილი ფორმის ქმნილების მოსმენისას, რომ გამქრალა დარბაზის და სცენის კონტურები და დარჩენილხარ სრულიად მარტო შენ და ყანჩელისეული სამყარო?... ცოტა ნოტებით და ბევრი მუსიკით. მიუხედავად მაესტრო ყანჩელის ძალიან დინჯი და განონასწორებული ბუნებისა ის გვთავაზობდა უკიდურეს ზღვარზე მყოფ ემოციებს, ქმნიდა მუსიკას, ერთი შეხედვით მარტივად აღსაქმელს და მეორე მხრივ სააზროვნოდ რთულს, ამოუცნობს.

განათლებამიღებული მუსიკოსები საკმაოდ ადვილად ვცნობთ ავტორების, კომპოზიტორების მიერ ან უნებლიედ, ან არა, სხვა კომპოზიტორების ნაწარმოებების გავლენას მათ შემოქმედებაზე, დამეთანხმებით!!! და XX – XXI საუკუნეების მიჯნაზე სრულიად სხვა, ორიგინალური, კოსმიური მნიშვნელობის, არავის მგავსი სამყარო ამოზრდილი ქართული ფესვიდან, და განფენილი უკიდევანო სივრცეში — ეს გია ყანჩელის მიერ შექმნილი სამყაროა. განა ასეთი მასშტაბისთვის ვინმეს მიუღწევია? გია ყანჩელმა ქართულ საკომპოზიციო სკოლას ძალიან მაღალი თამასა დაუწესა მომავალი განვითარებისთვის და პასუხისმგებლობისთვის. არა, უფრო მეტი! ყანჩელის მუსიკა სამყაროს სამუსიკო აზროვნების ერთგვარი ლაკმუსია... შესადარებელი მოვლენა...

ჯერ კიდევ 90-იან წლებში ცნობილმა მუსიკისმცოდნემ ვალენტინა ხოლოპოვამ მიზნობრივად გამაცნო ასპირანტი მიხალჩენკოვა (სამწუხაროდ სახელი არ მახსოვს), რომელიც მუშაობდა გია ყანჩელის მუსიკალური დრამატურგიის საკითხებზე. დისერტანტი ვარკვეული შიშით, სიფრთხილით მეკითხებოდა ყანჩელის ფენომენზე და იცით, ახლა გამოვტყდები, რომ ჩემშიც იფეთქა „ქართულმა ქედმაღლობამ“, რომ მე ყანჩელის ქვეყნიდან ვიყავი და მომეცა საშუალება თანამემამულეზე მესაუბრა. მახსენდება, თეატრალურ ინსტიტუტში

წარმატებით დაცული დისერტაციაც, რომელსაც დიდი მაესტრო ესწრებოდა.

საბედნიეროდ, მომსწრე ვარ რამდენიმე ქვეყანაში არა მარტო მაესტროს მუსიკით აღტაცებული და ემოციებით სავსე საზოგადოების აღფრთოვანებული კომენტარების, არამედ მისი პიროვნების მიმართ საგანგებოდ მოწინებელი დამოკიდებულების.

გია ყანჩელი სრულიად სამყაროსია. ის გენიოსია. მომავალი თაობის ვალია მისი ფენომენის კვლევა და შემოქმედების უკვდავყოფა. ხომ გავგიზიარა ხმამაღლა ფიქრი – „თუ 50 წლის შემდეგაც შესრულდება ჩემი მუსიკა და თქვენ იქნებით ამ მოვლენის თვითმხილველნი, როდესაც მარადიულ სულიერ სამყაროს შემოუერთდებით – მომიყვითო“ ...

თანდათანობით ემშვიდობებიან ყოფიერ სამყაროს ქართული ხელოვნების ოქროს ხანის დიდი მოღვაწეები და დიდუბის პანთეონში ჰპოვებენ სამუდამო განსასვენებელს.

იძინეთ მშვიდად ბატონო გია. გემშვიდობებით და გულითად მადლობას გიძღვნიტ განუმეორებელი მუსიკისთვის, რომელიც აჩუქეთ სამყაროს.

თქვენი პიროვნების და შემოქმედების თაყვანისმცემელი, მანანა ხვედელიძე
04.10.2019

ირაკლი შენგელია (ბალეტმაისტერი)

ერთ მშვენიერ დღეს, 13 წლის წინ, რეკავს ჩემი მობილური:

- გამარჯობათ, ირაკლი ბრძანდებით?
- დიახ, ირაკლი ვარ, გამარჯობათ.
- მე გია ყანჩელი ვარ.

მარცხნიდან: მხატვარი თენგივ შირვაგიანი, ვია ყანგალი, ჯანსუღ კახიძე

ჩემს გაოცებას და სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა.

– მინდა მადლობა გადაგიხადოთ დისკის გამოგზავნისთვის. მე ვნახე თქვენი ნამუშევარი, მომეწონა და მინდა ვისურვოთ მომავალში წარმატება (საუბარია ვიდუო-ბალეტზე “ოსტატი და შევირდი”, სადაც ჩემი დიდი მასწავლებლის, გოგი ალექსიძის დადგმა ვია ყანგელის მუსიკაზე “ტანგოს ნაცვლად” – სთან ერთად იყო ასევე ჩემი, როგორც შევირდის ნამუშევარიც, არვო პიარტის მუსიკაზე. ანტევერპენში გაგზავნილ ამანათს არც უკანა მისამართი და არც ტელეფონის ნომერი არ ეწერა).

მე ვთხოვე დაეთმო ჩემთვის ნახევარი საათი, რომ გვესაუბრა მუსიკაზე. მეორე დღეს მივედი. ვისაუბრეთ რამდენიმე მის ნაწარმოებზე. ყველაზე მეტი დრო დავუთმეთ LAMENT-ს. ერთი საათის შემდეგ შევამჩნიე, რომ შესაძლოა ვიმსახურებდი პასუხს აი ასეთ კითხვაზე: – ბატონო ვია, რატომ წერთ მუსიკას?

მცირე პაუზის შემდეგ გამოალო მაგიდის უჯრა, შემდეგ მეორე, მერე ადგა და კარადაში, პიჯაკის ჯიბეში

დაინყო ძებნა, ბოლოს იპოვა პატარა ბლოკნოტი, გადაშალა და წამიკითხა ერთი სტროფი

– აი, ეს ომარ ხაიამის სიტყვებია, აქ სიცოცხლის სიყვარულზეა საუბარი, აი ამიტომ ვწერ მუსიკას...

ბოლოს მათხოვა ყველა მისი მუსიკის ჩანაწერი, რაც მე არ მქონდა, რომ გადამეწერა.

წარმოგიდგენიათ იქიდან გამოსული რას ვგრძნობდი...!

გავიდა წელიწადნახევარი და ახლა მე ვურეკავ:

– ბატონო ვია გამარჯობათ, მე ირაკლი ვარ, ბალეტის მოცეკვავე.

– გამარჯობა ირაკლი.

– მე ესლა ვასტროლებზე ვარ ამერიკაში და გადამწყვეტილი მაქვს დარჩენა. მე მოვახერხე ის, რომ გავესაუბრე აქაურ ადვოკატს, რომელმაც მითხრა, რომ საბუთების წესრიგში მოყვანისთვის შესაძლოა ცნობილი ადამიანების რეკომენდაციები. მინდა, რომ გთხოვოთ თქვენ გამიწიოთ რეკომენდაცია.

მცირე პაუზის შემდეგ მეკითხება:

– დედამ იცის?

– ცოტა დავიბენი, წამში მივხვდი, რომ დედაჩემს გულისხმობდა და უცხად ყელში წამიჭირა და მეც დავაპაუზე.

ძალიან შენუხდა, გამომიცხადა თანადგომა, მაგრამ მითხრა, რომ დიდი იმედი რეკომენდაციების არ ჰქონდა და რომ მომეძებნა სხვა გზები მწვანე ბარათის მოსაპოვებლად.

ორ კვირაში ამერიკაში დარჩენილს ბინაში, სადაც შემიფარეს ჩემი მამიდების მეგობრებმა, მოდის ფაქსი „ძვირფასო ირაკლი გადმომიჩივკე, ვია ყანგელი“.

– სად მიპოვა? მეგონა, რომ არავინ იცოდა ჩემი ადგილსამყოფელი (მოგვიანებით მივხვდი, რომ ბატონ გურამ მელივასგან გაიგო, მას ხომ ყველაფერი კონტროლის ქვეშ ჰქონდა). მეც გადავურეკე და მეუბნება:

– ირაკლი, ვიცი რომ საბუთებისთვის ფული გჭირ-

დება, მე გამოვიგზავნი რვა ათას დოლარს.

– არა, ბატონო გია, ამ ფულს ვერ გამოგართმევთ... მაგრამ გამახსენდა, რომ მხოლოდ 150 დოლარი მედო ჯიბეში. იცით, იქნებ მაგ თანხის ნახევარი გამომიგზავნოთ, ოთხი ათასი და დანარჩენს მე თვითონ ვიმუშავებ და მოვაგროვებ.

– კარგი, ოთხს გამოვიგზავნი და მაცნობე თუ კიდევ დაგჭირდება.

ბატონმა გიამ ჩამანერინა ამერიკაში მცხოვრები ქართველი ხელოვანების ნომრები და მთხოვა დამერეკა მათთვის და რჩევები მეკითხა, მითხრა, რომ ისინი უკვე ელოდებიან ჩემს ზარს.

გია ყანჩელი ადამიანობის ისეთი მაგალითია რომელსაც, ალბათ ვერასოდეს მიაღწევ, მაგრამ ასეთი ამბის მომსწრეს და მით უმეტეს მონაწილეს, უფლებას არ ვიტოვებს, რომ არ ეცადო იცხოვრო ისე, რომ გერქვას ადამიანი.

ელისო ასათიანი

(გამოხმაურება სატელევიზიო სიუჟეტზე)

„არ შემიძლია, გვარამიას მიერ მუსიკაში ‘პირველობის და ოქროს მედლის მინიჭების’ ტექსტს მოკლედ არ ვუპასუხო.

ხელოვნება სპორტი არაა და აქ ბირთვის კვრის მანძილს არავინ ზომავს. შესაძლოა ყანჩელი ყველაზე ცნობადი სახე იყო დასავლეთში ჩვენს კომპოზიტორთა შორის, მაგრამ არა *primus inter pares!* („პირველი თანასწორთა შორის“ – რედ.). პირადად მე, ჩვენი საზოგადოების მუსიკალური გემოვნების მხილებად მიმაჩნია კეჭყაყაძის საგუნდო მუსიკის, რომელსაც თანამედროვე დასავლეთი ნელ-ნელა დიდი გაოცებით ეცნობა, სათანადო ვერდაფასება!..

მარცხნიდან: ჯანსუღ კახიძე, იური გაგვილი, გია ყანჩელი

ან, რომელი პრემია მიეცეთ ბიძინა კვერნაძეს, რომელზეც ჯანო კახიძემ ძალიან მოხდენილად თქვა, რომ ის ქართული მუსიკის ნიკოლოზ ბარათაშვილია?!. სანტერესოა, რა საზომით გაგზომოთ სულხან ცინცაძის საოცარი ნიჭი, განსაკუთრებით – მისი კვარტეტების მუსიკა?! თუ მაინცდამაინც კინოფილმები გნებავთ, ის იქაც უნიკალური მელოდისტი და მოთამაშეა, – „ჯარისკაცის მამის“ ფინალში ალექსანდროვის პლაკატური მუსიკის გენიალურ სიმფონიურ შედეგრამდე აყვანა, რაც თავისი ტრაგიზმით მალერის ათასების ჟღერადობას ტოლს არ უდებს, ეს მხოლოდ წარმოუდგენელ მუსიკალურ ტალანტს ხელენიფება.

არ შემიძლია, ჩემთვის განსაკუთრებულად დასაფასებელ ნოდარ გაბუნias კამერულ ერთგვარ გრაფიკულ სტილზე და ჩანახატების საოცარი მომხიბლაობაზე არ ვთქვა. ის განსაკუთრებული სინტიფით და ევროპული ტრადიციების პრიზმაში ატარებდა ყველა ფრაზას თუ მათ დამუშავებას. დარწმუნებული ვარ, ნოდარი რომ დასავლეთის გეოგრაფიულ სივრცეში მოვლენოდა კაცობრიობას, დღეს მისი სახელი ყველას ეცოდინებოდა...

უფრო ღრმად დროში რომ ჩავიდეთ, ვინ შეაფასებს ანდრია ბალანჩივაძის მასშტაბს, პიონერი რომ იყო

მარცხნიდან: ჯანსუღ კახიძე, ვლადიმერ სავივაკოვი, გია ყანჩელი

უამრავი ჟანრის მუსიკის შექმნაში და ყველა მომდევნო თაობის რეალური და იდეური პედაგოგიკა?! მართლაც მართებულად უთქვამს მისთვის ფელიქს ლლონტს, ჩვენი ბაზი ხართო, თუმცა, ანდრეას საოცარ იუმორს აქაც არ დაუყოვნებია:

«Дорогой мой, по сравнению с Бахом я ‘Г...о на палочке, ну, а уж для себя сами подберите подходящее сравнение»-ო („ძვირფასო, ბახთან შედარებით ძ...ი ვარ ჯობზე, თქვენთვის კი თვითონ შეარჩიეთ შესაბამისი შედარება“ – რედ.).

ჰოდა, ა.შ. ა.შ. და ა.შ...

მე აქ “J’accuse”-ის („ბრალს ვდებ“ – რედ.) დონის გამოსარჩლებას ჩვენი კომპოზიტორებისა არ ვაპირებ. უბრალოდ, მინდა ზოგიერთ ყველაფერში Besserwisser-ს (ყოვლისმცოდნეს – რედ.) ყანჩელის მუსიკით დამშვენებული ფილმიდან ციტატა მოვუყვანო:

«Сперва подумай, потом говори»... („ჯერ იფიქრე, შემდეგ თქვი“ – რედ.).

დაბოლოს, რა ვთქვით იმ ფენომენზე, რომლის გვარს შეგნებულად არ დავასახელებ, ვისი მუსიკაც ჩვენს ჰიმნს გამორჩეულს ხდის ყველა ერთა ჰიმნს შორის, ჩემი მოკრძალებული შეფასებით, ჰაიდნის კვარტეტის მელოდიას გერმანიის ჰიმნში თანასწორუფლებიანობას სთავაზობს?!..“

08.10.2019

ცოტნე გამსახურდია

„გია ყანჩელი – ადამიანი, რომელიც იყო თავის დროის და სოციალური წრის წარმომადგენელი, კომუნისტა და „ინწილიგენციას“ ვგულისხმობ, მაგრამ თავი დააღწია ორივეს.

არ მიუღია საკუთარი ქვეყნის დაქვევებაში მონაწილეობა და საკუთარი პრივილეგიებისთვის, „მასკვადან“ ფირების და იქ – კონიაკების სატარებლად, საკუთარი ხალხის ავტომატიანი ჯალათები არ გაუპრავებია.

არც შევარდნაძის კარის „ინწილიგენტად“ ქვეულა, არც ბიძინეს „გადასარჩენად“ გაუხდია საქმე და არც საკუთარ საფაშოდ უქცევია ესა თუ ის დაწესებულება, თითქოს მემკვიდრეობით ერგოთ, ა ლა სტურუა...

საკუთარი შრომით, ნიჭით, რეპუტაციით სარგებლობდა და ცხოვრობდა. არც არავის ხელის შემყურე ყოფილა და იყო ჭეშმარიტი ხელოვანი, მსოფლიო მოქალაქე – გია ყანჩელი დედამინის ყველა წერტილში.

მართლაც, რაღაც უცნაური კანონზომიერება აქვს ამ სამყაროს: მისი სიკვდილი გაზაფხულზე უბრალოდ ვერ მოხდებოდა. ჩემს თაობასაც, ყვითელი ფოთლების დანახვისას, მუდამ გია ყანჩელი გაასხენდება...

მსუბუქი იყვნენ ყვითელი ფოთლები შენტვის, მასტრო...“

02.04.2019

P.S. რედაქციისგან: ცოტნე გამსახურდიას შეტყობინებამ (პოსტმა), გაგვახსენა გია ყანჩელის ორი ინტევიუ, რომლებიც მკაფიოდ ადასტურებენ ცოტნე გამსახურდიას შეფასებას. ესაა 2008 წლის 8 აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს ომიდან ერთი თვის შემდეგ, 9 სექტემბერს, „რადიო თავისუფლების“ რუსული წარმომადგენლობისათვის მიცემული ინტერვიუ და TV პირველისათვის მიცემული კომპოზიტორის ერთ-ერთი უკანასკნელი ინტერვიუ. ბ-ნი გია თავად დაუკავშირდა

ამ ტელეარხს და ითხოვა საუბარი „გავრილოვის მოგ-
ვლენებზე“. გთავაზობთ ამონარიდებს ინტერვიუებიდან:

«**Радио Свобода**». 2008.09.09. «Для меня то, что произошло, приблизительно равно тому, что произошло 11 сентября в Нью-Йорке... я – человек довольно преклонного возраста, и я уже понял, что при своей жизни, видимо, я уже в Россию не поеду... Ведь у меня перед глазами вот эти кадры, когда начали выселять из Москвы грузин и как их перевозили, как скот... Должно пройти время, и, мне кажется, должно что-то измениться в России. Разве когда-нибудь не настанет время, когда Россия встанет на путь цивилизованного быта?...»

კონსტანტინე ჯანაშია: ასსსსლავ როსსროოოოოოოი, გია ყანჩელი

დაბოლოს, ვფიქრობთ, რომ მეტად ბევრისმთქ-
მელი, შეიძლება ითქვას, პროფეტულიც კია, ციტატა,
რომელიც ამავე ინტერვიუში მოიხმო კორესპონდენტმა.
ესაა ანოტაცია ნანარმოების „უარზონ“, რომელიც გია
ყანჩელმა ვალერი გერგიევს 50 წლის საიუბილეო თა-
რიღს უძღვნა:

«Дорогой Валерий,

Мои с тобой творческие и человеческие
взаимоотношения, дящиеся многие годы,
вселяют в меня надежду, что присущая тебе

мощная энергетика, распространяясь во все
точки земного шара, бумерангом возвратится
в тот символический круг, который Б. Брехт
назвал «Кавказским меловым кругом». Сочинение
же, посвященное тебе, я назвал осетинским словом
«Уарзон», которое в переводе на русский означает
«любовь». При написании этого слова латиницей
неожиданно выяснилось, что звучание его на
английском языке соответствует «военной зоне»
(war zone). И, к сожалению, в этой транскрипции
это слово реально отражает события на Кавказе.
Известно, что от любви до возникновения
«военной зоны» достаточен один необдуманный
шаг. Путь же назад от «военной зоны» до любви –
долг и труден. Обнимаю, твой Гия Канчели». Май
2003 года.

(<https://www.svoboda.org/a/464316.html>)

TV პირველი. გადაცემა „პოლიტმეტრი“: „ჯანმრ-
თელობის მდგომარეობა რომ არა, მე დღეს თქვენთან
ერთად, ახალგაზრდების გვერდით ვიდგებოდი. ჩემი
უდიდესი სურვილია, მოვესწრო მართვის მრავალპარ-
ტიულ სისტემას და ისეთ მთავრობას, რომელიც სხვა-
დასხვა პარტიებისგანაც, რაც მთავარია, უპარტიო პო-
ლიტიკოსებისგანაც არ დაკომპლექტდება. მე არ მინდა,
რომ აპოლიტიკურმა პიროვნებებმა წარმართონ მომა-
ვალში ჩემი ქვეყნის ბედ-იღბალი. რა თქმა უნდა, აქ
ლაპარაკია პროპორციულ სისტემაზე, ლაპარაკია კო-
ალიციურ მთავრობაზე. ყველა უბედურება მოდიოდა
იქედან, რომ იყო ერთპარტიული სისტემა, სადაც პარ-
ლამენტში უმრავლესობას შეეძლო ყველაფრის გაკე-
თება, ერთი ხელის აწევით, იმიტომ, რომ ეგენი იყვნენ
ბევრად უფრო მეტი. ეს მინდა, რომ მოისპოს. არა ვარ
კმაყოფილი ჩვენი ხელისუფლებით და მიმაჩნია, რომ
რალაც ორმაგ პოლიტიკას თამაშობენ. ნინო ქიქილაშ-

ვილის შეკითხვაზე – „ხედავთ აქ რუსულ ვაგლენას, კვალს?“, გია ყანჩელი პასუხობს – „რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა, აქამდე ვხედავდი და იმედი მაქვს, ამის მერე, ველარ დავინახავ“.

ცირა ელისაშვილი

„ყველას ჩვენი დამოკიდებულება გვაქვს „თბილისობის“ მიმართ და რა თქმა უნდა, მეც. თუმცა, ეს სხვა თემაა. ამ 40 წლის განმავლობაში (სწორედ ამდენი გავიდა პირველი თბილისობიდან), წლევანდელი მგონია, რომ ყველაზე სევდიანი და ჩუმია.

ამას ახსნა აქვს: გუშინ თბილისი გია ყანჩელს გამოეთხოვა.

საერთოდ ვფიქრობ, რომ ეს ორი ფენომენი, ყანჩელი და თბილისი ერთმანეთს გვანან.

თუ ვინმეს შეეძლო ეთქვა „მე ვარ თბილისი“ (არასოდეს უთქვამს), ეს გია ყანჩელია.

და, თუ ვინმეს შეუძლია თქვას „მე ვარ ყანჩელი“, ეს თბილისია.

(ერთხელ, ბროსეს ქუჩიდან რუსთაველისკენ მივდიოდით, ოპერასთან გაჩერებულ მანქანასთან იდგნენ ჯანსუღ კახიძე, გია ყანჩელი და გოგი ალექსი-მესხიშვილი, რატომღაც ყველას შავები ეცვა და მათი ჭაღარა მძაფრად აღიქმებოდა. იმ მომენტში ოპერასთან იდგა მთელი ეპოქა. ამასთან ეს ეპოქა ძალიან თბილისურად, ლამის პლექსანოვურად იდგა. იდაყვამდე აწეული პერანგის სახელოებით და ცოტა დარდიმანდულად. ფოტო ვერ გადავუღე, მაშინ მობილურები მგონი არც იყო. თუმცა, რომც მქონოდა ალბათ ვერ გავბედავდი).

სადაც არ უნდა ყოფილიყო, ყოველთვის სახლში ბრუნდებოდა.. თბილისში, პლექსანოვზე, ტოვსტონოგოვის ქუჩაზე.

ვაჟისორი ვიოლანი და ნაწილი, გია ყანჩელი

ამიტომაც მგონია, რომ „ყვითელი ფოთლები“ თბილისის ჭადრებია! არც ნეკერჩხალი, არც მუხა, არც რაიმე სხვა... მხოლოდ ჭადარი და ისიც თბილისის.

„დავდივარ მარტო, უმისამართოდ...“ თბილისის ქუჩებზე.. და საერთოდ, იმ ახალგაზრდა გოგოს (ყველასთვის ცნობილ ფილმში აყვავებული რტოთი ხელში რომ დადის) გეპეის, ან მზიურის, ნუშის ტოტი უჭირავს...

გია ყანჩელის გარდაცვალების დღე გოდერძი ჩოხელის დაბადების დღეს დაემთხვა. აქაც, მგონია, რომ ეს ორი ადამიანი ერთმანეთს გავს. იმით, რომ ისინი ცამდე მართლები იყვნენ საკუთარი შემოქმედების და ქვეყნის წინაშე. ამ დღეებში ზუსტად გამოჩნდა, რომ ყანჩელი ადამიანებისთვის მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ საკუთარი შემოქმედებით, არამედ მისი საოცრად ზუსტი და სამართლიანი ეროვნული და სამოქალაქო პოზიციით.

ის აქ არის...

ანი, ის ყოველთვის აქ იქნება, გუშინ რუსთაველის თეატრიდან ოპერამდე უწყვეტი ტაშით დაწყებული, ჩვენივე მობილურებზე დაყენებული ყანჩელისეული მელოდით დამთავრებული.

ასე რომც არ იყოს, თბილისს გია ყანჩელი გარანტირებულად წელიწადში ორჯერ გაახსენდება. პირ-

ველად მაშინ, როცა სადღაც თებერვალში, სრული-ად მოულოდნელად და ამავე დროს კანონზომიერად, თეთრად იფეთქებს გეპეის ნუში და მეორედ შემოდგო-მაზე – როცა პირველი ყვითელი ფოთოლი მოსწყდება ჭაღარს.

მე მინდა თბილისის ვუსურვო ყანჩელისებური სიმ-შვიდე. იმიტომ, რომ ეს სიმშვიდე მასთან, ამავედრო-ლად, ფიქრია. დაფიქრებით მოვეპყრათ თბილისსაც. ნუ გამოვეკიდებით სტატისტიკას, იმიტომ, რომ ქალაქი სტატისტიკით არ იზომება. ნუ ვისაუბრებთ იმაზე, რამ-დენი გავაკეთეთ („რამდენი“ სტატისტიკა), ვთქვათ, რომ დღესაც ვაკეთებთ (ანუ პროცესში ვართ), ამ შემ-თხვევაში ნაკლებ შეცდომას დავეუშვებთ და ჩვენი ქმე-დებები ხელოვნურად არ იქნება დაკავშირებული კონკ-რეტულ თარიღებთან.

ნუ დავთვლით რამდენი თბილისობა მოვანყვეთ (ესეც სტატისტიკა). ეს „თბილისობა“ ჩვენი ყოველ-დღიური დამოკიდებულება იყოს, ქალაქთან მიმართე-ბაში და ასე, მშვიდად ვიზრუნოთ თბილისზე.

ამ დღეებში გენიალური გრაფიკა გავრცელდა: შორს მიმავალი გია ყანჩელი ყვითელი ფოთლების ფონზე...

ქალაქის პერსონიფიკირება თუ შეიძლება, მგო-ნია, რომ თბილისი ასაკოვანი მამაკაცია, ჭაღარა თმით, მხრებში ოდნავ მოხრილი, შეიძლება ჯოხზე დაყრდნო-ბილიც, რომელიც მიდის... სულ მეშინია, ერთხელ თბი-ლისი მართლა არ წავიდეს..

ეს რომ არ მოხდეს, უნდა გავიცნოთ ჩვენი ქალაქი.
ამისათვის უნდა ვიაროთ დიდხანს,
ვიაროთ ფეხით,
უმიხამართოდ

და ეს ქალაქი თავად შეგიყვანთ კონკრეტულ მისა-მართებზე, სადაც აღმოაჩენთ საკუთრივ თქვენს თბი-ლისს და თქვენს თავს ამ ქალაქში. ამ დროს გია ყან-ჩელის მუსიკასაც თუ გაიგონებთ, არ გავიკვირდეთ... ეს

გია ყანჩელი – რეჟისორი

არის თბილისი.

P.S. მე მას არ ვიცნობდი. ერთადერთი რისი თქმაც პირველად და უკანასკნელად მისთვის შემიძლია – არის მადლობა, მადლობა სიცოცხლისათვის, ბატონო გია!

06.10.2019

მანანა კორძაია

(გამომხატურება დიდ საკონცერტო დარბაზში 18 თქ-ტომბერს გია ყანჩელის ხსოვნისადმი მიძღვნილ კონ-ცერტზე)

უფრო ჩემთვის და კიდევ მათთვის, ვისაც ეყოფა ამსივრძე პოსტის კითხვის ძალა.

როგორც წესი, არ მიჩნდება ხოლმე სურვილი წამი-ერად გამოვეხმაურო იმას, რაც განსაკუთრებულად და სიღრმისეულად მოქმედებს ჩემზე. ასე დამემართა გია ყანჩელისადმი მიძღვნილ კონცერტზე, თითქოს უკვე მოსმენილზე და ნანახზე, მაგრამ მაინც გამორჩეულზე. გია უკვე აღარ იყო... ეკრანიდან კი მისი კომენტარებიც ისმოდა, მადლობასაც უხდოდა მსმენელს და ბოლოს კი არ გვეთხოვებოდა, გვემშვიდობებოდა საოცარი სით-ბოთი და სიყვარულით მომავალ შეხვედრამდე. მართა-

თბილისის საკონცერტო დარბაზი
TBILISI CONCERT HALL

18 ოქტომბერი
2019 October
 დასაწყისი: **20:00**

გია ყანჩელი

Giya Kancheli

მიქელაძის სახლი
 MIKELADZE CENTER

CONCEPT ART
 Photo - David Gogishvili

ყვალადფიქრდა საბავის საპატრიარქო გუნდი
 ხელმძღვანელი: სვიმონ ჯანგულაშვილი
 გორის ქალთა კამერული გუნდი ხელმძღვანელი: თეონა ცირაგუა
 ნათო მათონიძე | ლიზა აბრამიონი | შიშო ჯავახიშვილი | ზვიად მიჩილაშვილი
 ბიორგი ტაბარული | საპარტოვალის უროვსული სიმფონიური ორკესტრი
 დირიჟორი - ნიკოლოზ რაჭველი

სცენარის ავტორი და პროდუსერი - თომას შორაბანაძე
 გენერალური მენეჯერი - ნინო ნახუცრიშვილი

BADACON GEORGIA AT_ 118

12

ლიც არის — მისი მუსიკა, თავისი ჟანრული მრავალ-
 ფეროვნების წყალობით, სულ ჟღერს ნებისმიერი ტიპის
 საკონცერტო დარბაზებში.

მაგრამ სრულიად მოულოდნელი იყო ფიგურულ
 სრიალში კანადელი ჩემპიონის ნომერი — კლოუნადა
 — გია ყანჩელის სავიოლინო კომპოზიციაზე, მის პირ-
 ველ შემსრულებელს, გიდონ კრემერს რომ მიუძღვნა.
 ამ ფანტასტიკურად დადგმულმა და შესრულებულმა
 ნომერმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ ყანჩელის

მუსიკა უნივერსალურია, მე კი მაგრძნობინა მისი მუსი-
 კის ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი შტრიხის რეა-
 ლობა — თვითირონია, ელევანტურობისა და ლირიკუ-
 ლი კომედიის საბურველში.

ემოციურად კი მაინც იმ კონცერტისკენ დამაბრუ-
 ნა — კინო-სათეატრო მუსიკა, ეკრანზე გაცოცხლებუ-
 ლი პირველი შემსრულებლები — რამაზ ჩხიკვაძე, კახი
 კავსაძე, გურამ საღარაძე, იზა გიგოშვილი, ჟანრი ლო-
 ლაშვილი, ნანი ბრეგვაძე, ბუბა, მეგობრები, თანამოაზ-

რეჟისორები, ცხადია ელდარ შენგელაიასთან, ვიადანელიასთან, რეზო გაბრიაძესთან, რობერტ სტურუასა და ჯანსუღ კახიძესთან ერთად. მათ გვერდით კი ნატო მეტონიძის, ლიზა ბაგრატიონის, ჯავახიშვილის მიერ ნატიფად შესრულებული ლირიკული ჩანარები ლაივში.

და მაინც „სტიქის“ მოლოდინში ვიყავი. ვფიქრობდი, პირველ შესრულებაზე – ჯანო, ბაშმეტი... იმ განცდაზე, პირველმა შესრულებამ რომ აღმიძრა და სტურუას თავისი მორიგი შედეგრი (მე ასე ვფიქრობ) შეაქმნევინა. მაშინ ჩემთვის ახალი ჟანრი დაიბადა – უსიტყვო დრამა და მასში ჩართული ხმაურის (სკამების ხოხვის მრავალხმიანობა), როგორც მუსიკალური კატეგორიის გააზრება. და კიდევ, მუსიკალურ პარტიტურაში ჩართული ცალკეული სიტყვები, ფრაზების ნაგლეჯები ქართული და მსოფლიო კლასიკური პოეზიიდან, ახლობლების სახელები... თეატრში ხომ მუსიკა სპექტაკლისთვის იქმნება, ამ სპექტაკლის ინსპირატორი კი მუსიკა გახლდათ. მუსიკა იქცა თეატრალური კონცეფციის სათავედ და ის დარჩა ბოლომდე, ყოველგვარი სიტყვიერი განმარტების გარეშე.

ახლა კი პირველი „სტიქი“ ვიას გარეშე. ველაგვიდი გიორგი ცაგარელსა და ნიკოლოზ რაჭველთან ერთად... პირველივე ფრაზებიდან ვიგრძენი, რომ შესრულება სხვა მუხტით წარმართებოდა. ნიკამ და გიორგიმ არ აირჩიეს სენტიმენტალური ტრაგედიულობა და ამალღებული სევდის იმ ხაზით წავიდნენ, რომელიც გასხვიოსნებას ბადებს და არა უიმედო უკუნეთის სამყაროს. ეს ვიასაც მოეწონებოდა უდავოდ. კონტრაპუნქტი ცაგარელის ალტთან გუნდს უნდა შეექმნა (გორის გოგონები, სვიმონ ჯანგულაშვილის საპატრიარქოს ვაჟთა გუნდი). ამ კომპოზიციის ერთიანობის მიღწევა რთულია იმ მოულოდნელი პაუზების გამო, ასე რომ უყვარს ყანჩელს. დირიჟორის მთავარი ამოცანაა ემოციურად ზუსტად გათვალოს ეს შეჩერებები. მოკლედ მოჭრი –

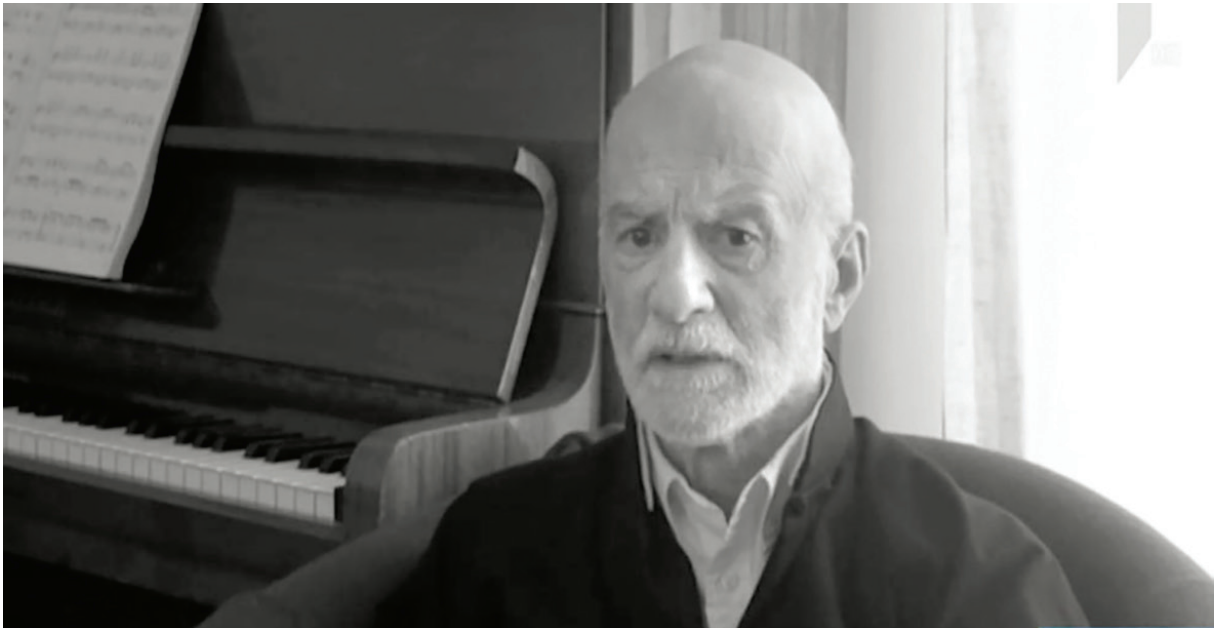

სიღმე ეკარგება, ძალიან გაავრძელებ – ბლანტი ხდება. იმ საღამოს ნიკამ გასაოცრად ზუსტად იგრძნო ამ შეჩერებების ფასი და შექმნა უწყვეტობის ემოციური მუხტი, რომელიც მცოცავად, მაგრამ უწყვეტად ვითარდებოდა ფინალურ კულმინაციაში. ორკესტრმაც გაუმართლა, ერთ სუნთქვად იყო შეკრული. ფინალური ეპიზოდი კი მართლაც შოკისმომგვრელი აღმოჩნდა. ისედაც გარინდულ მსმენელს მგონი სუნთქვაც შეეკრა – რაღაც მისტიკურმა სიჩუმემ დაისადგურა ფილარმონიის ამ დიდ საკონცერტო დარბაზში. ნიკას ემოციური მუხტით გაჯერებულმა კონტრაპუნქტმა, გიორგის ალტის დახვეწილ, ფაქიზ და შინაგანად ნერვულ ფრაზებსა და გუნდის ამალღებულ გალობას შორის, მართლაც კათარზისის განცდა დაბადა. ამგვარი აკუსტიკური ველის შექმნისათვის მადლობა ხმის რეჟისორს მიხეილ კილოსანიძესაც ეთქმის, ისეთ დონეზე წარმართა ხმოვანების ბალანსი.

მაგრამ ფაქტია, რომ მხოლოდ სტიქის დინებაში იცის – ვინ – საით.

და მაინც იმედით, რომ „მხოლოდ შუქთა კამარა ვერაფერმა დაფარა“ (გალა).

29.10.2019.

მიხეილ კობახიძე

მიხეილ კობახიძე (1939–2019) მანანა კორძია

ოქტომბერი — დამშვიდობება ორ უდიდეს ხელოვანთან — ჯერ გია ყანჩელი, მერე მიხეილ კობახიძე. მათზე ყოველგვარი მოკრძალების გარეშე ვხმარობთ — გენიოსები.

და რადგან მეცნიერების აზრით დადგინდა, რომ ტესლა — აინშტაინის ორთაბრძოლაში ტესლას თეორიამ გაიმარჯვა, მადლობა ქართულ ენას, რომ არ დაგვჭირდა ახლის ძიება და გვაქვს სიტყვა გარდაცვალება, ანუ არა გაქრობა, არამედ გადასვლა სხვა განზომილებაში. ამდენად, დღეს ეს ორი გენიოსი უკვე კოსმოსის კუთვნილებათ.

და მაინც აქ, დედამიწაზე, ჩვენი ემოციებით ვლაპარაკობთ მათ დანატოვარზე. და თუ გია ყანჩელის ხელოვნება მის სიცოცხლეშივე იქცა „ბესტსელერად“, უდიდესი კინოშემოქმედისა და დიდოსტატის მიხეილ

კაჭრი ფილმიდან „მუსიკოსები“ (1969)

კობახიძის ხელოვნება ჯეროვნად ჯერ არ შეფასებულა ჩვენში.

იქნებ რაოდენობრივმა სიმცირემ განაპირობა? 7 მინიატურული ფილმის ავტორი, ერთ დისკზე რომ ეტევა (ახლა მერვეც გამოჩნდა), კარგა ხანია მსოფლიო კი-

ნოისტორიის კუთვნილებაა, ჩვენში კი ნაკლებად ცნობილი დევნილ, ტანჯულ, მარტოსულად იქცა, რომელსაც აგერ 40 წელზე მეტია ფილმი არ გადაუღია – ჯერ აუკრძალეს, მერე ცხოვრება ექცა ტრაგედიად.

მაგრამ ეს ფილმები არ დაძველდა და ეს არ არის ლიტონი სიტყვები. უნივერსიტეტში წელიწადში ორჯერ (ორი სემესტრია) სრულიად განსხვავებული პროფესიების სტუდენტებს აუცილებლად ვაჩვენებ ხოლმე ამ ფილმებს და არ მასხოვს არცერთი შემთხვევა, რომ

კადრი ფილმიდან „პოლგა“ (1967)

რომელიმე სტუდენტი გულგრილი დარჩენილიყო და აღფრთვანების გარეშე დაეტოვებინა აუდიტორია.

მიხეილ კობახიძის კინო იმითაა გამორჩეული, რომ მთლიანად მისი „საკუთრებაა“. მას არ ჰყავს თანაგეტორი სცენარისტი, მხატვარი და კომპოზიტორი. ამ სრულიად განსხვავებულ შრეებს თვითონ განაგებს და ქმნის თავის ფილმს ერთიანი ხედვით, ესთეტიკით, დრამატურგიით და თუ გნებავთ ტექნიკური გამომგონებლობით, უჩვეულო, ექსცენტრული ეფექტებით. შედეგი კი ამ მინიატურულ ქსოვილში აღორძინების ეპოქის გრაფიკული მინიატურებისათვის დამახასიათებელი პანორამული ხედვის, დახვეწილი გემოვნების, პრო-

ფესიონალიზმის, გროტესკში გადასული სევდანარევი იუმორის, ლირიკისა და პლასტიკის ერთიანობის გასაოცრად მაღალი კლასის დემონსტრირებაა, დილექტანტიზმის კვალს რომ ვერ მიაგნებთ. არა და, მიშიკო არ იყო კომპოზიტორი, მაგრამ უკვე არსებული მუსიკისაგან შექმნილი კომპილაციური კონოკომპოზიციები მკორე ეჭვსაც არ ბადებს, რომ მას სერიოზული და ღრმა მუსიკალური განათლება არ ჰქონდა. იგი ნამდვილი კინოკომპოზიტორია, რაც ამ გენიალური მინიატურების წარმატების დომინანტადაც შეიძლება მივიჩნიოთ. ჩაპლინის სულიერი მემკვიდრე აქაც მისი ერთგული დარჩა, მაგრამ სრულიად ინდივიდუალური, საკუთარი ხელწერით...

ამიტომაც ძნელია მიშიკო კობახიძის ხელოვნებას უწოდო „თანამედროვე“. ის *გედროულია...*

16.10.2019

23 ნოემბერს, კინოთეატრში „ამირანი“ ვია ყანჩელის შესახებ გადაღებული დოკუმენტური ფილმის, „სევდის ანგელოზები“-ს ჩვენება გაიმართა. ფილმის სცენარი და რეჟისურა ეკუთვნის პროდიუსერს, თეონა ჯორბენაძეს. თეონას ამ ფილმის გადასაღებად ერთი წელი დასჭირდა. გადაღებები 2015 წელს დაიწყო, ფილმში შესულია კადრები ვია ყანჩელის 80 წლის საიუბილეო საკონცერტო ტურნედან – ბერლინი, ბრიუსელი, ანტვერპენი, ბაქო.

ვია ყანჩელისადმი მიძღვნილი ფილმის ჩვენებას, დიდი მკესტროს – ვია ყანჩელის მუსიკის გარეშე არ ჩაუვლია – ფილმის საჯარო პრემიერამდე გაიმართა კონცერტი, რომელშიც მონაწილეობენ საქართველოს ეროვნული სიმფონიური ორკესტრის მუსიკოსები, დირიჟორი ნიკოლოზ რაჭველი, ალტისტი ვიორგი ცავარელი და კლასიკური მუსიკის შემსრულებელთა ახალი თაობა.

კონცერტი გაიხსნა პრემიერით – პატარა ვუნდერკინდის, ცოტნე ბედგინიძის ნაწარმოებით, რომელიც ვია ყანჩელის ხსოვნას მიუძღვნა.

თეონა ჯორბენაძე – ნაწარმოები „სევდის ანგელოზები“ ჩემთვის ფილმის ინსპირაცია გახდა. ის ანტიპუტინისტური აქციისთვის შექმნა ბატონმა ვიამ, ვესწრებოდი პრემიერას, რომელიც ბერლინის ფილარმონიაში გაიმართა. თუკი სახელწოდებას ჩავუფიქრდებით, ალბათ, სევდა იმის გამო, რომ გარშემო უსამართლობა სულ ხდება და ანგელოზებიც შეიძლება იყვნენ სევდიანები, მაგრამ ისინი ყოველთვის იმარჯვებენ. მის მუსიკაში სევდა ანგელოზებთან ერთად არის, ანუ ამ სევდიან მუსიკაშიც არის იმედი“ (FORTUN. GE. 21.11.2019).

„სევდის ანგელოზები“

დოკუმენტური ფილმი ვია ყანჩელისა

ლელა ოჩიაური

ფილმს „სევდის ანგელოზები“ ახასიათებს თხრობის, მოვლენათა განვითარების ჩვენების მსუბუქი, ლალი და არა მძაფრტონალობიანი მანერა, რომელიც მოგვითხრობს ცხოვრებისეულ პრობლემებსა და მის ამაოებაზე, შემოქმედის არსებობის ბედნიერებასა და წინააღმდეგობებზე, მაყურებელს, ერთი მხრივ, შესაძლებლობას აძლევს, გაიყნოს ვია ყანჩელი და მეორე მხრივ, ბევრი შეიტყოს ხელოვანის ბედზე თანამედროვე სამყაროში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ფილმი არ ახდენს ამ საკითხების ზედმეტ და დაჟინებულ ჰედალირებას, არ ახვევს თავს ადამიანებს ავტორისეულ პოზიციას და მოვლენათა, პიროვნებების, მათი მონათხრობის აღქმის არჩევანის უფლებას უტოვებს, ისევე, როგორცაა მუსიკა, რომელსაც ყველა ინდივიდუალურად უსმენს და აღიქვამს.

ყოველივე „სევდის ანგელოზებს“ მხატვრულ-პოეტურ ხასიათს ანიჭებს, რაც დამახასიათებელი იყო ქართული კინოს, მათ შორის, დოკუმენტურის, საუკეთესო ნიმუშებისთვის და მის სპეციფიკურ თავისებურებებს წარმოადგენდა.

საინტერესოა ფილმის მუსიკალური გაფორმება. ბუნებრივია, მუსიკა კომპოზიტორის ქმნილებებიდან იღებს სათავეს, მაგრამ ვინაა ყანჩელის ნაწარმოებებიდან ფრაგმენტების შერჩევა, დოზირება, სხვადასხვაგვარობა, მათი ადგილი, მთლიან კონტექსტში ჩართულობა, ინტონაციები – რეჟისორის გემოვნებისა და შემოქმედებითი აზროვნების გამომხატველია და განსაკუთრებულ სახესა და ხასიათს უქმნის ფილმს.

ეს ფრაგმენტებია სიმფონიებიდან: „სევდის ანგელოზები“, მე-5 სიმფონია, Dixi, Styx, Instead of Tango, Valse Boston; სპექტაკლებისა და კინომუსიკიდან, ნიკოლოზ რაჭველის საორკესტრო ვერსიებით – „მიმინო“, „შერეკილები“, „ორომტრიალი“, „ცისფერი მთები ანუ დაუფერებელი ამბავი“, „კავკასიური ცარცის წრე“, „რიჩარდ III“; მუსიკა სიმღერებისთვის და სიმღერა „ყვითელი ფოთლები“, ნატო მეტონიძის ცოცხალი შესრულებით. ოღონდ, ამ ყველაფრის უმცირესი და ძალიან სახასიათო ნაწილებით, სპეციფიკური, ზოგიერთ შემთხვევაში ერთი-ორი ნოტის ჟღერადობითაც კი, რაც, ერთი მხრივ, რეჟისორის მუსიკალურ აზროვნებაზე მეტყველებს და ფილმის ხასიათს, სტრუქტურას, მონტაჟურ თუ საერთო ტემპ-რიტმს განსაზღვრავს თუ ესადაგება და მეორე მხრივ, სახიერად გამოხატავს ვინაა ყანჩელის შემოქმედების თავისებურებებს, მახასიათებლებს და საბოლოო ჯამში კი, თითქოს ერთიან მუსიკალურ, მრავალპლანიან ნაწარმოებად ყალიბდება.

მნიშვნელოვანი აქცენტი კეთდება კადრებისა და შიდაკადრულ კომპოზიციებზე, გადასაღები ობიექტების შერჩევაზე (ინტერიერი, ექსტერიერი, ქუჩა – ქუჩის – ცხოვრების ცვალებადი რიტმი, საკონცერტო დარბაზე-

ფილმის „სავფის ანგელოზები“ რეჟისორი თეონა ჯორჯანაძე, ფილმის ჩვენებაზე (23 ნოემბერი).

ბი, რესპონდენტების სახელოსნოები, სტუდიები და ა.შ.) და გადაღების წერტილების, რაკურსების არაერთგვაროვნებაზე, რაც ხაზს უსვამს როგორც კონკრეტული ეპიზოდების ხასიათს, ასევე მთელი ფილმის გადანწყვეტის, არაერთფეროვანი სამყაროს ეკრანული სინამდვილის მსგავსებას, იდენტურობას.

თეონა ჯორჯანაძე ზომიერი, ყოველგვარ უტრირებას, ზედმეტ აქცენტირებას, ძალადობას მოკლებული მხატვრული ხერხებით, მაყურებლის ემოციებსა თუ შერჩევებზე გაზვიადებული გავლენის, შელამაზების გარეშე, ნაწარმოებების შესატყვისი ტონალობებით, სევდიანი ინტონაციებითა და მსუბუქი იუმორით, დრამატიზმითა და იმედიანი მოტივებით, ქვეტექსტებითა და პირდაპირ გამჟღავნებული სათქმელით, ქმნის ხელოვანის თავისებურ და მრავალნახნავ პორტრეტს, რომელიც ყველამ თავისი ხედვიდან და დამოკიდებულებებიდან თავისუფლად შეუძლია აღიქვას.

მანანა კორძია

გია ყანჩელის მუსიკა მიყვარს უზომოდ უკვე არაერთი ათწლეულია. საქართველოში ყველა მისი ნაწარმოები არაერთხელ მომისმენია პრემიერაზეც და შემდეგაც დღემდე საკონცერტო ესტრადაზე, კინოში თუ თეატრში

გია ყანჩელი, თაონა ჯორჯანაძე

სხვადასხვა შესრულებით, განსხვავებული ინტერპრეტაციით; მინახავს არაერთი გადაცემა თუ ფილმი მასზე. მიხარია, რომ თეონამ სხვა კუთხე აირჩია — გია პიროვნება, მთლიანი, თავისი არაერთგვაროვანი წახნაგებით, პედალიზაციის გარეშე რომელიმე მათგანზე და ხედავ, როგორ მონოლითურად არის შეკრული სწორედ პიროვნება და შემოქმედი, რომელშიც ასე ბუნებრივად ერთიანდება შინაგანი და გარე სამყარო, მეგობრობა და შემოქმედება, შემოქმედება და ცხოვრება; სადაც

გამყოფი შტრიხის გავლება შეუძლებელია მაშინაც კი, როცა მეგობრების გუნდში თაობათა ცვლაა ჩართული — ისინი (გასული სამოციანელები) და ესენი ამ საუკუნის 20-ანელები. ეპოქათა საინტერესო ტანდემი გამოვიდა!

სვიმონ ჯანგულაშვილი

გუშინ უნიჭიერესი და გამორჩეული ხელოვანის — თეონა ჯორჯანაძის გამარჯვების, მე ვიტყვოდი — ტრიუმფის მომსწრე ვავხდი. გია ყანჩელის შესახებ გადაღებული მისი შესანიშნავი ფილმის პრემიერა გაიმართა.

ეს ის შემთხვევაა, როდესაც დოკუმენტალისტიკაზე საყოველთაოდ მიღებული სტერეოტიპები და თავად დოკუმენტალისტიკის საზღვრები გადაილახა, გაირღვა და ყოველგვარ ჟანრულ პირობითობაზე მთავარი — ახალი მხატვრული რეალობა, მხატვრული ფორმებით განსხვავებული მშვენიერება, ჭეშმარიტება და სიკეთე დაიბადა ჩვენს თვალწინ...

ფილმი, დიდი თავმდაბლობითა და კიდევ უფრო დიდი სიყვარულით შექმნილი ძეგლია მისი მთავარი გმირების — გია ყანჩელისა და მისი „სევდის ანგელოზებისა“ — მეგობრების, წარსულიდან თუ მარადისობიდან მოსული ადამიანებისა (ზოგი მათგანი „ჩვეულებრივია“ და ზოგი კი „არაჩვეულებრივია“, ზოგი — ნამდვილი გენიოსია)... და რაც მთავარია, ეს ფილმი, ნამდვილი ძეგლია, მისი ყველაზე უფრო მთავარი გმირის — ყანჩელის მუსიკისა..

მართალია, მუსიკა მხოლოდ შესრულებისას ცოცხლობს. მაგრამ, გუშინდელი ფილმი, მართლაც თავად იყო მუსიკა — მისი მთავარი გმირის, ყანჩელის მუსიკასავით ვაკეთებული — პაუზებით, სევდიანი და ნათელი მომენტების, შემზარავი და ტრაგიკული წამების, მხი-

კადრი ფილიზიდან — მარცხნიდან: ნიკოლოზ რაჭველი, გია ყანწალი, ნასო მესტონიძე, ნინო ნახუცრიშვილი, ლიზა ზაგრაძიონი, თეონა ჯორჯანიძე, ლულისა ყანწალი, გიორგი შაგარელი (ანუკრაპინი გია ყანწალთან, 2015).

რული და ზოგჯერ გროტესკული სახეების მონაცვლეობით აგებული მშვენიერება.

არასდროს დამავინყდება რამდენიმე კადრი ამ ფილმიდან — მათ შორის, განსაკუთრებით, როგორ აცილებს გია ყანწელი თავის ახალგაზრდა მეგობრებს. და რჩება მარტო, სულ მარტო, სევდიანი და ჩაფიქრებული. როგორი ტკბილია იგი, მისი მეხუთე სიმფონიის ლირიკული თემებივით ტკბილი, ნათელი და ამაღლებული... ან — ჯონ მალკოვიჩის შეფასება, როდესაც ის გაიგებს, რომ გია ყანწელი ესწრება მის პერფორმანსს — სულ ერთნაირი კადრი, მისი თვალების სევდიანი ჩაფიქრება..

ასეთი დაუვიწყარი კადრებით არის აკინძული მთე-

ლი ფილმი. ამასთან, მისი მთლიანობა არსად არ ირღვევა. თემიდან თემაზე, კადრიდან კადრზე, ინტონაციიდან ინტონაციაზე, გმირიდან გმირზე გადასვლა — ყველგან ორგანულია, ბუნებრივია, მხატვრულია და ამაღლებული, ზოგჯერ — მოულოდნელი და ამით ძვირფასი... მოკლედ, ჩემთვის გუშინდელი ფილმი იყო სიმფონია გია ყანწელის მუსიკის შესახებ. და ამ სიმფონიაში ჩანდა საქართველოც, ჩვენი სიკეთეცა და სევდაც, ჩვენი წარსულიც და ჩვენი საიმედო მომავალიც.

რის იმედსაც გენეტიკა მიწერავს

რუსუდან ქუთათილაძე

ჯერ 15 წლით უკან უნდა დავბრუნდე. 2005 წელი იდგა. ზვიად გამსახურდიას ხსენებას ტაბუ, მართალია, მოხსნოდა, მაგრამ, მაინც, ინერციით, ჯერაც საფრთხილო იყო, ხსენებას ერიდებოდნენ. კვბ-ს ანუ სუკს, კლანტები ჯერაც არ მოჩლუნგებოდა. თბილისში ხმა გავარდა – ზვიადის შვილიშვილების კონცერტიაო. მაშინვე გავქანდი. კონსერვატორიის მცირე დარბაზის ირგვლივ სუკის აგენტების სიმრავლე ამკარად ჩანდა. ნეტავ რას მოელოდნენ?! ზვიადის, უკვე გარდაცვლილისაც (უფრო სწორედ – მოკლულის!) ეშინოდათ, მარტო სახელიც კი შიშის ზარსა სცემდათ, ახლაც, წლების შემდეგ! ხოლო დარბაზში ნემსი არ ჩავარდებოდა, ფეხზეც იდგნენ. დარბაზმა მსურველნი ვერც დაიტია, ხალხი გართაც ბევრი დარჩენილიყო. ესტრადაზე გამოვიდა ორი ბიჭუნა. იმნამს, მყისიერად, მეხსიერებაში წამომიტივტივდა სიტყვა – უფლისწულები. ნამდვილად უფლისწულებსა ჰგავდნენ. ორი მშვენიერი, ნიჭიერი, ლამაზი, პატარა მუსიკოსი – მევიოლინე და პიანისტი – ზვიადი და დემეტრე გამსახურდიები.

თავად ფაქტი ამ კონცერტისა იყო იმდენად მნიშვნელოვანი, იმდენად შთამბეჭდავი, დღემდე ცხადად რომ ინახავს ჩემი ხსოვნა. გაზეთ „თბილისის“ იმდროინდელმა რედაქტორმა, სოსო ჭუმბურიძემ, გამბედაო-

დემეტრე გამსახურდიას

ბა გამოიჩინა – მცირე წერილი დამიბეჭდა. „უფლისწულთ შევადარებდი“, ასე დავასათაურე. მას აქეთ 15 წელიწადს ჩაუვლია. რა დრო გასულა! და აი, ახლა, ჩვენს წინ წარმოდგა საკუთარი შემოქმედებითი ხელწერის მფლობელი პროფესიონალი მუსიკოსი, პიანისტი, კომპოზიტორი, დემეტრე გამსახურდიას. დარბაზი

კვლავაც მოკრძალებული, მკირე იყო, მაგრამ ღრმა მნიშვნელობის – მერაბ კოსტავას სახლ-მუზეუმმა უმასპინძლა! უღრმესი მადლობა მუზეუმის მესვეურებს – ციციანო მაღლაფერიძესა და სხვებს!

არცერთი ქვეყნის ისტორიაში არ მეგულება პრეზიდენტი მუსიკალური განათლების მქონე (ლატვიის გარდა), და თან იმგვარი ინტელექტუალური ჰორიზონტის, ისეთი ერუდიციის პატრონი, ჩვენ რომ გვინყალობა უფალმა – ზვიად გამსახურდია, ჭეშმარიტი ინტელიგენტი, მწერალი, პოეტი, მთარგმნელი, მუსიკოსი, პიანისტი, უშიშარი, შეუპოვარი მებრძოლი, პოლიტიკური მოღვაწე! სხვა ქვეყნის წარმომადგენლებს უთქვამთ კიდეც – ასეთი პიროვნებები საუკუნეში ერთხელ იბადებიანო. ჩვენ კი დავაფასეთ, შევიშნეთ?! არამცთუ გავუფრთხილდით, პრეზიდენტობიდან ჩამოვადგეთ, ქვეყანა ომის ქარცეცხლში გავხვიეთ, ტყე-ღრე ვახეტივალეთ, ქართველისავე ხელით მოვკალით, მისი შთამომავლობა სამშობლოდან გავაძევეთ, ვაიძულეთ ემიგრანტული ჭაპანი ეწიათ! მართლაც რომ „რანი ვართ, ქართველნი!“

მაგრამ თურმე რა ძალა აქვს ნიჭს, თურმე რას ნიშნავს გენეტიკა! დემეტრეს და ზვიადიც დავაჟაკვდნენ, განათლებული, ღირსეული პიროვნებები დადგნენ, მუსიკოსები, ერუდიტები...

XXI საუკუნეში იოლი როდია ხელოვნებაში საკუთარი სათქმელის, საკუთარი შემოქმედებითი ენის მოპოვება. დემეტრეს თავის კერპებად აურჩევია ორი დიდი კომპოზიტორი – დებუსი, სკრიაბინი. ხშირი არაა კონცერტანტმა პიანისტებმა სოლო პროგრამაში მათ ძირითადი ადგილი მიუჩინონ. დებუსი ხომ უაღრესად ფაქიზ შესრულებას მოითხოვს, ფერადოვან ტემბრთა აღბეჭდვის უნატიფეს ფლობას, შუქ-ჩრდილთა მიუხელთებელ თამაშის უნარს. აქ ტექნიკურ აღჭურვილობაზე ლაპარაკი ზედმეტია! აქ სხვაა მთავარი. სკრიაბინი?! ჯერ კიდევ თავად კომპოზიტორის სიცოცხლეშიც

მერაბ კოსტავას სახლ-მუზეუმი: დამსახურება

არ ყოფილა საყოველთაო პოპულარობის საგანი, მისი ფილოსოფიურ-ესთეტიკური მრწამსი ჯერ გაუგებარი, შემდეგ კი, კომუნისტურ ეპოქაში, ლამის აკრძალული იყო. სკრიაბინის შესრულება მოითხოვს ფარული შინაარსის, ქვეტექსტის ლაბირინთებში ღრმა წვდომას, ამოცნობა-ამოკითხვას, ბევრ ფიქრს... აქაც შიშველ ტექნიკურ აღჭურვილობაზე ფუტია საუბარი! აქაც სხვაა მთავარი! დემეტრემ კი საკონცერტო პროგრამის ვრცელი პირველი ნაწილი სწორედ ამ კომპოზიტორებს მიუძღვნა.

დაბოლოს თავად დემეტრეს საკომპოზიტორო შემოქმედება. მსოფლიო ხელოვნება, როგორც ვთქვი, ახლა ძიების პროცესს განიცდის. ჭირს საკუთარი შემოქმედებითი ხელნერის მიგნება, ორიგინალური სათ-

ქმელის თვითმყოფი გამოთქმა. ჩემთვის პირადად, დემეტრემ თავისი სათქმელი ძალზე თავისებურად გამოთქვა და ეს, ვფიქრობ, დიდი მიღწევაა!

დემეტრე გამსახურდიას საფორტეპიანო თხზულებას, კონცერტის მეორე განყოფილებაში რომ მოგვასმენინა, განვსაზღვრავდი როგორც საფორტეპიანო სიმფონიას, არა მხოლოდ დროითი ხანგრძლივობის თვალსაზრისით (25 წუთი!), არამედ, და უფრო მეტად სწორედ ამით, დრამატული დაძაბულობის საოცარი დინამიკურობით, მაჯისცემის შეუნელებელი მოტორულობით, სიდიდითა და იმავდროულად საკვირველი მღელვარებით. მოსმენის პირველივე ორ-სამ წუთში ბურთი მომეჭინა ყელში! თითქოს სათქმელი თავშივე, პირველსავე რამდენიმე ტაქტში გაცხადდა, მერე და მერე თითქოს იგივე მეორდებოდა და მეორდებოდა, მაგრამ დაძაბული მოლოდინის განცდა ბოლო წუთამდე არ გამნელებია, მღელვარება არ დამცხრომია. ყელში მომეჭინა ბურთი ბოლომდე არ მაძლევდა სულის მოთქმის საშუალებას. ამ მუსიკის ფორმასა თუ განვითარების პრინციპს არც რაველის სახელმძღვანელო „ბოლეროს“ არ შევადრიდი (იქ ტემპრთა ფერადოვნებაა განვითარება-განახლების სანინდარი), არც რაველისეული პრინციპით აგებულ შოსტაკოვიჩის განთქმული „ლენინგრადული“ სიმფონიის „მტრის თემას“. ამ ორ გენიალურ ქმნილებას ზემოქმედების გაუნელებელი ძალა რომ აქვთ შენარჩუნებული. გავიმეორებ, იქ ტემპრების თვალისმომჭრელი ორგანა! აქ, დემეტრეს თხზულებაში? აქ ტემპრი ხომ უცვლელია – ფორტეპიანოს რეგისტრი თუ იკვლება, ფართოვდება ოდენ! 25 წუთის განმავლობაში ერთი და იგივე მუსიკალური თემის (მელოდიას პირობითად ვუწოდებდი) მოსმენა არათუ აღუნებს აღქმას, არამედ მეტად და მეტადაც გაძაბავს, მღელვარე, მშფოთვარე მოლოდინის ტონუსში გამყოფებს და სულის მოთქმის საშუალებას ვიკარგავს. ჩემთვის უცნობია თუ რა შინაარსს უდებდა დემეტრე

თავის თხზულებას, რა ფიქრები ამოძრავებდა ფურცელზე ნოტების ჩანერის პროცესში, იქნებ ეს მუსიკა არცაა პროგრამული, მით უფრო არც ავტობიოგრაფიული (თუმც მუსიკალური ლიტერატურის ლომის წილში ავტორის ბიოგრაფიის მომენტები ჩაქსოვილ-დაშიფრულია ხოლმე), ხოლო მე, პირადად, ამ მუსიკაში საქართველოს ისტორია ამოვიკითხე. ჩვენი, ღვთისმშობლის ნილხვედრი ქვეყნისა, ბედკრული ისტორიის მქონე სამშობლოსი! აი, მიეძინება დრო, მიეძინება მდოვრედ, ნელინელ, ნელ-ნელა იძაბება, და აი, აბობოქრდება, ძალას მოიკრებს, მზადაა აიყაროს ბორკილი, მაგრამ... ქრება, იფერფლება ალტკინება, ისტორიის მდინარე კვლავინდებურად კალაპოტში დგება, კვლავ დუნედ მიდუნუნებს... და აი, კვლავ მოიკრებს ღონეს, კვლავ ყალყზე დგება, აიფოფრება, მძვინვარებს, და კვლავინდებურად მრისხანებს, იმეჭრება... და ისევ ამაოდ, ისევ ამაოდ... და ასე დაუსრულებლად, ხანგრძლივი, 25 წუთის მანძილზე! მე კი გული მეკუმშება! მინდა და მოველი ბოლო, სასრული აკორდი ამ მუსიკალური მატინანესი იქნება მრისხანე, მძვინვარე და საქართველო ჩამოიგდებს უღელს, დაამსხვრევს ხუნდებს... ველოდი ფინალი იქნებოდა ზეიმური, სადღესასწაულო, მზიური. მაგრამ არა! უკანასკნელი ბგერები მიინავლა, უსასრულო მდუმარებაში დაინთქა, ჩაიფერფლა, განქარდა...

შევნიშნე თუ არა დემეტრე გამსახურდიას ქმნილებაში ეროვნულ, ქართულ მუსიკასთან კავშირი? იგი, როგორც შემოქმედი, ხომ უცხო მინა-წყალზე ჩამოყალიბდა, საქართველოდან მოშორებით, ევროპაში. კომპოზიტორის ქართულ გენეტიკაზე მე მიმანიშნებდა რიტმის უწყვეტი, გაუნელებელი, მგზნებარე ძვერა, კომპოზიტორმა უპირველესი როლი რიტმის გამომსახველ ძალას მიანიჭა. რიტმი უზრუნველყოფს, რიტმი არეგულირებს „მოქმედების“ შეუზღუდავ განვითარებას. აქაც ქართული სიმღერის ერთი უმთავრესი მახასიათებელი, თვითმყოფი რიტმია მთავარი ძალა. და ამასთან, ნა-

წარმოებში ერთიმეორეს ჩაენა ევროპული და ქართული კულტურა, შეერთდა, გამოლიანდა...

იქნებ ჩემი ეს შთაბეჭდილება სუბიექტურია, იქნებ ამ განცდას ასაზრდოებდა შარავანდედი, დღემდე რომ ადგას იმ ხანმოკლე დროს, როცა ხალხის მართლაც ერთსულოვნად არჩეული და პირველი პრეზიდენტი გვყავდა, როცა ბრძოლითა და სისხლით მოვიპოვეთ დამოუკიდებლობა და თავისუფლება, ზვიადმა და მასთან ერთად მერაბმა რომ მოგვაპოვებინეს! მოგვაპოვებინეს საკუთარი სიცოცხლის ფასად!

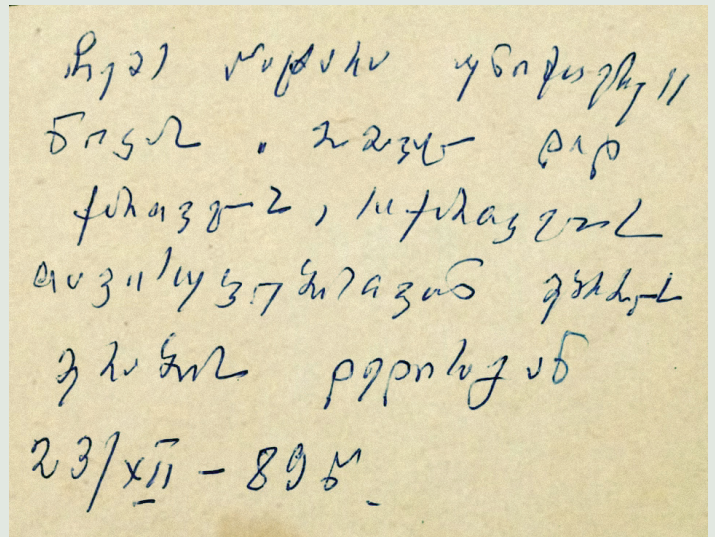
რას ვუსურვებდი ამ შესანიშნავ ყმაწვილს, დემეტრე გამსახურდიას? რა თქმა უნდა შემოქმედებით წინსვლას, ძიებათა განგრძობას და იმ ყოველივეს, რასაც შემოქმედის, მუსიკოსის, კომპოზიტორის, პიანისტის წარმატებული კარიერა გულისხმობს. მაგრამ კიდევ მეტად ვისურვებდი იმ დროის დადგომას, როდესაც იგი სამშობლოში დაბრუნდება, სანუკვარ საქართველოს მოახმარს თავის ნიჭსა და უნარს და მისი თხზულებები მჭექაქუე fff-ზე, მზიურ D dur ტონალობით დაგვირგვინდება, იმედს გაუღვივებს თავად ავტორსაც და მსმენელსაც. გამსახურდიასეული გენეტიკა მიწერგავს ამის იმედს!

გამოხმაურება*

ნიკოლოზ რაჭველი

როდესაც პატარა და გენიალური ცოტნეს (ცოტნე ზედგინიძე – რედ.) ასაკის ვიყავი, საქართველოში ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობა უმთავრეს სუნთქვას იკრებდა, რათა საქართველო დამოუკიდებელი და სუვერენული გამხდარიყო. თუმცა პირველი

პრეზიდენტის ინსტიტუტს, არჩეულ პარლამენტს და დამოუკიდებლობის აქტს მოძრაობის ერთ-ერთი უმთავრესი სულისჩამდგმელი და ღირსების ეტალონი მერაბ კოსტავა ვერ მოესწრო, რადგან სპეცსამსახურებმა ის პირველი გაანადგურეს... ჩემზე მერაბ კოსტავას მოულოდნელმა გარდაცვალებამ ისე იმოქმედა, რომ

მერაბ კოსტავას დედის საფარველში წარწერა ნიკოლოზ რაჭველისათვის მერაბ კოსტავას შრომზე

მუსიკა დამაწერინა და ეს იყო ის პირველი ნაწარმოები, ერთგვარი რეკვიემი, რომლითაც ევგენი მაჭავარიანის და ღორიან კიტის ინიციატივით 9 წლის ასაკში წარვსდექი ფილარმონიის დიდ დარბაზში ფართო აუდიტორიის წინაშე. კონცერტს ზვიად გამსახურდიაც ესწრებოდა, რომელმაც მერაბის მგლოვიარე დედას მეორე დღესვე უამბო ჩემი გამოსვლის ამბავი და მალევე მასთან მიმიყვანეს, რათა მერაბის როიალზე მისი მგლოვიარე დედისთვის შემესრულებინა მისი შვილის სლონისადმი მიძღვნილი ჩემი პირველი ნაწარმოები. წარმოიდგინეთ როგორ სამუდამოდ აღიბეჭდა ამ დღის თითოეული წამი ჩემს მესხიერებაში. აცრემლებულმა

* ნიკოლოზ რაჭველი კონცერტს გამოხმაურა პირად facebook გვერდზე

დამხმარე გამსახურდიას კონცერტში მარია კოსტავას სახლ- მუზეუმი

ქალბატონმა ოლიგომ მამინ მერაბის სურათი მაჩუქა მეორე მხარეს წარწერით, რომელიც ჩემთვის პირველი დალოცვაა მუსიკის გზაზე სიარულის დასაწყისში.

ამ საოცარ სახლში დღეს მეორედ მოვხვდი, სახლში, რომელიც ახლა მუზეუმი, იქ კედლიდან მერაბის სურათთან ერთად ქალბატონი ოლიას სურათიც დამხვდა. ძალიან ამაღელვებელი იყო ჩემთვის დღევანდელი დღეც, მაგრამ ამის მიზეზი არის მუსიკალურ-სალონური კონცერტი, რომლითაც გვიმასპინძლა ევროპაში მოღვაწე ახალგაზრდა კომპოზიტორმა, დემეტრე გამსახურდიამ, რომელიც ჩვენი პირველი პრეზიდენტის შვილიშვილია.

დემეტრეს შესახებ ბევრი მსმენოდა, მისი ერთ-ერთი ნაწარმოებით მოხიბლული ვიყავი ყანჩელისგანაც, ნინო ჟვანიასგანაც... მეც ვმეგობრობდი შორიდან, მიმონერით, მაგრამ არა პირადად. რამდენიმე ხნის წინ ეროვნული სიმფონიური ორკესტრისთვის ნაწარმოების შექმნაც კი ვთხოვე. ძალზედ განწყობილი მივედი, თუმცა მოსმენილმა მოლოდინს გადააჭარბა. დებიუსის და სკრიაბინის თხზულებების შემდეგ დემეტრემ თავისი საფორტეპიანო ნაწარმოები დაგვიკრა და რაც არ

უნდა ბანალურად უღერდეს, 20 წუთის განმავლობაში სრულიად სხვა და მართლაც საოცარ სამყაროში მამოგზავრა. ასე სიტყვებით და ლაკონურად მხოლოდ იმის თქმა შემიძლია, რომ დღეს მე გავიცანი და მოვუსმინე ძალიან მაგარ ახალი თაობის ქართველ კომპოზიტორს და მოაზროვნეს. ადამიანს, რომელიც კიდევ ერთი სიამაყეა ჩვენი ქვეყნისთვის, რომელიც არაერთ გამარჯვებას მოუტანს საქართველოს თავისი მუსიკით. ჰოდა მინდა მეც გზა დაგულოცო მუსიკის სამყაროში და ვუსურვო ერთნაირი მანძილი სიღრმეებსა და მწვერვალებში.

კონცერტის მამფა: ნიკოლოზ რაჭველი, დამხმარე გამსახურდიას

ბედნიერი ვარ და გახარებული!!!
ესეც დღევანდელი დღის ამსახველი რამდენიმე ფოტო...

29.09.2019

1919-2019

ანუ უაზრო ფაციფუცში გამორჩენილი თარიღები

ლალი ვარდანაშვილი

დავით კაკაბაძე. „მიმეჩიონის“ მოხატულობის ესკიზი

თომას მანი წერს – „თარიღები ის სამავრებია, რომლებზეც ისტორიის ფურცლები ჰკიდიაო“ და რაკილა დღეს ერთი მათგანი, 1919 წელი ავირჩიეთ, ამოსავალ წერტილად სწორედ მას ვიღებთ და მასზე დაკიდებული ისტორიის ფურცლების მხოლოდ მცირე ნაწილს გადავფურცლავთ.

მამ ასე. 1919 წელი. დამოუკიდებელი საქართველოს არსებობს მხოლოდ მეორე წელი. რით გამოირჩევა და რას უნდა ვუმადლოდეთ ამ წელს. დღეს შეიძლება ვაღიაროთ, რომ ეს ერთი წელი როგორც პოლიტიკურად, ასევე კულტურის სფეროში უაღრესად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა.

ამ წელს, მარტში, ქ. ქუთაისში გამოვიდა ჟურნალი „თეატრი და მუსიკა“-ს პირველი ნომერი. რედაქტორი – საზოგადო მოღვაწე, ექიმი და ლიტერატორი იოსებ ასლანიშვილი. ჟურნალში დაიბეჭდა სტატიები მაშინდელი კულტურული ცხოვრების შესახებ. აღსანიშნავია, რომ სწორედ პირველი ნომრის ყდა შემკული იყო ლადო გუდიაშვილის „მერანის“ რეპროდუქციით.

მოიხატა „ქიმეჩიონი“. მოხატეს დავით კაკაბაძემ, საქართველოში დაბადებულმა პოლონელმა მხატვარმა სიგიზმუნდ ვალიშევსკიმ, ლადო გუდიაშვილმა, კირილ ზდანევიჩმა, სერგეი სუდეიკინმა. ამ არტისტულ კაფეს ხანმოკლე დამოუკიდებლობის პერიოდში განსაკუთ-

რებული მნიშვნელობა ჰქონდა. თბილისი – პარიზის, ბერლინის, ნიუ-იორკის და სხვა რამოდენიმე ქალაქის მსგავსად, ხელოვნების ერთ-ერთ მექად გადაიქცა, სადაც მრავალი პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სირთულეთა მიუხედავად, მხატვრული ცხოვრება ნამდვილად „დუღდა“. აქ თავს იყრიდნენ ადგილობრივი მხატვრები, მწერლები, კრიტიკოსები, ქუთაისიდან თბილისში გადმოსული „ცისფერყანწელები“.

1919 წლით არის დათარიღებული დიდი გალაკტიონის სტრიქონები:

„მოდის ახალი წელი
თოვლით მოსილი ღამე
მინას ედება ცელი
ფანტასტიკური რამე...

რა საჭიროა თაღხი
თუ უგულოთ და ძალათ
მშვიდობიანი ხალხი
დაემსგავსება ჯალათს?...

ჩავაზ გომინაშვილი

ხოლო „ცისფერყანწელი“ პაოლო იაშვილი განსაკუთრებული სიტბოთი და სიყვარულით მიმართავს ნიკო ლორთქიფანიძეს:

„ხარ მოელვარე, ვით სატევარი,
ემორჩილები მზეს და იადონს.
მომეკი ნება, როგორც მწევარი
ლექსი გაჩუქო ბუნებით ბატონს.“

გაგიძნელდება ქვეყნის დანდობა
მაგრამ ხარ მუდამ კეთილშობილი,
მიმონებს შენი დარდიმანდობა
და იშვიათი ჩვენში პროფილი“ ...

და ეს ექსკურსის მხოლოდ ძალიან მცირე, შეიძლება ითქვას, უმცირესი ნაწილია იმ დიდი ძვრებისა, რომელიც დამოუკიდებელ საქართველოში აღმოცენდა.

მაგრამ ყველაზე მთავარი, რაც უწინარეს ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, მუსიკას ეხება, უფრო კონკრეტულად კი ქართულ ოპერას. ერთ წელიწადში ოპერის თეატრის სცენაზე, რომელიც ამ დროს თითქმის 70 წლის ისტორიას ითვლიდა (1851 წ.) სამი ქართული ოპერა დაიდგა. თუმცა სამართლიანობა მოითხოვს აქვე ვახსენოთ კომპოზიტორ რევამ გომინაშვილის ოპერა „ქრისტინე“, ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობის და პოლიო ირეთელის (მწერალი პოლიექსტოს კაკაბაძე – 1876–1931) პიესის მიხედვით. ეს ოპერა დღეს სრულიად დავიწყებული, ისევე როგორც მისი ავტორი, პირველად დაიდგა 1918 წლის 21 მაისს და მომდევნო დღეებში სულ ხუთი სპექტაკლი შესრულდა ქართულ კლუბში „ქართველ მომღერალ-მუსიკოსთა კავშირის“ თაოსნობით. ოპერა სამი მოქმედებისგან შედგებოდა. დადგმის ხელმძღვანელი და დირიჟორი ნიკოლოზ ქართველიშვილი გახლდათ. ამავე წლის 17 ივნისს ოპერა თბილისის ოპერის სცენაზე დაიდგა (დირიჟ. ედოარდო გრანელი).

დავუბრუნდეთ 1919 წლის 5 თებერვალს დადგმულ დიმიტრი არაყიშვილის ოპერას „თქმულება შოთა რუსთაველზე“. ეს იყო პირველი ქართული ოპერა თბილისის საოპერო თეატრის სცენაზე და მას დიდი წარმატება ხვდა წილად. ოპერას საფუძვლად დაედო ანტონ ფურცელაძის მიერ ჩანერილი ლეგენდა, რომელსაც კომპოზიტორი XIX. 90-იან წლებში გაეცნო და მაშინვე დანტერესდა. თავის ბიოგრაფიაში დიმიტრი არაყიშვილი წერს: „ცხრაშეტი წლის ვიყავი, როდესაც პირველად წავიკითხე ფურცელაძის ლეგენდა შოთა რუსთაველზე. ლეგენდამ იმდენად გამიტაცა, რომ გადავწყვი-

(ფანქარით ნახატი ს. ვალიშევსკისა)

კომპოზიტორი დიმიტრი არაყიშვილი

დიმიტრი არაყიშვილი. ფანქარი. პოლონელი მხატვრის სიგიჟივანდ ვალიშევსკის ნახატი. 1914

ტე ამ სიუჟეტზე ოპერის დაწერა. მე თვითონ შევადგინე ლიბრეტო რუსულ ენაზე და შევუდექი მუსიკის წერას. თავდაპირველად ვწერდი მხოლოდ ვოკალურ ნომრებს თანხლების გარეშე“.

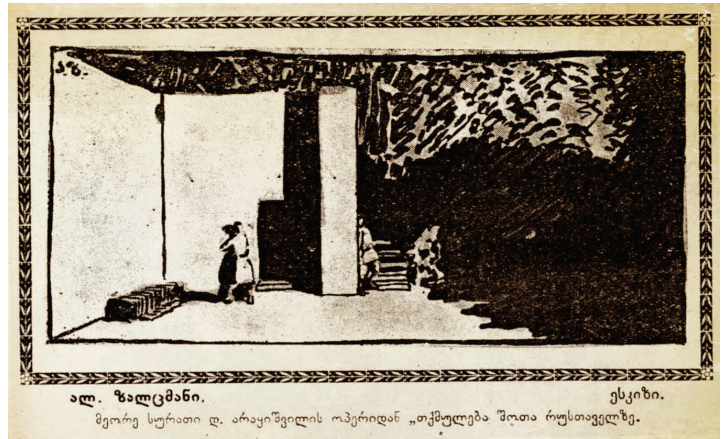
დიმიტრი არაყიშვილის მუშაობა ამ ოპერაზე რამდენიმე ეტაპად იყოფა. 90-ანი წლების შემდეგ იგი კვლავ მიუბრუნდა ოპერას. რუსული ლიბრეტო ალექსანდრე ხახანაშვილმა ქართულად თარგმნა და მას „თქმულება შოთა რუსთაველზე“ ეწოდა. პირველი ვარიანტი ერთი მოქმედებისა და ორი სურათისაგან შედგებოდა. გაჩნდა უვერტურა და საბალეტო ნომრებიც, მაგრამ ოპერა სკენამდე ვერ მიდიოდა. მხოლოდ 1919 წლის 5 თებერვალს თბილისის საოპერო თეატრს ბოლოსდაბოლოს ედირსა პირველი ქართული ოპერის პრემიერა. ეს თარიღი დიდ დღესასწაულად არის მიჩნეული ქართული მუსიკის ისტორიაში. ალექსანდრე ნუნუნავასეულ დადგმაში ვანო სარაჯიშვილის მონაწილეობამ ბევრად განაპირობა წარმატება, მაგრამ სამწუხაროდ ამ სახით ოპერის მხოლოდ რვა სპექტაკლი დაიდგა. შემდგომი ბედი ამ ოპერისა დაკავშირებული იყო ლიბრეტოს მრავალგზის გადაკეთებასთან.

რადიოში ჩემი მუშაობის დროს ბატონმა პავლე ხუტუამ, რომელიც გახლავთ დიმიტრი არაყიშვილის მონოგრაფიის ავტორი, შემოგვთავაზა ამ ოპერის რადიო ვერსიის შექმნა. ეს იდეა სამხატვრო საბჭოზეც მივიღეთ და ბატონმა პავლემ თავად იკისრა შესაბამისი რედაქციის შექმნა, მაგრამ სამწუხაროდ ამის დასრულება ვერ შეძლო.

„თქმულებას“ კი წელს 100 წელი შეუსრულდა.

შემდეგი პრემიერა და დიდი დღესასწაული „აბესალომის“ დადგმა გახლავთ. ისევ 1919 და ისევ თებერვალი. ამჯერად 21 თებერვალია „აბესალომის“ სკენაზე დაბადების დღე.

ამ წერილის მიზანი არ არის იმაზე საუბარი, თუ რა

ალ. ზალცმანი.

ესკიზი.

მეორე სურათი დ. არაყიშვილის ოპერიდან „თქმულება შოთა რუსთაველზე“.

დიმიტრი არაყიშვილის ოპერის „თქმულება შოთა რუსთაველზე“, მეორე სურათი. ალექსანდრე ჯალაღანის სცენოგრაფიის ასპიზი

დიდი მოვლენა იყო ან რა დიდი განძია ჩვენთვის ეს ოპერა.

მიმაჩნია, რომ ამ საკითხზე საუბარი ცოტა უხერხულიც კი არის. და თუკი დღეს ვინმეს ეკვი ეპარება ამაში, ეს მისი სერიოზული პრობლემაა და უნდა ვაღიაროთ, რომ ამ ფაქტს, ვერც ერთი და ვერც ათი წერილი ვერ უშველის. მე კი გავიხსენებდი დიდი რეჟისორის, კოტე მარჯანიშვილის სიტყვებს პრემიერის შემდეგ რომ უთქვამს: „აბესალომი“ მითია, არც მუსიკაა შენივთებული და მე არ შემიძლია მას ჩემის ბავით შევეხო. სამაგიერ-

გაქარია ფალიაშვილის ოჯახის „აბესალომ და ეთერი“ პრემიერის შედეგად. პირველ რიგში, ცენსორი სხადან: გაქარია ფალიაშვილი, ალექსანდრე ნუნიანი. 1919 წელი, 21 თებერვალი. ფოტო: საპარტოვლოს ეროვნული არქივი.

როდ სულითა და გულით ვეამბორები მის ავტორს – ზაქარია ფალიაშვილს“.

ქ-ნი რუსუდან ქუთათელაძის გულისტკივილით საცხე წერილმა ჟურნალ „მუსიკა“-ს პირველ ნომერში მეც დამწყვიტა გული. 1971 წელი და ზაქარია ფალიაშვილის იუბილე აღბათ ბევრს კარგად გვახსოვს. იუბილე ისე ჩატარდა, როგორც ეს დიდ კომპოზიტორს ეკადრებოდა და „აბესალომის“ ჩანაწერი, რომელიც სპეციალურად გამოყოფილი დაფინანსებით მაშინ გაკეთდა მოსკოვში, არის საქართველოს რადიოს „ოქროს ფონდის“ პირველი სტერეო ჩანაწერი (თუმცა დღეს საუბარი არ არის ამ ჩანაწერის დადებით და უარყოფით მხარეებზე).

გავიდა წლები და ჩვენს ცხოვრებაში გაჩნდა კ/დის-კები, რა თქმა უნდა შემოსული უცხოეთიდან.

საზოგადოებრივი რადიო-ტელევიზიის ხელმძღვანელობამ გამონახა სპეციალური დაფინანსება „აბესალომის“ კ/დ-ზე გადასატანად და რადგან იმ დროს საქართველოში ამ სამუშაოს ჩატარება შეუძლებელი

აღმოჩნდა, მოიძებნა საკმაოდ სოლიდური ფირმა ვენაში. დავგთანხმდნენ ემუშავათ ჩანაწერზე და გადაეტანათ კ/დ-ზე. ასე აღმოვჩნდი ვენაში „აბესალომის“ სტერეო ჩანაწერის ფირმით. ხმის რეჟისორი, რომელთანაც მომიწია მუშაობა, ეროვნებით იყო ესტონელი. უმაღლესი მუსიკალური განათლება კი ვენაში ჰქონდა მიღებული. მან ძალიან ფრთხილად დაიწყო ჩანაწერის გასუფთავება. ტექნიკურად ეს საკმაოდ რთულია და ამავე დროს შრომატევადი. მაგრამ საბედნიეროდ ხმის რეჟისორი, როგორც ნამდვილ პროფესიონალს შეჭფერის, დიდი პასუხისმგებლობით მიუდგა მისთვის სრულიად უცნობ ნაწარმოებს (რა თქმა უნდა, ოპერის ლიბრეტოსაც წინასწარ გაცნო). III მოქმედების მოსმენისას შევამჩნიე, რომ ძალიან დაიძაბა, კულმინაციის მომენტში კი ჩანაწერი გააჩერა, ერთხანს გაჩუმებული იჯდა და მერე მითხრა „ეს ხომ ძალიან სერიოზულია, ძალიან დიდია, ეს ხომ ვაგნერია“. ეს აღიარება არ გამკვირვებია, რადგან არაერთხელ მსმენია „აბესალომის“ შესახებ გამოთქმული ამგვარი აღტაცება. თვითონ ზაქარია ფალიაშვილი კი ჟურნალში „თეატრი და მუსიკა“, რომელიც, როგორც ზემოთ ვახსენე, 1919 წელს დაიბადა, წერდა: „ჩემი თავი და თავი მიზანი და მისწრაფება ყოველ ჩემს მუშაობაში ყოფილა და მუდამაც იქნება, რომ ქართული ჰანგებით ჰარმონიზატორმა თუ შემთხვევლმა არასგზით არ უნდა უღალატოს იმ პრინციპს, რომელიც თავდაპირველ განძს წარმოადგენს. ხალხური ჰანგების დამუშავება ან შეთხზვაში ეს პრინციპი გახლავთ მთლიანად და სუფთად დაცვა ქართული კოლორისტისა, აღმოცენებულის თვით ხალხის კულტიდან. რასაკვირველია, ეს ყველაფერი ევროპულ, ან უკეთ რომ ვთქვათ, მსოფლიო მუსიკალურ ფორმებში ჩამოყალიბებული, ტექნიკურად დამუშავებული უნდა იყოს. მე ამ პრინციპის მომხრე ვარ და მუდამაც ვიქნები, რადგან ეს ერთადერთი გზაა მუსიკალური ხელოვნება ჩვენში ააყვავოს და განვითარება მისცეს“.

აქვე მინდა კიდევ ერთი ნაწყვეტი გავიხსენო წერილიდან, რომელიც დიმიტრი არაყიშვილს ეკუთვნის და

რომელიც იმავე ჟურნალში დაიბეჭდა: „მე ვცდილობ გავაბა უხილავი ძაფები საქართველოს და ევროპას შუა. ვფიქრობ, რომ წმინდა ნაციონალურ შემოქმედებას, რომელსაც გადაჰკრავს ეთნოგრაფიული ხასიათი, ექნება მხოლოდ ადგილობრივი მნიშვნელობა, რაც ყურადსაღებია, მაგრამ რაც ამასთანავე ვერ გაცილდება საზღვრებს. ამიტომ, რათა ქართულ მუსიკას ექნეს საერთო ხასიათი, უნდა გაფართოვდეს შემოქმედებითი ჩარჩოებიც. ცოდნით შეიარაღებული, რომელსაც იძლევა მუსიკალური ტექნიკა და ევროპის მეცნიერება, გამოიყენო ეს ტექნიკა ქართული მუსიკის დამუშავებაში“.

ამ ორ ტექსტში სხვადასხვა სიტყვებით ერთი ძირითადი აზრია გამოთქმული, აზრი, რომელშიც მოკლედ არის ფორმულირებული ქართველ კომპოზიტორთა პოზიცია და რომელიც პრინციპულად ემთხვევა უნიჭიერეს ქართველ მწერალთა და მხატვართა მიზნებს და ეს სიტყვები არსებითია მათი მხატვრული მრწამსის გასაგებად.

1919 წლის მინურულს, 11 დეკემბერს, კი მესამე ქართული ოპერის პრემიერა შედგა ოპერის თეატრში. ეს იყო ვიქტორ დოლიძის „ქეთო და კოტე“, ოპერა, რომელიც „აპესალომის“ მსგავსად უკვე 100 წელია არ ჩამოსულა სცენიდან.

საქართველოს რადიოს „ოქროს ფონდში“ დაცულია შალვა მშველიძის არაჩვეულებრივად ხატოვანი მოგონება ამ ოპერის პრემიერის შესახებ.

„მახსოვს პატარა ბიჭი ვიყავი „ქეთო და კოტეს“ პრემიერაზე რომ მოვხვდი, გაიხსნა ფარდა და ჰოი საოცრება: ჩემს თვალწინ გადაიშალა სურათი – ჭრელა-ჭრულა ხაბარდა კაბებში ჩაცმული კნეინები, ზვიადი თავადები, კინტოები და ყარაჩოხელები. თვალეები ამიჭრელდა, ისეთი სურათი წარმომიდგა თვალწინ. მახსოვს რა ბედნიერი ვიყავი.“

მუსიკამ კი მალე ყველაფერი დამავიწყა. თითქოს დიდი ხნის ნაცნობ მელოდიებს ვისმენდი. ყველაფერი ახალიც იყო და ძველიც. მინდოდა ხმამაღლა ავყო-

ვიქტორ დოლიძე

ლოდი, მემღერა, ეს იყო მუსიკა, რომელიც პირველივე მოსმენისთანავე შემეყვარდა და დღესაც ძალიან მიყვარს“.

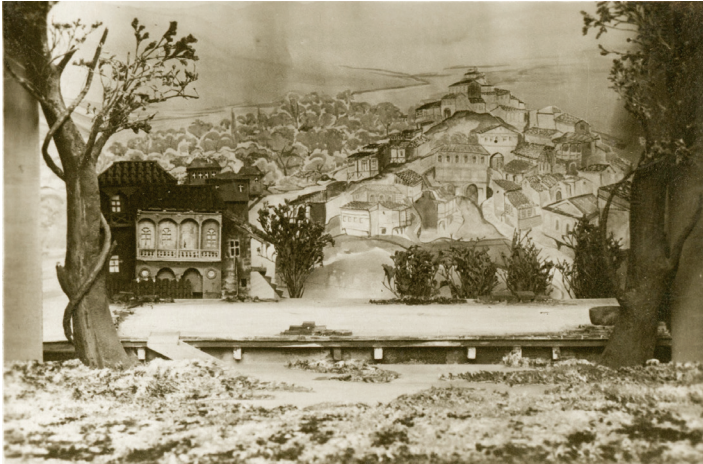
კიდევ ბევრი რამ იყო აღსანიშნავი 1919 წელს. თუნდაც ქართული სამუსიკო საზოგადოების მიერ დაარსებული კაპელა დიმიტრი არაყიშვილის ხელმძღვანელობით, რომელმაც იმოგზაურა დასავლეთ საქართველოში და ყველგან გამართა ქართული მუსიკის კონცერტები.

ამავე წელს ქუთაისში გაიხსნა სამუსიკო სასწავლებელი, რომლის დირექტორადაც მელიტონ ბალანჩივაძე დაინიშნა. ასევე გაიხსნა ქართველ მხატვართა სურათების პირველი გამოფენა, რომელშიც მონაწილეობდნენ ყველა თაობის წარმომადგენლები: გიგო გაბაშვილი, მოსე თოიძე, დავით კაკაბაძე, ლადო გუდიაშვილი, შალვა ქიქოძე, ელენე აზვლედიანი, და სხვანი. ასევე პირველად გამოიფინა ნიკო ფიროსმანის სურათები.

არა, ეს მართლაც არ იყო ერთი ჩვეულებრივი წელი. უკან რომ მოვიხედავთ მთელი პლეადა დიდი ადამიანებისა და მხოლოდ რეტროსპექტივა, დისტანცია იძლევა იმის საშუალებას გვაროვნული მსგავსება და-

ვინახოთ ყველა მათგანში, ის საერთო ბეჭედი, რომელიც მიუხედავად მთელი მათი ყოფისა და უნარის განსხვავებულობის ეპოქამ დააჩნია მათ.

ასე, რომ საუკუნის გადასახედიდან ვფიქრობ არცთუ ცოტა რამ მომხდარა ერთი წლის მანძილზე ჩვენი ის-

ვიქსრ ფოლიძის „ქართო და კოსთა“, ამოთხა მოქმედავა. ფოსო გაფაღავალია მოსკოვში ქართული ხალოვნაიის დეპარტამენტი 1950- იან წლებში.

ტორიის და სულიერებისათვის მეტად მნიშვნელოვანი და ეს მხოლოდ მცირე ნაწილია დამოუკიდებელი საქართველოს არსებობისა, მაგრამ ფაქტია, რომ მაშინდელი კულტურის მესვეურებს გული შესტკიოდათ და დიდი სურვილი ჰქონდათ კულტურის აღორძინებისა.

სამწუხაროდ, კულტურის დღევანდელმა მესვეურებმა (და არა მარტო კულტურის) დაივიწყეს თავიანთი მოვალეობა და ყველაფერი თვითდინებას მიანდეს. ამას მონაწილეობს ძვირადღირებული სხვადასხვა ფესტივალები, და ასევე ძვირადღირებული კონცერტები, რომლებიც, სამწუხაროდ, ხშირად ნახევრადცარიელ დარბაზებში ტარდება. არა იმიტომ, რომ ხალხს სურვილი არა აქვს დასწრების, არამედ ბილეთების ფასი საკმაოდ მაღალია და ამდენად, მხოლოდ საზოგადოების გარკვეული ფენისთვის ხდება ხელმისაწვდომი. რაოდენ გულდასაწყვეტია, რომ ისტორიის ძვირფასი თარიღები აქა-იქ ასხენდებოთ ხოლმე. უაზრო ფაციფუცში ორი

წლის წინ აღსანიშნავი რუსთაველის 850 წლისთავიც კი გამორჩათ! თავი კი იმით იმართლეს, რომ ასეთ იუბილეს დიდი თანხა დასჭირდებოდა. იქნებ ყალბად მაინც მოაჩვენონ ხალხს თავი, რომ კულტურაზე მართლაც ზრუნავენ (სიყალბე კი უცხო ხომ არ არის, ჩვეული პოზია) და ეს ვითომ ზრუნვა მხოლოდ იმაში გამოიხატება, რომ საყოველთაო დღესასწაულის დღეებში ქალაქის სხვადასხვა კუთხეში გარკვეული ქანრის კონცერტები ეწყობა. მახსენდება საბჭოთა პერიოდის ერთი ანეკდოტად ქცეული ფაქტი. სერგეი ბონდარჩუკის ფილმის ჩვენებისას მისთვის უკითხავთ: «А Вы не боитесь министра культуры? Нет, но я боюсь культуры министра». იმ დროს სსრკ კულტურის მინისტრი ფურცევა იყო (რედ. – განათლებით ფეიქარი). ვკონებ ჩვენც ასე გვაქვს საქმე დღეს. როცა კულტურის მინისტრი თავს მხოლოდ საყდრისის აფეთქებით დაგამახსოვრებს, ცოტა უნდა გეშინოდეს.

ბოლო დროს მიცემულ ერთ-ერთ ინტერვიუში ბატონი გია ყანჩელი ბრძანებდა: „მე ვწერ სევდიან, ხანდახან ტრაგიკულ მუსიკას. ეს უკვე დამოკიდებულია იმაზე რაც ხდება ჩვენს ქვეყანასა და მთელ მსოფლიოში“.

რა ბედნიერებაა როცა კულტურის მოღვაწეების გარკვეულ ნაწილს მაინც გააჩნია ასეთი მკვეთრად გამოხატული მოქალაქეობრივი პოზიცია, თუმცა ამას მათ არ ჰატიობენ ხოლმე.

საინტერესოა, ასე წლის შემდეგ რით მოიწონებს თავს მომავალი თაობა. ექნებათ კი რაიმე თავმოსანონი?

P.S. 2023 წელს შესრულდება 100 წელი ოპერა „დაისის“ პრემიერიდან. სამწუხაროა, რომ დღემდე არ არსებობს ამ ოპერის ნორმალური სტერეოჩანანერი და საქართველოს ჰიმნის შესრულებისას, გულზე ხელს რომ დაიდებენ, იქნებ მაშინ მაინც გაიხსენონ ვინ არის ამ მუსიკის ავტორი.

ვერდის „აიდა“ Black Sea Arena-ს სცენაზე

თამარ თავზავაძე

2019 წლის აგვისტო ოპერის მოყვარულებისთვის საინტერესო მოვლენებით იყო დატვირთული – საქართველოში იტალიის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მუსიკალური მოვლენა, ჩატარდა ვერდის ფესტივალი, რომელიც პროგრამის „საქართველო, ევროპა“ ფარგლებში გაიმართა.

ვერდის ფესტივალი პარმასა და ბუსეტოში ყოველწლიურად ოქტომბერში (შეგახსენებთ, რომ ჯუზეპე ვერდი 1813 წლის 10 ოქტომბერს დაიბადა) ტარდება. ფესტივალი 1989 წელს დაარსდა, თუმცა 1994–2000 წლებში აღარ ჩატარებულა. ფესტივალის ახალი სიცოცხლე დაიწყო 2001 წელს, ვერდის გარდაცვალების 100 წლისთავის აღსანიშნავად და მას შემდეგ რეგულარულად ტარდება. ფესტივალის ფარგლებში იმართება საოპერო წარმოდგენები, კონცერტები, გამოფენები, ლექციები და კონფერენციები. ფესტივალთან თანამშრომლობენ ისეთი მუსიკოსები, როგორებიცაა ბრუნო ბარტოლეთი, დანიელე გატი, ლორინ მაზელი, ზუბინ მეთა, რიკარდო მუტი, დენიელ ორენი, ანტონიო პაპანო და სხვები. ვერდის ფესტივალი ტრადიციულად ტარდება პარმის „Teatro Regio“-სა და ბუსეტოს Teatro Giuseppe Verdi-ში.

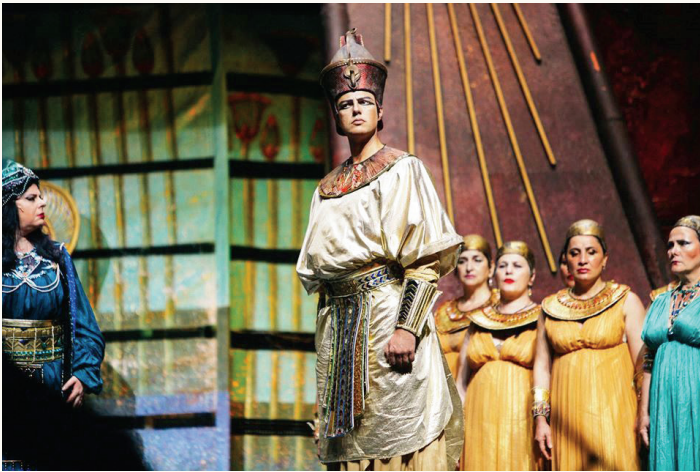
უნდა აღინიშნოს, რომ ვერდის ფესტივალის ჩატარება იტალიის ფარგლებს გარეთ, უპრეცედენტო შემთხვევაა, რაც შესაძლებელი გახდა 2018 წლის 23 აგვისტოს ხელმოწერილი მემორანდუმის წყალობით,

რომელიც თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელის ბადრი მაისურაძესა და ვერდის საერთაშორისო ფესტივალს შორის დაიდო. მემორანდუმი მოიცავს 3-წლიან კონტრაქტს, რომელიც თბილისის ოპერის თეატრს საქართველოს დედაქალაქსა და ქვეყნის სხვა ქალაქებში ფესტივალის ჩატარების ექსკლუზიურ უფლებას აძლევს. ამ ინიციატივას მხარს უჭერს იტა-

ლიის მთავრობა და რესპუბლიკის სენატი. ფესტივალი ჩატარდა საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის საინსტროს მხარდაჭერით. აღსანიშნავია, რომ ფესტივალის მედიაპარტნიორი იყო იტალიის უდიდესი კერძო მედიაკომპანია Mediaset-ი, რომლის გადამღებმა ჯგუფმა არა მარტო ფესტივალი გააშუქა, არამედ საქართველოს ისტორიულ ძეგლებსა და კულტურაზეც მოამზადა რეპორტაჟები, რითაც ხელი შეუწყო საქართველოს ტურისტული პოტენციალის წარმოჩენას.

ფესტივალის ფარგლებში 16 აგვისტოს თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში „ბალ-მასკარადი“ აუღერდა, შემდეგ ფესტივალმა გადაინაცვლა შეკვეთილში, Black Sea Arena-ზე, სადაც 23 აგვისტოს ოპერა „აიდა“ წარმოადგინეს, 25-ში კი ოპერა-გალა გაიმართა, შესრულდა ნაწყვეტები ჯ. ვერდის ოპერებიდან. მაყურებელთა განსაკუთრებული ინტერესი ლევენ-

ჩუგუა ვერდი. „აიდა“ BLACK SEA ARENA-ს სცენაზე. დანიელა ბარჩელონა (ამნერისი), დიანა ვარკოვი (ეგვიპტის მეფე).

დარული Arena di verona-ს მიერ დადგმულმა ოპერა „აიდამ“ გამოიწვია. ეს იყო აკადემიური დადგმა, იტალიიდან ჩამოიტანილი ტრადიციული კოსტიუმებითა და დეკორაციებით. შთაბეჭდილებას აძლიერებდა სცენის გვერდით პროექცირებული უდაბნოსა და ვარსკვლავებიანი ცის კადრები. მესტრო მორანდის ხელმძღვანელობით სოლისტებმა, გუნდმა და ორკესტრმა შესანიშნავი სპექტაკლი აჩვენეს ქართველ მაყურებელს. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს დანიელა ბარჩელონას (ამნერისი) ემოციური შესრულება, რომელმაც მთელი სისავსით დაგვანახა ეგვიპტელი პრინცესას ტრაგედია.

სპექტაკლში მონაწილეობდნენ: სუზანა ბრანკინი (აიდა), დანიელა ბარჩელონა (ამნერისი), სერხიო ეს-

კობარი (რადამესი), დიან ვარკოვი (ეგვიპტის მეფე), გაბრიელე ვივიანი (ამონასრო), გიორგი ანდლულაძე (რამფისი), ფილიპო მიკალე (მაცნე), გონჯა დოგანი (ქურუმი ქალი), დირიჟორი: პიერ ჯორჯო მორანდი, რეჟისორი: ენრიკო სტინკელი, კოსტიუმების მხატვარი: კარლა გალერი, სცენოგრაფი: ჯუზეპე დე ფილიპი, განათების მხატვარი: ენრიკო სტინკელი, თბილისის გაქარია ფალიაშვილი სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის გუნდი და ორკესტრი.

აღსანიშნავია, რომ Black Sea Arena-ზე საოპერო სპექტაკლი პირველად დაიდგა. ალბათ ამან გამოიწვია გარკვეული ტექნიკური ხარვეზები. უპირველეს ყოვლისა ეს შეეხება აუდიო სისტემას. ორკესტრი დარბაზში ცუდად ისმოდა, დაბალანსება აკლდა სოლისტების ხმებსაც. ასევე თვალში საცემი იყო სცენის მცირე ზომა, განსაკუთრებით შესამჩნევი იყო დიდ საგუნდო სცენებში, რაც ანელებდა სპექტაკლით მიღებულ შთაბეჭდილებას. იმედია, რომ თუ მომავალში Black Sea Arena-ზე საოპერო სპექტაკლი კვლავ გაიმართება, ეს ნაკლოვანებები გათვალისწინებული იქნება.

დასასრულს, იმედს ვიტოვებთ, რომ მომავალში ვერდის ფესტივალის ფარგლებში არაერთ საინტერესო დადგმას ვიხილავთ, რაც საქართველოში ოპერის მეტ პოპულარიზაციას შეუწყობს ხელს.

* ფოტოები **Black Sea Arena**-ს ფეისბუქ-გვერდიდან <https://www.facebook.com/BlackSeaArena/posts/2352688831637644/>

გივი ოჯანიანი

თანამედროვეების თვალთ დანახული ადამიანი, მოაზროვნე, მოღვაწე

რუსუდან წარწერა

ძალიან ძნელია რაიმე ახალი თქვა გივი ოჯანიანი-კიძეზე, თუ შენ იცნობ ნიგნს, რომელშიც მრავალი მისი თანამედროვე — ქართველი, რუსი და გერმანელი კოლეგა-მუსიკოლოგი, თანამოაზრე კომპოზიტორი და, უბრალოდ, მეგობარი საქმიანად, გულწრფელად, განსაკუთრებული ემოციურობითა და აღფრთოვანებით წერენ ოჯანიანი-კიძეზე და მკითხველის თვალწინ აცოცხლებენ მისი, როგორც პიროვნების, მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის პორტრეტს. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი არაქართველი კოლეგების გამოხმაურებები — სწორედ ისინი იძლევიან გივი ოჯანიანი-კიძის, როგორც საერთაშორისო მასშტაბის მრავალმხრივი მეცნიერის ყველაზე ამომწურავ დახასიათებას.

სამწუხაროდ, უკვე 35 წელი გავიდა გივი ოჯანიანი-კიძის გარდაცვალებიდან, 20 წელი — ამ წიგნის გამოცემიდან. დღეს არც ისე ბევრია იმათი რიცხვი, ვინც მას პირადად იცნობდა. გაიზარდა მუსიკოსების არაერთი თაობა. მაგრამ ოჯანიანი-კიძის ნაშრომების უმეტესობას, გარდა მისი ორი ქართული წიგნისა, დღეს საქართველოში ახალგაზრდები, სამწუხაროდ, ცუდად იცნობენ. ერთ-ერთი მიზეზი ისიცაა, რომ იგი, უმეტესწილად, რუსულად წერდა, რუსულ ენას კი ახალგაზრდა თაობა

გივი ოჯანიანი-კი

დღეს ცუდად ან საერთოდ ვერ ფლობს.

რუსულად წერა ის აუცილებლობა იყო, საბჭოთა კავშირში ცხოვრებას რომ ახლდა თან. ბუნებრივია, ქართველების მსგავსი მცირერიცხოვანი ერის კულტურისა და მეცნიერების ზოგადსაკაცობრიო კონტექსტში ჩასართავად მნიშვნელოვანია ეროვნულ ენაზე

შესრულებული ნაშრომების ხელმისაწვდომობა საერთაშორისო საზოგადოებისათვის. ტოტალიტარული რეჟიმის ჩაკეტილი სივრცის პირობებში, ეს შეუძლებელი იყო, ცალკეულ გამონაკლისებს თუ არ ჩავთვლით. ერთადერთი გზა, საქართველოს ფარგლებს გასცდენოდი და იმპერიაში შემაგალი ქვეყნებისთვის მაინც ყოფილიყო მისაწვდომი მეცნიერული აზრი ქართული კულტურის შესახებ, რუსულ ენაზე წერა იყო. ხოლო თუ შესაბამის კომპეტენციას გამოავლენდი, მეტროპო-

მარცხნიდან — მოვარ სიხარულიძე, გივი ორჯონიკიძე; მარჯვნიდან — ვაჟა ზუჟუა, გიგინა კვიციანი, შოთა მილორაძე

ლიასთან მჭიდრო თანამშრომლობა საბჭოთა კავშირის საზღვრების გადალახვის შანსსაც იძლეოდა.

სწორედ ეს გახლდათ მოტივაცია, რის გამოც გივი ორჯონიკიძემ თავი დანვე მჭიდრო თანამშრომლობა დაიწყო საკავშირო ანუ რუსულ მუსიკალურ გამომცემლობებსა და ჟურნალებთან. იგი ერთადერთი იყო ქართველ მუსიკოლოგთა შორის, რომელმაც, როგორც ვალენტინა კონენი წერს, „შეძლო მიეღწია არათუ ყველა თავისი თანატოლი, უფროსი, თუ უმცროსი კოლეგის თანაბარი მდგომარეობისთვის, არამედ ბევრად გადაემეტებინა კიდევ თითოეული მათგანისათვის“.² ცხადია, კონენი აქ რუს კოლეგებს გულისხმობს, როლებთანაც ორჯონიკიძეს ნამდვილი მეგობრობა აკავშირებდა. ესენი იყვნენ მაღალი პრო-

ფესიონალები და შესანიშნავი მეცნიერები (მაზელი, დრუსკინი, ცუკერმანი, ნესტიევი, შაჰნაზაროვა, კონენი და სხვ.), რომელთაც, მიუხედავად ქვეყანაში არსებული სირთულეებისა, შეძლეს შექმნათ ძლიერი მუსიკალურ-თეორიული აზრი არა მარტო რუსული მუსიკის შესახებ. ისინი აღნიშნავენ ორჯონიკიძის მაღალნიჭიერებას, ღრმა ფილოსოფიურ აზროვნებას, კრიტიკოსისა და პუბლიცისტის ელვარე ტალანტს, უნარს — წერის ხატოვანი მანერით შექმნას განუმეორებელი მხატვრული სახეები. ასევე, სრულყოფილად ფლობდა იგი გერმანულად წერის კულტურას. ამის შესახებ აღნიშნავს კონრად ნიმანიც — გერმანელი მუსიკისმკვლევანი, რომელსაც არაერთი ერთობლივი პროექტი ჰქონდა განხორციელებული გივი ორჯონიკიძესთან. იგი იგონებს, როგორ ცხარედ კამათობდნენ ისინი რიხარდ შტრაუსზე, რომელიც აღმოსავლეთ გერმანიასა და საბჭოთა კავშირში შერისხული იყო ჰიტლერთან თანამშრომლობის გამო და მაღალ შეფასებას აძლევს ორჯონიკიძის ღრმა ჰუმანიტურ-ფილოსოფიურ ნააზრევს ბეთჰოვენის, ვაგნერის, იმავე შტრაუსის შესახებ. განსაკუთრებით, საგულისხმოა ნიმანის აღიარება: „გასაოცარი იყო გერმანული ენის მისეული შეგრძნება. რთულ გერმანულ ფილოსოფიურ ტექსტებზე აღზრდილი, გერმანულ ენაზე სტატიების თარგმნისას, იგი ცდილობდა მოეძია უფაჩიზესი ნიუანსები“.³

ამ ადამიანების „მეხსიერებაში გივი ორჯონიკიძის სახე აღიბეჭდა, როგორც უნიკალური მოვლენა“; გივის უნიკალურობას ბევრი რამ განაპირობებდა — დანყებული ტრავმატიული ბიოგრაფიითა და ცხოვრების განსაკუთრებული წესით, დამთავრებული მრავალმხრივი ნიჭიერებითა და ენციკლოპედიური ცოდნით. მაგრამ, როგორც კონენი აღნიშნავს, „მთლიანობაში იგი მეტს წარმოადგენდა, ვიდრე მისთვის უხვად მიმადლებული ყველა ტალანტი, ერთად აღებული. გივი უნივერსალური ადამიანი გახლდათ, განსაკუთრებულად ნიჭიერი, ჭკვიანი და საოცრად ძლიერი მის მრავალმხრივ ინტერესთა ყველა სფეროში“ .

ბიოგრაფია ვახსენე და სწორედ ამით მინდა დავიწყო მასზე საუბარი:

მამამისი, შიო ორჯონიკიძე 1938 წელს დახვრიტეს კომუნისტებმა, დედა – ნინო ლაფერაშვილი, პიანისტი, ამავე წელს გადაასახლეს ციმბირში, საიდანაც მხოლოდ 8 წლის შემდეგ დაბრუნდა. გაზარდა ბებიაძე. ტრაგიკულმა შემთხვევამ ხერხემალი დაუზიანა, რის გამოც, სანოლს მიჯაჭვულმა, საშუალო სკოლა თითქმის დაუსწრებლად დაამთავრა 1947 წელს, ოქროს მედლით. წარჩინებით დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი (1952), საქართველოს ისტორიის სპეციალობით (ხელ-ლი პროფ. ნ. ბერძენიშვილი) და თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის თეორიულ-საკომპოზიტორო ფაკულტეტი (1953), მუსიკისმცოდნის სპეციალობით (ხელ-ლი პროფ ვ. დონაძე).

მოსკოველი მუსიკისმცოდნე, მისი მეგობარი და კოლეგა ეკატერინა დობრინინა იგონებს, რა სურათი დახვდათ 1952 წ. კოჯრის ტუბერკულოზის სანატორიუმში გივი ორჯონიკიძის მოსანახულებლად ანტონ ნულუკიძესთან ერთად ჩასულს: „გივი, ვითარცა ჯვარცმული, იწვა ვეებერთელა თაბაშირის ჯვარზე გაკრული (როგორც მითხრეს, პროცესი ხერხემალში ჰქონდა) და გერმანულ ენაზე კითხულობდა თომას მანის წერილებს. . . ბევრი ვისაუბრეთ ლიტერატურაზე. მე მას ნავეკითხე ჰაინეს ლექსები – ისიც გერმანულად. ვისაუბრეთ მუსიკაზე, ვიცინოდით, ვმასხრობდით, ავადმყოფობას საერთოდ არ ვიხსენებდით და, ჩვენს შორის, ყველაზე მხიარულად გივი გამოიყურებოდა“⁴. ნაცნობ-მეგობრები მას იგონებენ, როგორც ბუნებით სიცოცხლისა და ადამიანების მოყვარულს, კომუნიკაბელურსა და ხალისიანს, იუმორის განსაკუთრებული გრძობითა და საოცრად გადამდები სიცილით.

წინააღმდეგობებმა, რომელთა გადალახვა ბავშვობასა და სიჭაბუკეში მოუხდა, განსაზღვრა მთელი მისი მომდევნო ცხოვრება – გახდა ძლიერი და შეუპოვარი, ასწავლა სირთულეების დაძლევა და, როგორც

აღნიშნავდნენ, გამოუმუშავა „კოლოსალური, არაადამიანური ნებისყოფა“.

მისმა ბიოგრაფიამ გადამწყვეტი როლი შეასრულა პროფესიის არჩევაშიც – რადგან ისტორიის სარბიელზე კვლევითი მუშაობის პერსპექტივა საბჭოთა კავშირში მას, როგორც „მტრის შვილს“, არ ჰქონდა, 1954 წ. სწავლა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ასპირანტურაში განაგრძო. მიუხედავად იმისა, რომ ასპირანტურაში სწავლის პერიოდში იგი კვლავ ხანგრძლივად მკურნლობდა ლენინგრადის ერთ-ერთ საავადმყოფოში, 1959 წელს წარმატებით დაიკვა დისერტაცია თემაზე „ანდრია ბალანჩივაძე“

ცხოვრებისეულმა სირთულეებმა დროის ფასი ასწავლა – ჩვეულებრივ, მუშაობას დილის 5 საათზე იწყებდა, შექძლო შინიდან გაუსვლელად ემუშავა დღე და ღამე – სულხან ნასიძე იგონებდა, 1984 წლის ზამთარში, გარდაცვალებამდე რამდენიმე თვით ადრე, ბორჯომის კომპოზიტორთა დასასვენებელ სახლში ღამის სიჩუმეს როგორ არღვევდა მისი საბეჭდი მანქანის კაკუნი – მაშინ იგი თავის ბოლო ქართულ წიგნზე მუშაობდა – თითქოს ეჩქარებოდა უკანასკნელი ვალი მოეხადა მშობლიური კულტურის წინაშე და გამომცემლობისათვის გადაეცა ხელნაწერი წიგნისა – „თანამედროვე ქართული მუსიკა ესთეტიკისა და სოციოლოგიის შუქზე“, – რომლითაც, ცოტა ხნით ადრე, ჩაანაცვლა გამომცემლობის მიერ უკვე დაგეგმილი რუსულენოვანი მონოგრაფია რიხარდ შტრაუსზე.

დაუცხრომელმა სწრაფვამ ცოდნისაკენ, თვითგანათლებით მიღებულმა ენციკლოპედიურმა განათლებამ მეცნიერების სხვადასხვა სფეროში, გამოუმუშავა მოვლენების ფართო ხედვა, რამაც ჯერ კიდევ 1950-იან წლებში იგი ერთ-ერთი პირველი მიიყვანა დარგთაშორის კვლევებამდე და დღემდე თანამედროვე მეცნიერების ყველაზე პოპულარული ინტერდისციპლინური მეთოდის დამამკვიდრებლად აქცია მთელი უზარმაზარი საბჭოთა იმპერიის მასშტაბით. 1957 წელს ჯერ კიდევ დამწყები მუსიკოლოგი ჟურნ.

„საბჭოთა ხელოვნებაში“ აქვეყნებს პირველ ნარკვევს მუსიკის ფსიქოლოგიაში „მუსიკალური სახისა და მუსიკალური აზროვნების ზოგიერთი საკითხისათვის“;⁵ ხოლო 1960 წელს პრესტიჟულ კრებულში «Вопросы музыковедения», თავის ერთ-ერთ პირველ სერიოზულ პუბლიკაციას რუსულ ენაზე „მუსიკალური აზროვნების სპეციფიკის საკითხისათვის“;⁶ 1965 წელს კი – სტატიას „მუსიკალური აღქმის შესახებ“ ჟურნალში «Музыкальная жизнь».⁷

ორჯონიკიძე მუსიკას მხოლოდ კულტურის კონტექსტში მოიაზრებდა, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა მის კავშირებს არა მარტო მხატვრული აზროვნების სხვა სფეროებთან, არამედ საზოგადოებასთან, რომლის წინააღმდეგ იქმნება და არსებობს იგი. ამიტომ იკვლევდა არა მარტო კომპოზიტორების შემოქმედებას, არამედ მუსიკის ფუნქციონირებისა და აღქმის, თანამედროვე ქალაქის ჟღერადი გარემოსა და მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებათა პრობლემებს. მიუხედავად აკრძალვებისა, იგი შესანიშნავად იცნობდა ამ პრობლემებზე მე-20 საუკუნის დასავლურ შეხედულებებს, კრიტიკული განხილვის საბაბით 1967–1984 წწ. სწავლობდა ვაგნერის, შანსლიკის, ლანგერის, ადორნოს, დალჰაუზისა და სხვ. სოციოლოგიურ და ფილოსოფიურ-ესთეტიკური კონცეფციებს, როგორც თავისუფალი აზროვნებით მთელ კავშირში ცნობილი საქართველოს ფილოსოფიის ინსტიტუტის მეცნიერთანაშრომელი. ეს ნაშრომები, სამწუხაროდ, არასოდეს გამოქვეყნებულა, მაგრამ მათში გამოთქმული მოსაზრებები ფართოდაა მოხმობილი ორჯონიკიძის პუბლიკაციებში.

ამიტომ გახდა იგი პირველგამკვალავი მუსიკის სოციოლოგიური, ფსიქოლოგიური და ფილოსოფიურ-ესთეტიკური ასპექტებით შესწავლაში მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით. იგი იყო 70-ინ წლებში პირველი მკვლევარი მუსიკის სოციოლოგიაში, რომელიც რუსი მეცნიერის, არნოლდ სოხორისაგან განსხვავებით, მხოლოდ განყენებულად ზოგად თეორიულ საკითხებზე მსჯელობით არ იფარგლებოდა. ორჯონიკიძე თანამე-

დროვე მუსიკალური ცხოვრებით იყო დაინტერესებული და ემყარებოდა ემპირიულ, ცოცხალ გამოცდილებას, რამაც მდიდარი საზრდო მისცა, რომ ქართული სინამდვილის მაგალითზე, კრიტიკულად შეეფასებინა 1970-იანი წლების საბჭოთა რეალობა თავის უკვე ხსენებულ უკანასკნელ წიგნში. სხვასთან ერთად, განსაკუთრებით შთამბეჭდავად გამოიყურება ის ფურცლები, სადაც აღწერილია, სამთავრობო ნოდებებისა თუ პრემიების მინიჭების საბჭოური სისტემა – როგორ იღებდნენ ხშირად საშუალო დონის ხელოვანები სხვადასხვა სახის სახელმწიფო ჯილდოებს კონიუნქტურული ნიშნით ან საკუთარი ჰიპერაქტიურობის გამოისობით....

საბჭოთა მეცნიერებაში, მათ შორის, მუსიკოლოგიაში, იდეოლოგიური მოსაზრებებით მიჩუნათებული ღირებულების აქსეოლოგიური პრობლემაც პირველად გ.ორჯონიკიძემ დასვა, როცა კრებულში «Българска музика» 1971 წელს გამოაქვეყნა სტატია „ღირებულების პრობლემა და მუსიკალური ანალიზი“;⁸ იგი ამ საკითხს მოგვიანებითაც მიუბრუნდა და ვრცელი სტატია «Проблема ценности в музыке» უკვე მისი სიკვდილის შემდეგ დაიბეჭდა ჟურნალ „სოვეტსკაია მუზიკაში“⁹

გივი ორჯონიკიძე რუსი კოლეგების მიერ დიდ ინტერნაციონალისტად იყო აღიარებული, რადგან ბევრს წერდა განსხვავებულ კულტურათა ურთიერთქმედებაზე. მაგრამ სწორედ ამ „დიდმა ინტერნაციონალისტმა“, ერთადერთმა საბჭოთა კავშირში, ჩამოაყალიბა ეროვნული მუსიკალური კულტურის კონცეფცია, რომელსაც საფუძვლად დაედო მეოცე საუკუნის ქართული მუსიკალური კულტურის ისტორიული მემკვიდრეობითობისა და მთლიანობის იდეა. მსგავსი თვალსაზრისი საბჭოური იდეოლოგიის პირობებში მკრეხელურად აღიქმებოდა, რადგან საბჭოთა იმპერიაში შემაჯავალი ხალხების ეროვნული კულტურა განიხილებოდა, როგორც საბჭოური მუსიკალური კულტურის მთლიანი სისტემის განუყოფელი ნაწილი. ეს ის დროა, როცა რუსი მუსიკისმკვლევ ბ. იარუსტოვსკი ჟურნალ

„სოვეტსკაია მუზიკას“ ფურცლებზე სიხარულის ყიყინას სკემს: «Есть советский интонационный строй»!¹⁰ ამის მიუხედავად, „ერების შერწყმის“ შედეგად, ერთიანი საბჭოთა კულტურის კონცეფციის“ საპირისპიროდ, ორჯონიკიძე თვითმყოფადობისა და განუმეორებლობის იდეას ეროვნული მუსიკალური კულტურის არსებით ნიშნად მიიჩნევს და ასაბუთებს, რომ ეროვნული, როგორც მხატვრულის მნიშვნელოვანი ელემენტი, ხელოვნების მსოფლმხედველობრივ საფუძველში ძევს.

გივი ორჯონიკიძეს თავისი კოლეგებისაგან გამოარჩევდა ინტერესებისა და, შესაბამისად, საკვლევი თემატიკის მრავალფეროვნება. მისი რუსი კოლეგები აღნიშნავდნენ, რომ მეცნიერის „შესანიშნავმა მოღვაწეობამ მნიშვნელოვანი ზეგავლენა იქონია ჩვენი ქვეყნის (იგულისხმება საბჭოთა კავშირი, რ.წ.) 70-80-იანი წლების დასაწყისის მხატვრული ცხოვრების ფორმირებაზე“.¹¹ ქართველი მეცნიერისათვის ეს ადვილი არ გახლდათ. ამაში, მას, სხვასთან ერთად, დაეხმარა ცხოვრებისეული გამოცდილებაც, რომელმაც მას პასუხისმგებლობის გრძნობა გაუმახვილა და აქცია დიპლომატად, რომელიც ახერხებდა, ესაუბრა ეზოებს ენით და ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებშიც გამოეთქვა იდეოლოგიისთვის მიუღებელი აზრები.

ორჯონიკიძის ასეთი სითამამე შეუმჩნეველი არ დარჩენია გასული საუკუნის 90-იან წლებში გ. ყანჩელის გერმანულ მკვლევარს ვოლფგანგ სანდნერს, რომელიც წერდა: „იმ დროშიც კი საჭირო იყო ოფიციალური ტერმინოლოგიის მხოლოდ ოდნავ გადაფხეკა, რომ გამოშვებულიყო გ.ყანჩელის მეგობრის, მუსიკისმცოდნე გივი ორჯონიკიძის განსაცვიფრებლად ურჩი სიტყვები. [. . .] 1982 წლისა და იმ ადგილი-სათვის, სადაც ეს სიტყვები ითქვა, ასეთი განცხადება მკრეხელობა იყო“.¹²

განსაკუთრებული იყო ორჯონიკიძის როლი XX საუკუნის 60-იანი წლების ქართულ მუსიკალურ კულტურაში მომხდარი ტექნოლოგიური გადაიარაღების

გივი ორჯონიკიძე საერთაშორისო კონფერენციაზე

მსოფლმხედველობრივი საფუძვლების გააზრებაში. იგი სამოციანელთა ახალი თაობის უნიჭიერესი კომპოზიტორების – ბიძინა კვერნაძის, გია ყანჩელის, სულხან ნასიძის, ნოდარ გაბუნიასა და მათი თანამოაზრე, ასევე, უნიჭიერესი დირიჟორის, ჯანსუღ კახიძის აღიარებული ლიდერი და იდეოლოგი იყო, რომელიც სიტყვით ამკვიდრებდა საქართველოში ამ მუსიკოსების მიერ შემოქმედებით პრაქტიკაში პირველად მანიფესტირებულ ახალ ესთეტიკას.

ორჯონიკიძის უნივერსალობის კიდევ ერთი გამოვლინება საზოგადოებრივი მოღვაწეობა იყო, რომლის ცენტრში ყოველთვის ეროვნული კულტურის ინტერესები იდგა. იგი წარმოადგენდა ქართულ მუსიკალურ კულტურას საბჭოთა კავშირსა და საერთაშორისო ასპარეზზე, იუნესკოს საერთაშორისო მუსიკალურ საბჭოში თუ სხვადასხვა საერთაშორისო კონგრესსა და კონფერენციაზე. ამ მოღვაწეობამ განსაკუთრებული მასშტაბები შეიძინა საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარედ (1974-1984) დანიშვნის შემდეგ. ამ სფეროშიც გამოვლინდა მისი გამუდმებული შინაგანი პოლემიკა ოფიციალურ იდეოლოგიასთან. მის მიერ ორგანიზებულ მასშტაბურ მუსიკალურ ფორუმებში (1975, 1977, 1982) პირველად სსრკ-ს ერთ-

ერთ რესპუბლიკაში, დასავლეთიდან მოწვეული იყვნენ მუსიკოლოგები, მედიისა და საგანმცემლო წრეების წარმომადგენლები. ასევე, პირველად 70-იან წლებში არა მარტო საქართველოში (მთელს საბჭოთა კავშირში, და, შესაძლოა, მთელს მსოფლიოშიც) მან პროფესიული მუსიკის კონცერტების სერიაში ჩართო საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოყვანილი ხალხური მომღერლების არაჩვეულებრივი კონცერტი, რადგან უნდოდა, საერთაშორისო ასპარეზზე ისე წარმოეჩინა ქართული მუსიკალური კულტურა, როგორც თავად ხედავდა მას – ძლიერს, ტრადიციულს და, ამავე დროს, თანამედროვეს. ამ პოლემიკის ერთ-ერთი გამოვლენა იყო ისიც, როცა 1975 წელს, ტოტალიტარული რეჟიმისათვის სრულიად მიუღებელი თემურ ბაკურაძის **Happening** ამიერკავკასიის ფესტივალის ოფიციალური გახსნის წინა საღამოს, მრავალრიცხოვანი არაქართული აუდიტორიის წინაშე შეასრულა სახელმწიფო სიმფონიურმა ორკესტრმა ჯანსუღ კახიძის დირიჟორობით ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში.

1984 წელს გერ-ში ყოფნისას, სადაც გივი ორჯონი-

კიძე შოსტაკოვიჩის ფესტივალის მოსამზღებელ სამუშაოებს ხელმძღვანელობდა, თავი იჩინა მძიმე სენმა და მოსკოვში დაბრუნებისთანავე აღესრულა. გარდაცვალების შემდეგ, 1982-83 წლებში „სოვეტსკაია მუზიკას“ ფურცლებზე გამოქვეყნებული წერილებისათვის, დაჯილდოვდა ბ. ასაფიევის სახელობის საკავშირო კონკურსის პირველი პრემიით (1984) და ფალიაშვილის პრემიით (1988) წიგნებისთვის „აღმავლობის გზის პრობლემები“ და „თანამედროვე ქართული მუსიკა ესთეტიკისა და სოციოლოგიის შუქზე“.

გივი ორჯონიკიძე – ადამიანი, მოაზროვნე და მოღვაწე – ქართული მუსიკალური კულტურის განსაკუთრებული მოვლენა იყო, რომელმაც თავისი ინოვაციური სამეცნიერო იდეებითა და ღრმა კვლევებით აღნიშნა არა მარტო ქართული მუსიკოლოგიის განვითარების ახალი ეტაპი. ეს ეტაპი დღემდე გრძელდება, რადგან მის შრომებში გამოთქმული არაერთი იდეა ჯერ კიდევ იძლევა მდიდარ საზრდოს საინტერესო სამეცნიერო სპეკულაციებისათვის.

1 გივი ორჯონიკიძე. *მუსიკისმცოდნე – მეცნიერი, პუბლიცისტი, კრიტიკოსი, მწერალი, საზოგადო მოღვაწე*. თბილისი, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია, 1999.
წიგნის შემდგენელი და რედაქტორი არის შესანიშნავი მუსიკოლოგი, ნატო მოისწრაფიშვილი, ბ-ნი გივი ორჯონიკიძის მეგობარი და მისი საქმიანობის ერთგული მემკვიდრე 1973-1984 წლებში, როცა გ. ორჯონიკიძე საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარედ მუშაობდა.

2 ვ. კონენი. უნივერსალური ადამიანი. იქვე, გვ. 168

3 კ. ნიშანი. გივი ორჯონიკიძის შესახებ. იქვე, გვ. 191

4 ი. კორევი. უახლოესი მეგობარი, ერთგული ამხანაგი. იქვე, გვ. 141

5 ჟურნ. *საბჭოთა ხელოვნება*, 1957, № 2,3

6 О специфике музыкального мышления // Вопросы музыковедения, т. 3. Госмузиздат, 1960, сс. 282-301

7 О музыкальном восприятии. ჟურნ. *Музыкальная жизнь*, 1965, № 18, გვ.გვ. 15-16

8 Проблема ценности и музыкальный анализ// *Българска музика*, 1971, №4

9 ჟურნ. *Советская музыка*, 1988, №4, გვ.გვ. 28-31

10 Б. Ярустовский. ჟურნ. *Советская музыка*, 1973, №3, გვ. 52-61

11 ვ. ზადერაცკი. გამოჩენილი მეცნიერი, პუბლიცისტი, მოღვაწე. იქვე, გვ. 24

12 Sandner, W. *Essays in Otherness. Giya Kancheli in his Music*. Introduction for the CD *Trawerfarbenes Land*. Radiosinfonieorchester Wien. Denis Russell Davies. ECM. Printed in Germany

მირზა ფათალი ახუნდოვის სახლ-მუზეუმა უმასპინძლა რომანტიზმს, სიყვარულსა და ოსტატობას

ალექსი შანიძე

თბილისის, ორთაჭალის ულამაზეს რაიონს დი-
დი ქართველი მამულიშვილისა თუ აქ მოღვაწე სხვა
ეროვნების გამოჩენილ პიროვნებათა სახელი ამშვენ-
ებს.

გადმოცემით გამიგონია, რომ ორთაჭალის იმ ად-
ვილას, სადაც ახლა აღმართულია ყოველ ქართველ-
თათვის საამაყო სამას არავველ მებრძოლთა ხსოვნის
დიდებული არქიტექტურული მემორიალი – წინათ აქ
განლაგებული ყოფილა ამ გმირ მამულიშვილთა წმინ-
და საფლავები. ორთაჭალაშივეა ყველასათვის ნაც-
ნობი ძველი უბანი – ხარფუხი, სადაც დაიბადა დიდი
ქართველი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე, მწერალი-
აკადემიკოსი იოსებ გრიშაშვილი.

გამოჩენილი აზერბაიჯანელი მწერალი-განმა-
ნათლებელი, ფილოსოფოსი და აზერბაიჯანული დრამა-
ტურგიის ფუძემდებელი მირზა ფათალი ახუნდოვი
(1812-1878), რომელიც დაიბადა აზერბაიჯანის სოფელ
შაქში (ახლანდელი ნუხა), 1834 წლიდან გარდაცვა-
ლებამდე ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა თბილისში.
მუშაობდა მეფისნაცვლის კანცელარიაში აღმოსავლუ-
რი ენების თარჯიმნად.

მწერლის სახლ-მუზეუმი ასევე ორთაჭალაში, მდებ-
არეობს ბალნეოლოგიური კურორტის გვერდით –
გორგასალის ქუჩა № 17-ში. ამ პატარა სახლ-მუზეუმის

მუსიკალური საღამოები / MUSICAL EVENINGS
in **Café Monsieur Jordan**

საპიტიონო მუსიკის კონცერტი
VIOLIN MUSIC CONCERT PERFORMED BY

გიორგი ბაბუაძე
ვიოლინო
GEORGE BABUADZE
violin

მამუკა სიხარულიძე
ფორტეპიანო
& MAMUKA SIKHARULIDZE
piano

14/10/2019
19:30

ART GALLERY
საპიტიონო
მუსიკის
სამხარულიძე
გალერეა
თბილისი, ვარკვლის ქ. 17
17 GORGASAL ST. TBILISI

მომცრო და მშვენიერ კაფეში, ამა წლის 14 ოქტომბერს
ჩატარდა მეტად სამახსოვრო, სავიოლინო მუსიკის
ულამაზესი საღამო. შემსრულებლებად მოგვევლინა
ორი ქართველი ბრწყინვალე მუსიკოსი – მევიოლინე
გიორგი ბაბუაძე და პიანისტი მამუკა სიხარულიძე.

შთაბეჭდილებას მოსმენილი პროგრამის შესახებ
ოდნავ ქვემოთ გავიზიარებთ.

მანამდე საჭიროდ მივიჩნევ მოკლე ექსკურსია ჩა-
ვატარო თბილისის დღევანდელი კამერული მუსიკის
საკონცერტო მიმდინარეობის შესახებ.

დღეს ჩვენი დედაქალაქის საკონცერტო დარბაზები

ვერ დაიკვებინან კამერულ-ინსტრუმენტული მუსიკის სოლიდური პროგრამით გამომსვლელ გასტროლიორებით. უფრო მეტსაც ვიტყვი, რატომღაც ჩვენს დე-

მირჯა ფათალი ახანდოვის თბილისის მემორიალური სახლ- მუზეუმის კაფე. პარიზში, გალაგა ხიუსოს აფაიანთა სვილის ფიგურების სწოვრილ მუზეუმში არსებულ მხარლის ნახარაღური ზომის ფიგურის ასლი.

დაქალაქს დროგამოშვებით თუ ესტუმრება რომელიმე მჩქეფარე ტალანტის მქონე ინსტრუმენტალისტი, მაგ. მევიოლინე ლიზიკო ბათიაშვილი ან მასთან ერთად იმავე თაობის ფენომენალური ფრანგი ვიოლონჩელისტი გოტიე კაპუსიონი. ისინი უმთავრესად მხოლოდ კლასიკურ ინსტრუმენტულ კონცერტებს ასრულებენ – სიმფონიური ორკესტრების თანხლებით. ასე იყო ამ სამი წლის წინათ, 17 ივნისს, როდესაც ზემოთ ნახსენები ეს ორი მოელვარე ნიჭის მქონე მუსიკოსი გამოვიდა თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში – საქართველოს ეროვნულ სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად (დირიჟორი, ნიკა რაჭველი). მაშინ

ლიზიკომ გამაოგნებელი რომანტიკული განცდით შესრულა ს. პროკოფიევის №1 სავიოლინო კონცერტი, ხოლო „ბისზე“, ორკესტრის კამერული შემადგენლობის თანხლებით, ააჟღერა სულხან ცინცაძის ქართულ ხალხურ მელოდიებზე შექმნილი ერთ-ერთი ცნობილი საკვარტეტო მინიატურა.

იმავე კონცერტზე გოტიე კაპუსიონმა – მალალი ოსტატობით, მსმენელს ა. დვორჟაკის სავიოლონჩელო კონცერტი მოასმენინა და ასევე „ბისზე“, მსმენელს ფილიგრანული ოსტატობით წარუდგინა ს. პროკოფიევის ცნობილი საფ-ნო მარშის ტრანსკრიპცია სოლო ვიოლონჩელოსათვის. მსმენელის აღტაცებას საზღვარი არ ჰქონდა!

ასეთი შთამბეჭდავი კონცერტები თბილისში იშვიათად ტარდება.

განსაკუთრებული მადლობა ეთქმის ასევე თბილისის სიმფონიური ორკესტრის მხატვრულ ხელმძღვანელს, ბრწყინვალე დირიჟორს ვახტანგ კახიძეს, რომელიც სისტემატიურად ატარებს ტრადიციული ფესტივალის „შემოდგომის თბილისის“ კონცერტებს, რომლის პროგრამაშიც სიმფონიური მუსიკის გარდა, კამერული მუსიკის კონცერტებსაც საპატიო ადგილი უკავია. ამ საერთაშორისო ფესტივალის კონცერტებს მუდამ ასევე ტრადიციულად ამშვენებს როგორც ქართველი ისე უცხოელი არაერთი ნიჭიერი მუსიკოს-შემსრულებელი.

ახლა მინდა მოგიხსნოთ ერთ-ერთი ცნობილ ქართველ მევიოლინე, დირიჟორსა და პედაგოგზე. ეს გახლავთ ვიორგი ბაბუაძე, რომელიც 26 წელიწადია შორეული იაპონიის ქალაქ ოსაკაში მოღვაწეობს. იგი შეძლებისდაგვარად ესტუმრება ხოლმე თავის სამშობლოს – როგორც დირიჟორი და ასევე როგორც ნიჭიერი მევიოლინე.

ასე იყო ამა წლის 14 ოქტომბერს, როდესაც გამართა პოპულარული სავიოლინო პიესების საღამო. მას საფ-ნო თანხლება გაუნია ასევე ნიჭიერმა პიანისტმა – მამუკა სიხარულიძემ.

ეს საღამო ჩატარდა მირზა ფათალი ახუნდოვის თბილისის მემორიალური სახლ-მუზეუმის მშვენიერ პატარა კაფეში, რომლის ერთი კუთხე მთლიანად უკავია პარიზში, ადამიანთა ცვილის ფიგურების მადამ ტიუსოს ცნობილ მუზეუმში არსებულ მწერლის ნატურალური ზომის ფიგურის ასლს. XIX საუკუნის II ნახევრის ძველი თბილისის მოქალაქის ტიპურ სამოსელში გამონყობილ სანერ მაგიდასთან მჯდომ მწერალს, რომელსაც ხელთ უპყრია სანერ-კალამი და თითქოს რაღაცაზე ჩაფიქრებულია...

ირგვლივ რაღაც იდუმალი საზეიმო განწყობა სუფევდა.

...და მართლაც, როდესაც Zimmermann-ის მოყავისფრო კოხტა პიანინოსთან გამოჩნდნენ მევიოლინე და პიანისტი, მუსიკალური საღამოს დაწყებისთანავე აუღერდა იმ სავიოლინო პიესათა ჰანგები, რომლებიც XVIII საუკუნით დაწყებული დღემდე სრულდება მსოფლიოს გამოჩენილ მევიოლინეთა სოლიდურ კამერული ინსტრუმენტულ კონცერტებზე.

საღამოზე 14 პიესა შესრულდა და ყოველი მათგანის მუსიკალური არსი, მათი დასახელებისა და მიხედვით, სხვადასხვა განწყობას გვთავაზობდა. ეს ნაწარმოებები:

ე. ელგარი – “Salut d’amour”, ი.ს. ბახი-შ.გუ-ნო – “Ave Maria”, ვ.ა. მოცარტი – მენუეტი D-dur, ი. ბრამსი „განჭკვრეტა“, კ. სენ-სანსი – „გედი“, გ. ფორე – „გამოღვიძება“, ჟ. მასნე „ფიქრები“, ნ. პაგანინი – Cantabile, ფ. კრეისლერი – „სიყვარულის ტანჯვანი“ და მისივე „ჯადოსნური ზარები“, თამარ ვაშაკიძე – სერენადა, ს. რახმანინოვი – ვოკალიზი, ვ. მონტი – ჩარდაში, ვ. აზარაშვილი – ნოქტიურნი.

კამერულ-ინსტრუმენტულ ჟანრს, ყველა დროის მუსიკოს-კორიფეები დიდ პატივს რომ სცემდნენ, ეს ჯერ კიდევ 1960 წელს, თავის თბილისური გასტროლის დროს, დაამტკიცა მსოფლიო რანგის ლეგენდარულმა ამერიკელმა მევიოლინემ ისააკ სტერნმა.

მაშინ 10 წლის ვიყავი. ეს კონცერტი ზ. ფალიაშვილის სახ. თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში ჩატარდა ორ განყოფილებად. იმ დროისათვის მოსწავლე-მოზარდი, ვიოლინოსათვის შექმნილ

გიორგი ბაბუაძე

ნაწარმოებებში ისე ღრმად ვერ ვერკეოდი, მაგრამ ის კი ძალიან კარგად მახსოვს, რომ I განყოფილებაში დიდმა მევიოლინემ, სიმფონიური ორკესტრის თანხლებით (დირიჟორის გვარი არ მახსოვს), შესრულა ფ. მენდელსონისა თუ ი. ბრამსის კონცერტი, ხოლო II განყოფილება მთლიანად კამერულ-ინსტრუმენტული ჟანრის სავიოლინო პიესებს დაეთმო ფ-ნოს თანხლებით. ეს ის პოპულარული პიესებია, რომლებიც სავიოლინო „პიესა-მარგალიტებად“ ითვლება, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგი ავტორის თხზულება სავიოლინო ტრანსკრიპციას წარმოადგენს.

კარგად მახსოვს დარბაზის მქუხარე აპლოდისმენტები ყოველი ნაწარმოების შესრულების შემდეგ. ისიც მახსოვს, რომ დიდი მუსიკოსის გასტროლების შემდეგ,

წლების განმავლობაში, მაშინდელი ქართული ტელევიზიის იმ ერთადერთ არხზე ხშირად გადმოსცემდნენ ერთ მუსიკალურ კლიპს, რომელშიც ისააკ სტერნი ფ-ნოს თანხლებით უზადოდ ასრულებდა ფ. კრეისლერის შეუდარებელ პიესას – „მშვენიერი რომმარის“!

გიორგი ბაბუაძე და ანაბეკ სიხარულიძე (ფორტეპიანო-სოსთავ)

დავუბრუნდეთ ამ დღეებში ჩატარებულ სავიოლინო საღამოს.

ამა წლის 14 ოქტომბერს, მირზა ფათალი ახუნდოვის სახლ-მუზეუმში გამოსულ გიორგი ბაბუაძეს კარგად ვიცნობ. იგი ქართული სავიოლინო სკოლის გამოჩენილ პროფესორის ლეო შიუკაშვილის აღზრდილია. იგი დაულაღვად ცდილობს შორეულ იაპონიაში ფართო პროპაგანდა გაუწიოს აღიარებულ ქართულ სავიოლინო სკოლას, ქართულ სადირიჟორო სკოლასა და ბოლოს ქართულ საკომპოზიტორო სკოლას.

თავისი საშემსრულებლო ოსტატობით, მან მსმენელის ყურამდე სრულფასოვნად მიიტანა ყოველი ნაწარმოების ავტორისეული ჩანაფიქრი.

სოლისტს სანიმუშო საფორტეპიანო თანხლება გაუწია მამუკა სიხარულიძემ.

დაბოლოს, როგორც ამ სტრიქონების ავტორს მსურს სუბიექტური მოსაზრება გავუზიარო მკითხველს, ვიოლინოზე დაკვრის ხელოვნების ერთ-ერთ დეტალზე.

დიდი ხნის წინათ, ჩემი მონაფეობის დროს, ერთ-ერთ საბჭოურ მუსიკალურ ჟურნალში დაბეჭდილი იყო სტატია ბრონისლავ ჰუბერმანზე (1882-1947) – მსოფლიოში საყოველთაოდ აღიარებულ პოლონელ მევიოლინეზე. სტატიას თან ახლდა ფოტოსურათი, რომელზეც ხელოვანს ისე მოხდენილად ეკავა ინსტრუმენტი, რომ თითქოს ვიოლინო და ხეში მისი სხეულის ნაწილი ყოფილიყო.

ჩემი ღრმა რწმენით გიორგი ბაბუაძესაც, დიდი პოლონელის მსგავსად, დაკვრის დროს ვიოლინო და ხეში ისე უპყრია ხელთ, რომ ინსტრუმენტი მისი სხეულის ნაწილად მოგეჩვენებოდა.

მჯერა ნიჭიერი მუსიკოსის შემდგომი წარმატებებისა!

P.S. სასიხარულო ცნობა მოვიდა იაპონიიდან: „2019 წლის 3 ნოემბერს იაპონიის მთავრობამ, იაპონიის საიმპერატორო ორდენის მიმღები პირები დაასახელა. „ამომავალი მზის ვერცხლის სხივების“ ორდენის მიმღებ პერსონად-კანსაის ფილარმონიული ორკესტრის კონცერტმასტერი და მევიოლინე – ბატონი გიორგი ბაბუაძე დასახელდა.

ბ-ნ გ. ბაბუაძეს საიმპერატორო ორდენი მიენიჭა სამუსიკო ხელოვნების მეშვეობით, იაპონიასა და საქართველოს შორის მეგობრული ურთიერთობის განვითარებასა და გაღრმავებაში შეტანილი წვლილისათვის.

ჟურნალი „მუსიკა“-ს სარედაქციო კოლექტივი გულითადად ულოცავს ღვანლმოსილ ხელოვანს, იაპონიის საიმპერატორო ორდენით დაჯილდებას და უსურვებს მას შემდგომ შემოქმედებით გამარჯვებებს.

ახალი ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკის სათავეებთან

შიო აზრახაშია,

დირიჟორი, თ.ს.კ-ის მუსიკოლოგიის
მიმართულების დოქტორანტი

შესავალი

ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკის სათავეები შუა საუკუნეებში, ეკლესიის წიაღში უნდა ვეძიოთ. სწორედ ძველ საეკლესიო გალობასთან ჩამოყალიბდა ქართული პროფესიული საგუნდო შემსრულებლობის ტრადიცია, ვინაიდან, მგალობლები იყვნენ ამ მიზნით განსწავლული, შესაბამისი ცოდნით აღჭურვილი შემსრულებლები. ცნობილია, რომ თუკი საერო, ტრადიციული სიმღერა, ჩვეულებრივ, არაფორმალურად ყოფაში ისწავლობოდა, საეკლესიო გალობას, როგორც პროფესიულ ხელოვნებას, მგალობლები, საგანგებოდ მის მკოდნეთაგან ეუფლებოდნენ.

დიდია ეკლესიის როლი, ასევე ევროპული აკადემიური საგუნდო შემსრულებლობის ჩამოყალიბებაშიც, ვინაიდან ისიც ასევე ეკლესიის წიაღში ჩამოყალიბდა და შემდგომ დიდი განვითარება ჰპოვა, შექმნა სპეციფიკური საშემსრულებლო სტილი. ახალმა ქართულმა საკომპოზიტორო მუსიკამ კი ტრადიციული შემსრულებლობისთვის უჩვეულო, სწორედ ევროპულ ოთხხმიანობასა და საგუნდო შემადგენლობას (შერეული ტიპის გუნდი) სტილურ საფუძვლად შუა საუკუნეების სამხმიანობა და მისთვის მახასიათებელი ორიგინალური ინტონაციურ-ჰარმონიული ენა დაუდო. ქართული მუსიკის ევროპულ სტილში გაოთხხმიანების პროცესი

აგვარდოსი თაოფილასაჲ რუსანოვი

კი უკვე მე-19 საუკუნეში დაიწყო და ის მეტად საინტერესოდ წარიმართა.

მე-19 საუკუნის საქართველოს შესახებ საკმაო ისტორიული ცნობები არსებობს. ეს პერიოდი დიდი სირთულეებითა და წინააღმდეგობებით ხასიათდება: რუსეთის იმპერიის მიერ საქართველოს ანექსია; ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმება; ბრძოლა ქართული ენის, ქართული გალობის წინააღმდეგ. ამ პროცესების დიპლომატიური მიზანი არსებულის რუსული კულტუ-

რით ჩანაცვლება იყო. ევროპულ ნიადაგზე განვითარებული რუსული კულტურის საქართველოში იძულებით გავრცელება კი საქართველოსთვის ევროპულ ცივილიზაციასთან კვლავ დაახლოებას ნიშნავდა, რითაც რუსეთთან კულტურული კავშირი პოზიტიურ მხარეს წარმოაჩინდა. ამას გარდა, ისიც აღსანიშნავია, რომ რუსიფიკაციის პოლიტიკამ ქართულ ინტელიგენციაში უკვე 1860-იანი წლებიდან ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის გაღვივება გამოიწვია.

აღსანიშნავია, რომ ქართულმა ინტელიგენციამ და საეკლესიო მოღვაწეთა მონიწივე ჯგუფმა იმპერიის პირობებში ქართულ საეკლესიო გალობის აღდგენაზე ზრუნვა და მისი ევროპულ სანოტო სისტემაზე გადატანა დაიწყო.

როგორც ირკვევა, ახალი პროფესიული საგუნდო მუსიკის ჩამოყალიბებისკენ მიმავალი გზა საქართველოში საეკლესიო და სასწავლო გუნდების ცალკეული ლოტბარების ექსპერიმენტებით დაიწყო, რაც სამხმინი გალობის გაოთხმხიანებას გულისხმობდა. ეს ექსპერიმენტი კი რუსეთის ეკლესიას შემოჰყვა. ვინაიდან, რუსიფიკაციის პირობებში ეკლესიიდან განიდევნა ქართული გალობა, ამ ლოტბარებმა მისი გადარჩენისა და ეკლესიაში დაბრუნების ერთ-ერთ გზად საწყის ეტაპზე საგალობელთა „ევროპეიზაცია“ დაისახეს.

მიუხედავად იმისა, რომ ახალი ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკის ჩამოყალიბების შესახებ მრავალი ცნობა არსებობს, მისი სათავეების ძიებისას ბევრი ისეთი მასალა აღმოჩნდა, რომელიც ფართო საზოგადოებისთვის ნაკლებად ცნობილია. ამ კუთხით ახალ ცოდნას სხვადასხვა საგანგებო პუბლიკაციაში გაბნეული სტატიები და წერილები იძლევა. ისინი მნიშვნელოვან ცნობებს გვანვდიან საქართველოში პირველი ევროპული შერეული ტიპის გუნდის გამოჩენისა და პირველი ქართული ოთხხმინი საგუნდო a cappella მუსიკის ნიმუშების შესახებ და ახალი, მანამდე უცნობი ფაქტებით ამდიდრებენ ახალი პროფესიული საგუნდო მუსიკის სათავეებთან დაკავშირებულ ისტორიას. ამ ფაქტების თავმოყრა საშუალებას გვაძლევს, უფრო ნათლად წარმოვიდგინოთ, თუ როგორ მოხდა ევროპული საგუნდო კულტურის საქართველოში დამკვიდ-

რება. როგორც აღმოჩნდა, ხარლამპი სავანელის საგუნდო კლასი არ იყო პირველი სასწავლო გუნდი და ის გაცილებით ადრე, ისიც არა დედაქალაქში, არამედ ქუთაისში ჩამოყალიბდა სიმღერა-გალობის მოყვარული პედაგოგის მიერ; ასევე, ამავე მასალებით იცვლება წარმოდგენა საქართველოში პირველი შერეული ტიპის გუნდის გამოჩენის შესახებ, რომელიც აქამდე გავრცელებული ისტორიული ცნობით იტალიური საოპერო დასის მიერ თბილისში 1851 წელს პირველი ევროპული ოპერის დადგმას უკავშირდებოდა.

პირველი საეკლესიო სასწავლო და შერეული გუნდები საქართველოში

რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, საქართველოში პირველი შერეული გუნდი რუსი ეგზარქოსის – თეოფილაქტე რუსანოვის სახელს უკავშირდება. ისტორიულად ცნობილი ქართველთა მოძულე ეგზარქოსი საქართველოში 1817 წელს ჩამოვიდა, მან თან რუსული შერეული გუნდი პირად მსახურებებზე გალობისთვის ჩამოიყვანა. ასე განიდევნა პირველად საქართველოს კათედრალური ტაძრიდან ქართული გალობა. მისივე გადანყვეტილებით, იმავე წლიდან ეტაპობრივად იხსნება სასულიერო სემინარიები გორში, თელავსა და სიღნაღში. ისე, როგორც აღნიშნულ სემინარიებში, ასევე მანამდე – 1804 წელს შექმნილ თბილისის კეთილშობილთა სასწავლებელში საგნების უმეტესობა რუსულ ენაზე გადავიდა და არცერთ მათგანში მუსიკა, გალობა არ შედიოდა. ეგზარქოსმა მტრობა გამოუცხადა ქართულ საეკლესიო გალობას. გაუქმდა სამღვდელმთავრო გუნდები; სასულიერო სემინარიასა და სასწავლებლებში, სადაც ერთ-ერთი წამყვანი დისციპლინა საეკლესიო გალობა უნდა ყოფილიყო, ის საერთოდ აიკრძალა (ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ თავდაპირველად სემინარიებში გალობა არ ისწავლებოდა, მრავლადაა დაცული საქართველოს ცენტრალური არქივის ფონდებში). ბუნებრივია, ქართული გალობა არც განიხილებოდა, ხოლო რუსული გალობის მკოდნეთა რაოდენობა საწყის წლებში არცთუ მრავლად იყო,

ამიტომ რუსული გალობის სწავლება ეტაპობრივად, მოგვიანებით იწყება. თბილისის სასულიერო სემინარიაში მოსწავლეთა ერთ-ერთი გახმაურებული გაფიცვის მიზეზიც ის იყო, რომ რექტორმა მათ ურჩია, სლავური პარტიტურის ნოტების ქვეშ ქართული სიტყვები მიე-

ანდრია მრევლიშვილი

წერათ და ისე ეგალობათ, ხოლო ქართული გალობა, როგორც არაპარმონიული, დაევიწყებინათ. ერთადერთი რგოლი, რომელიც ამ უნიკალური მეტაკვიდრეობის შენარჩუნებას ცდილობდა, სასულიერო პირთა ოჯახები და ცალკეული მგალობელ-ლოტბარები იყვნენ. ასე ეტაპობრივად, ძირითადად, აღმოსავლეთ საქართველოს დიდ ტაძრებში დაიწყო რუსული გალობისა და შერეული ტიპის გუნდების პროზაგანადა.

აქვე, უნდა აღინიშნოს, რუსულ საეკლესიო გალობასა და სიმღერას, თბილისსა და ქუთაისში 60-იან წლებში ასწავლიდნენ ლოტბარები: ანდრია მრევლიშვილი, ქრისტეფორე გროზდოვი (ქუთაისის პირველ-დანწყებითი სკოლა) და მიხეილ მაჭავარიანი (თბილისის სემინარია). ისინი რუსული საეკლესიო გალობის

სწავლებით იწყებენ ლოტბარობას, ხოლო მკაცრი საეკლესიო პოლიტიკის შერბილების შემდგომ რუსულ მუსიკას ქართულ გალობასაც უთავსებენ. 1850-იან წლებში ქუთაისში არსებობდა პირველდანწყებითი სკოლა, სადაც მისმა მმართველმა, ანდრია მრევლიშვილმა ჩამოაყალიბა მოსწავლეთა 2 გუნდი, საერო და სასულიერო. სასულიერო გუნდს თავად ხელმძღვანელობდა, ხოლო საერო გუნდს მისი სიძე, რუსი მუსიკოსი — ქრისტეფორე გროზდოვი. ორივე გუნდის შემთხვევაში, თავდაპირველად აღსაზრდელები ეუფლებოდნენ რუსი კომპოზიტორების საგუნდო ნაწარმოებებს. ამ საკითხს თავის მონოგრაფიაში ეხება არჩილ მშველიძეც. ავტორი ხაზს უსვამს მრევლიშვილის ღრმა ცოდნას ქართულ ხალხურ და საეკლესიო მუსიკაში, თუმცა დასძენს, რომ მის შესახებ ბიოგრაფიული ცნობები არ მოიპოვება.

აკადემიური საგუნდო შემსრულებლობის პირველი ცდები

ლოტბარ ანდრია მრევლიშვილის შესახებ არსებული მრავალრიცხოვანი მასალა მე-19 საუკუნის ჟურნალ-გაზეთებიდან, თუ სსცა-ს ფონდებში დაცული საქმეებიდან იქნა თავმოყრილი. ანდრია მრევლიშვილი ის დიდი მამულიშვილია, რომელიც 1860-იან წლებში ერთ-ერთი ფუქიმდებელია საქართველოში სასწავლო ბავშვთა გუნდებისა. მნიშვნელოვანი ფაქტია, რომ მრევლიშვილს რეპერტუარში ჰქონდა რუსი კომპოზიტორების — ბორტნიანსკისა და ტურჩანინოვის საავტორო სასულიერო მუსიკა, რომელიც როგორც სამი, ისე ოთხი და მეტი ხმისთვისაცაა შექმნილი. ამდენად, ჩვენ შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ სასწავლო ბავშვთა გუნდი მრევლიშვილის ხელმძღვანელობით ჯერ კიდევ 60-იან წლებში ოთხხმიან ევროპულ მუსიკასაც ასრულებდა. ანდრია მრევლიშვილის დამსახურება ქართული გალობის წინაშეც უდიდესია: ის ზოგადად პირველია, ვინც მე-19 საუკუნის 50-იან წლებში იწყებს ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადატანას, ოდნავ მოგვიანებით კი ევროპულ ყაიდაზე ოთხხმიანი გუნდებისთვის გარდაქმნას. ეს უკანასკნელი სწორედ ის მოვლენაა,

რასაც ქართული საეკლესიო და საერო ინტელიგენციის გარკვეული ნაწილის მხრიდან დიდი წინააღმდეგობები ახლდა თან, თუმცა რუსიფიკაციის პირობებში ანდრია მრევლიშვილმა, იოსებ მონადირიშვილთან და ანდრია ბენაშვილთან ერთად, ქართული გალობის ზოგადეგროპულ ოთხხმიან ნყოფაში მოქცევით ეს გზა გამონახეს

იოსებ მონადირიშვილი

მის გადასარჩენად და ქართულ ტაძრებში იძულებით დამკვიდრებული რუსული გალობის ალტერნატივად, რაც შედეგად მომავალში პირველი ქართული კლასიკური a cappella საგუნდო ნაწარმოებების წანამძღვრებად მოგვევლინება.

ანდრია მრევლიშვილი 40 წელი ემსახურა ახალგაზრდების სწავლა-განათლების საკითხს, რასაც, პარალელურად, იმ რთულ ვითარებაში ქართული გალობის აღდგენა-ჩანერის საქმე შეუთავსა. აღმზრდელობითი მეთოდით სახელგანთქმული ანდრია 1857 წელს ინიშნება ქუთაისის პირველდაწყებითი ორწლიანი სასწავლებლის მმართველად და რუსული ენისა და მათემატიკის პედაგოგად, რომელიც იმავე პერიოდში, მისი ნაყოფიერი და თავდაუზოგავი შრომის შედეგად,

დასავლეთ საქართველოს საუკეთესო სასწავლებლად სახელდებოდა. საკუთარი სიბრძნისა და დიპლომატიის წყალობით მან სწორად აუღო ალღო 1860-70-იან წლებში არსებულ პოლიტიკურ ვითარებას და სწორედ ამ დიპლომატიითა და მოქნილი პოლიტიკით სკოლაში გააუმჯობესა ქართული ენის სწავლება და რუსული გალობის პარალელურად ხელი მიჰყო ქართული გალობის სწავლებას. შემდგომ იგი რეგენტად ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაშიც იწყებს მუშაობას. ეს ის პერიოდი, როდესაც ეგზარქოს რუსანოვის პოლიტიკამ შედეგი მკაფიოდ გამოიღო და ქართული სიმღერა-გალობა თანდათან მივიწყებას ეძლეოდა. როგორც 1870-80-იანი წლების ჟრნალ-გაზეთებიდან ირკვევა („ივერია“, „ციცკარი“, „დროება“), პირველმა სწორედ მრევლიშვილმა 1850 წელს მიჰყო ხელი „კარბელოვის კილოს“ (კარბელაშვილი) სწავლებასა და ნოტებზე გადატანას და გამოსაცემად მოამზადა მთელი კრებული. მის შესახებ, ასევე საინტერესო ცნობას გვანვდის 1884 წლის ჟრნალი „წყემის“ №14-ში გამოქვეყნებული სტატია – „ნოტებით ქართული გალობა ეკლესიაში“. სტატიის ავტორი ეხება შორაპნის ეკლესიაში პირველად მთელი წირვის ქართულად, ნოტებით სამ ხმაში გალობას. მგალობელთა მცირე შემადგენლობა, რომელიც შედგებოდა ანდრია მრევლიშვილის, მისი ოთხი ქალიშვილისა და სიძის – ქრ. გროზდოვისაგან, იგალობებს მრევლიშვილის მიერ 40 წლის წინ (!) ნოტებზე გადაღებული კარბელაშვილის კილოს გალობას (სტატიაში გვარები მოხსენიებულია მრევლოვად და კარბელოვად). ამავე სტატიიდან ვიგებთ, რომ ეს საწოტო ჩანაწერები მრევლიშვილს ბევრად ადრე წარუდგენია ეგზარქოს ისიდორესთვის (ისიდორე ნიკოლსკი, საქართველოს ეკლესიის ეგზარქოსი 1844-58 წწ.), თუმცა ბუნებრივია, რომ მან ნება არ დართო ქართული გალობის სასწავლებლებში შეტანისა. საგაზეთო პუბლიკაციებიდან ვიგებთ, რომ ამ საქმის შემდგომი მოთავენი ხარვეზებს ხედავდნენ მრევლიშვილის საწოტო ვარიანტებში. მოგვიანებით მის გამოცემას არც გალობის აღმადგინებელმა კომიტეტმა შეუწყო ხელი.

რაც შეეხება ამ კომიტეტს: იყო მოსაზრება, რომ თბილისში 1860 წლიდან არსებობდა „ქართული გა-

ლობის აღმდგენელი კომიტეტი“, რომლის უმთავრესი მიზანიც, სწორედ საგალობელთა ნოტებზე გადატანა იყო. თუმცა, როგორც კვლევა აჩვენებს, კომიტეტის ამ პერიოდში არსებობის ფაქტი დოკუმენტურად არ დასტურდება. კომიტეტის საქმიანობა მოგვიანებით, 1878 წლის იანვრიდან იწყება, რაც ამავე წლის 18 ივნისის გაზეთ „დროებაში“ ნიკო ნიკოლაძის სტატიიდან დასტურდება.

ქართული გალობის გადარჩენაზე ფიქრი საეკლესიო და საერო ინტელიგენციამ, რეალურად დაიწყო ალექსანდრე ჯამბაკურ-ორბელიანის ვრცელი, შეგონებითი წერილის შემდეგ, რომელიც ჟურნალ „ცისკარში“ 1861 წლის პირველ ნომერში გამოქვეყნდა. სტატიაში იგი განგამის ზარს სცემს ქართული გალობის გადაშენების საფრთხის გამო. ამავე სტატიიდან ვიგებთ, რომ დედაქალაქში უკვე აღარ იშის ქართული გალობა და ის შემორჩა მხოლოდ დასავლეთ საქართველოს სოფლებში, სადაც მარტივად ვერ ჩააღწია დამპყრობლური პოლიტიკის გამტარებელი ეკლესიის ხმამ. ავტორი მოუწოდებს ქართულ ინტელიგენციას, მუსიკოსებს, რომ გაერთიანდნენ ქართული მუსიკალური მემკვიდრეობის გადასარჩენად და დროულად დაიწყონ მისი აღდგენა. უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული წერილი მნიშვნელოვანი ბიძგი აღმოჩნდა გალობის გადარჩენით დაინტერესებულთათვის, ვინაიდან მას ქმედითი ნაბიჯებიც მოჰყვა. ამავე შინაარსის შემდეგი მნიშვნელოვანი პუბლიკაცია, სადაც ქართული სიმღერა-გალობის საკითხს დიდი ადგილი დაეთმო, დავით მაჩაბლის მიერ 1864 წელს ამავე ჟურნალში გამოქვეყნებული სტატია „ქართველთა ზნეობანი“ იყო.

ქართული გალობის რუსულის პარალელურად სწავლებისა და მისი ნოტებზე გადატანის შემდეგ ლოტბართა მცირე ნაწილი, ტაძარში დაბრუნების მიზნით იწყებს მისი შერეული გუნდისთვის, ევროპული სტანდარტებით გაოთხხმინებას. აღნიშნულთა მსგავსად, ამ საქმეშიც პირველი მერცხალი ანდრია მრეკლიშვილი აღმოჩნდა. 1877 წელს მან დაიწყო ქართული საგალობლების ოთხხმინი, შერეული ტიპის გუნდებისთვის გარდაქმნა, რაც სწორედ ქართული საგუნდო მუსიკის ევროპეიზაციის პირველი მცდელობა იყო. ამ დროს დე-

დაქალაქის დიდ ტაძრებში უკვე ფეხს იკიდებდა არა-ქართული მრეკლისაგან დაკომპლექტებული შერეული ტიპის გუნდები. მაგალითად, სიონის კათედრალის გარდა, ასეთი აღსანიშნავი გუნდი იყო ავლაბრის წმინდა მარინეს ტაძრის მგალობელთა გუნდი, რომელმაც სწორედ ქართული მუსიკოსების (მრეკლიშვილის, ბენაშვილის, მონადირიშვილის) მიერ ოთხ ხმაში დამუშავებული საგალობლების შესრულება დაიწყო წირვის იმ ნაწილში, როდესაც მსახურება არ მიმდინარეობს („განიცადენი“). ასე დაიწყო ქართულ ტაძრებში ევროპულ ყაიდაზე მორგებული ქართული საგალობლების თანდათან შესვლა. სამწუხადოდ, უნდა ითქვას, რომ მისი გზის გამგრძელებლებისგან განსხვავებით, მრეკლიშვილის მიერ ნოტებზე გადატანილი უმრავლესი ტრადიციული, თუ მის მერ გაოთხხმინებული ქართული საგალობლების ბედი გაურკვეველია. ვფიქრობ, მისი ოთხხმინი სანოტო მასალის აღმოჩენა, როგორც ქართული აკადემიური *a cappella* მუსიკის პირველი მაგალითებისა, უთუოდ გაამდიდრებდა ქართული პროფესიული სამუსიკო ხელოვნების ისტორიას.

იმ პერიოდის მუსიკალური საზოგადოების გარკვეული ნაწილი ქართული გალობის გაოთხხმინების ფაქტს კრიტიკულად შეხვდა. ასეთ მაგალითებს ზოგიერთი მათგანი „გადამახინჯებულსა“ და „არა ნამდვილს“ უწოდებდა, ხოლო გალობის გამრავალხმინების ინიციატორ-შემსრულებლებს „ცრუ კომპოზიტორებს“. უდავოდ, სავსებით ბუნებრივი იყო ასეთი რეაქცია, ვინაიდან ქართული გალობა კარგავდა მის ტრადიციულ და ორიგინალურ სახეს. მიუხედავად ამისა, იყო მეორე მხარე, რომელიც ქართული გალობის გამრავალხმინებაში პოზიტიურ ნიშნებს ხედავდა. მოგვიანებით ასეთები იყვნენ: ზაქარია ფალიაშვილი, ანდრია ყარაშვილი, ია კარგარეთელი, ნიკოლაი კლენოვსკი. ისინი ამ საქმეს უკვე ახალ – მე-20 საუკუნეში თავად განაგრძობენ. მე-19 საუკუნის 80-იანი წლებიდან კი ანდრია მრეკლიშვილის დაწყებული საქმე ჩვენს ეკლესიებში არსებული შერეული ტიპის საეკლესიო გუნდებისთვის მიხილ მატყვარაინამა, დავით კუჭაიძემ, ანდრია ბენაშვილმა, ნიკო შარაბიძემ, კორნელი მალრაძემ განაგრძეს. მათგან კუჭაიძეს ეკუთვნის კრებული «Партитура

Грузинских Напевов», სადაც ქართული ვალობის მისეული 4 და 6 ხმიანი ვარიანტებია, ხოლო ანდრია ბენაშვილს ეკუთვნის წირვა-ლოცვის, პანაშვიდის საგალობლები და ტროპრების 60-მდე ოთხხმიანი საგალობლები.

ახალი პროფესიული საგუნდო ხელოვნების სათავეებთან, ასევე მნიშვნელოვანი, და ვფიქრობ, სათანადოდ დაუფასებელი ფიგურაა იოსებ მონადირიშვილი (1971-1916). თელავისა და თბილისის სასულიერო სემინარიებში სწავლის დასრულების შემდეგ სრულიად ახალგაზრდა მიემგზავრება დორპატის (ტარტუს) უნივერსიტეტში სასწავლებლად, სადაც სწავლობდა ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. უნივერსიტეტშივე მაღალ დონეზე ეუფლება მუსიკას. 1892 წელს, სწავლის დათავრების შემდეგ მოღვაწეობა განაგრძო მშობლიურ ქ. თელავში, სადაც მან, პირველმა ქართველი მომღერლების შემადგენლობით დააარსა ევროპული ტიპის შერეული გუნდი, რომლის სამოღვაწეო ასპარეზი არა მხოლოდ ეკლესია, არამედ საკონცერტო სცენა ხდება. მოგვიანებით კი ის თბილისის ქაშუეთის ეკლესიის მაგლობელთა გუნდის ლოტბარი ხდება. მონადირიშვილი, ასევე ერთ-ერთი იმათგანია, ვინც ნოტებზე გადაიტანა სასულიერო საგალობლები და ხალხური სიმღერები; ამავე დროს ავტორია ოთხხმიანი პასეჟის ტროპარებისა, რომანსებისა; მართავდა საგუნდო მუსიკის კონცერტებს, ლიტერატურულ-თეატრალურ საღამოებს; იყო ერთ-ერთი მოთავე თბილისში ქართული გიმნაზიის შენობის აგების; ასევე, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრი.

1893 წელს მონადირიშვილი თელავში ქმნის შერეულ გუნდს და იწყებს გუნდის კვალიფიციურ მომზადებას. რეპერტუარში მის მიერ ევროპიდან ჩამოტანილი ნაწარმოებების გარდა, ახალი ქართული სასულიერო მუსიკის სწორედ ის ოთხხმიანი ნიმუშებიც იყო, რითაც ქართულ სინამდვილეში პროფესიული a cappella საგუნდო მუსიკის ისტორია იწყება (ბენაშვილი, მონადირიშვილი და სხვა...). ცნობილია, რომ 1893 წელს თელავის სასულიერო სასწავლებელს ეწვია ილია ჭავჭავაძე, სადაც მან მოისმინა აღნიშნული გუნდი. ნახებით აღფრთოვანებულმა, პროგრესული ევროპული

ხედვებით მოაზროვნე ილიამ მაღალი შეფასება მისცა კონცერტს და მონადირიშვილს თბილისში, ქართულ სათავადაზნაურო გიმნაზიაში გადმოსვლა ამავე საქმიანობის გასაგრძელებლად შესთავაზა. სხვადასხვა მიზეზის გამო ილიას შეთავაზებას მონადირიშვილი 3 წლის შემდეგ – 1896 წელს მიიღებს. 1896 წელი ქართული

ხარლავაძე საგანელი

პროფესიული საგუნდო მუსიკისთვის საყურადღებო და უმნიშვნელოვანესი თარიღია, ვინაიდან სწორედ ილიას ხელშეწყობით თბილისის ქაშუეთის ტაძარში მონადირიშვილის „ქართული ხოროს“ მონაწილეობით შედგება ახალი ქართული სასულიერო (შერეული) მუსიკის პირველი კონცერტი, რომელსაც თავად გუნდის ლოტბარი უდირიყორებს. შეიძლება ითქვას, რომ ამ ფაქტით დაიწყო ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკის სასცენო ისტორია. მოგუენის მიმართ საზოგადოების დიდმა ინტერესმა თბილისში საგუნდო მოძრაობა თანდათან აქტუალური გახადა.

როგორც უკვე აღვნიშნე, აქამდე არსებული აზრის თანახმად, საქართველოში ხარლავაძე საგანელის მიერ

1874 წელს თბილისში საგუნდო კლასის ჩამოყალიბებით იწყებოდა პირველი ქართული პროფესიული გუნდის ისტორია. მართალია, ახალმა მასალებმა საკითხთან დაკავშირებული წარმოდგენები და თარიღები შეცვალა, თუმცა ახალი ქართული საგუნდო ხელოვნების განვითარების საქმეში სავანელის მნიშვნელობა მხოლოდ საგუნდო კლასის ჩამოყალიბების ამ ისტორიული ფაქტით როდი შემოიფარგლება. უნდა ითქვას, ამ პროცესში უმნიშვნელოვანესი ფაქტი, მისი, როგორც გუნდის ვოკალის პედაგოგის მოვლენაა. მისი პროფესიული ცოდნა და სამუშაო გამოცდილება ევროპულ გუნდში სიმღერასა და აკადემიური ვოკალის შესწავლას უკავშირდება. მან ეს ცოდნა პირველმა, სწორედ მის მიერ ჩამოყალიბებულ სასწავლო გუნდში გამოიყენა. ამდენად, შეიძლება ხარულაში სავანელი ქართულ საგუნდო შემსრულებლობაში ზოგადევროპული ბერისა და საშემსრულებლო მანერის პირველ და რამდენიმე ათეული წლის მანძილზე ერთადერთ სპეციალისტად დავასახელოთ.

დასკვნის სახით აღვნიშნავდი:

მრავალსაუკუნოვანი ქართული საეკლესიო გალობის გაოთხმხიანობით დანაშაულებმა ახალი პროფესიული საგუნდო მუსიკის სათავეების ძიებამ, ქართული სახელოვნებო, საეკლესიო და ინტელექტუალურ წრეებში გარკვეული შინაგანი წინააღმდეგობების გამოვლენისა და ურთიერთდაპირისპირების კუთხით ერთგვარი კატალიზატორის როლიც კი შეასრულა.

არსებული წინააღმდეგობების მიუხედავად, პირველი საგუნდო ნიმუშები და საკონცერტო გუნდი, როგორც ფაქტი, ლოგიკური დასარული იყო იმ ტენდენციისა, რაც ჯერ კიდევ ანდრია მრევლიშვილმა ქუთაისში დაიწყო. ხოლო ეს დასასრული იქცა სანაყისად იმ ახალი, დიდი გზისა, რომლის ლოგიკურ შედეგად ქართულ პროფესიულ საგუნდო მუსიკას ნიკო სულხანიშვილი მოეკლინა. სულხანიშვილისა და მონადირიშვილის თელავის პერიოდის მოღვაწეობა პარალელურად მიმდინარეობდა, მისთვის ყოველდღიურობას წარმოადგენ-

და აღნიშნული გუნდის მუშაობა. ნიკო სულხანიშვილის პირველი ცდები კომპოზიციაში სწორედ ამ ტენდენციას უკავშირდებოდა. მისი ზემოაღნიშნული წინამორბედების მსგავსად ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკის კლასიკოსმა თავისი საკომპოზიტორო უნარები ქართული სამხმიანი გალობის შერეული გუნდისთვის გადაწყობაში მოსინჯა; ამგვარად დაიწყო ქართულმა საზოგადოებამ ევროპული კულტურის მიღწევების ეროვნულ ტრადიციებზე დაქვემდებარება, რაც ახალ საუკუნეში – 1905 წელს შექმნილი „ქართული ფილარმონიული საზოგადოების“ უმთავრეს მიზანს წარმოადგენდა, რომელის ბაზაზეც 1908 წელს პირველი ქართული აკადემიური გუნდი შეიქმნა.

როგორც ცნობილია, ოთხმხიანი ქართულ გალობას ბევრი ობიექტური მონინააღმდეგე საგნებით რეალური საფრთხის – მისი გადაგვარების შიშით ჰყავდა. გამრავალხმიანების პროცესს ორთოდოქსი რუსებიც წინ აღუდგნენ ავთენტური კულტურის დაკარგვის შიშით. მსგავსი მონინააღმდეგენი პეტრე პირველის ევროპული პოლიტიკის გატარებას იმთავითვე გამოუჩნდნენ. იგივე წინააღმდეგობები იყო რუსული საეკლესიო გალობის გადამუშავების საქმეშიც. პროცესს წინ აღუდგნენ ორთოდოქსი ღვთისმსახურები. მიუხედავად ამისა, ერთმხიანი სლავური გალობის გაოთხმხიანებამ რუსეთში შეუქცევადი ხასიათი მიიღო. ჩვენში კი რუსული გზით შემოსულმა ევროპულმა საგუნდო ტრადიციამ განვითარება სწორედ დასავლურ მაგალითზე ჰპოვა და ამგვარად შექმნა სრულიად ახალი ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკა.

მინდა ნაშრომს დავურთო მე-19 საუკუნის სხვადასხვა საგანგებო პუბლიკაციიდან ამოღებული ციტატები, რომლებიც მეტად ცხადყოფენ ქართული ტრადიციული მუსიკის ევროპეიზაციასთან დაკავშირებულ წინააღმდეგობებს:

„ივერია,“ 1878.23 თებერვალი. N – 8

ქართველი [რომან ძამსაშვილი – ცამციკევი]

„... მე მითხრეს, თუ ჭორი არ არის, რომ ქართული გალობა ვითომ უფ. მ. მ-ნს (მიხეილ მაჭავარიანი, თბილისის სემინარიის სიმღერა-გალობის მასწავლებელი.

– შ.ა.) გადადოს ნოტებზე: თუ ეს მართალია – ეხლავე იმედგადაწყვეტილი ვიტყვი, რომ ის გალობა „გადამა-ხიფნებულია“ –მეთქი, იმიტომ, რომ მე თვითონ მიჩვენა თავისი შრომა უფ. მ. მ-მა ჩემს თბილისში მყოფობის დროს. ერთხელ, ბატონო, მე დავესწარ ქართულის გალობის გაკვეთილზე (რუსულს გალობას ასწავლიდა და ქართულიც ჩააბარეს, თუმცა უფ. მ. მ-მა იმდენივე იცის ქართული გალობა, რამდენიც მე ჩინური). უფ. მასწავლებელს ეკავა ხელში თავისი ნაშრომი და იმით აგლობებდა შევირდებს. წარმოიდგინეთ ჩემი გაკვირვება, როდესაც გავიგე კილო გალობისა!.. ისეთნაირად იყო გადამახინჯებული პატივცემულის მ. გ. კარბელოვის გალობისა! როდესაც დავხედე თვით შრომას – თქვენს მტერს ეცეს ელდა, როგორც მე მეცა! ოთხს ხმაზე არ იყო თურმე გადაკეთებული ქართული მ. გ. კარბელოვის გალობა!! (სამს ხმასაც არ დასჯერებოდა კომპოზიტორი!) ნეტავი საზოგადო კილო მაინც გადადო, თორემ გამშვენებას ვინა ჩივის! იქნება სთქვას ვინმემ, რომ „ოთხხმიანი გალობა უფრო კარგი არ არისო?“ კარგი გახლავთ, ბატონო, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ქართული არც ეკლესიური გალობა და არც ხალხური სიმღერა არ არის ოთხს ხმაზე საგალობელი არც იმერეთში და არც ამერეთში“...

ივერია, 1878, 4 მაისი, N – 17

„ქართულს გალობაზედ“ . არაგველი [დავით კეზელი]
„... საქართველოში თხუთმეტი მგალობელი კი ტყუილია, ვინც წირვის გალობა იცის, იმას ვერ დავარქმევთ მგალობელს. ჩვენ მართო ერთი გვყავს ნამდვილი მგალობელი, მღვდელი გრიგოლ კარბელოვი, რომელსაც მტკიცედ ახსოვს გალობის კილოები. ესეც ჩვენდა საუბედუროდ მოხუცებულია.

თუ მართლა რიგიანად შემდგენელი ვინმე გამოჩნდა ნოტებისა, რასაკვირველია სასიხარულო იქნება და აღარ შეგვემინდება გალობის მთლად გაქრობისა. მაგრამ თუ იმისთანა ნოტზედ დამწყობნი შეგვხვდნენ, როგორნიც ამჟამად იქადიან და ჩვენის გალობის ცოდნას ჩემულობენ, ვაი შენს მტერს !

ავილოთ შრომა უფ. მრეკლოვისა (ანდრია მრეკლიშვილი. შ.ა.), რომელსაც დაუნერია რამდენიმე გა-

ლობა კილოზედ და რომელიც ტფილისის სასულიერო სემინარიის გალობის მასწავლებელს გამოურთმევია გასაშინჯავთ, მაგრამ ვის უნდა გაეშინჯა? რასაკვირველია მოსწავლეებს, რომელთაც მასწავლებელზედ უკეთ იციან ქართული გალობა და რომელთაც შემდეგ გამიხფვისა კიდეც დაინუნეს. მეტათ ვარყვნილიაო. ბევრი აი-უი, აქა-იქა, აქა..აი..აი.. ურევიაო. ისევ პატრონს ვაუგზავნეო...

მგონია ჯერ-ჯერობით ყველას ემჯობინებოდა, რომ გალობის აღდგენა მიენდოთ ისევ არხიმანდრიტის მაკარისთვის [მაკარი ბატატაშვილი 1822–1892. შ.ა.], როგორც ამ საქმეში გამოცდილისთვის, რომ ჯერ ზეპირი კილო გავრცელდეს და ხალხში გალობის სურვილი დაიბადოს. ეს თუ იქმნება, ესე უნდა იქმნეს: გაიმართოს სასწავლებელი უფასოთ...სასოფლო სასწავლებლებში-აც სახალხო სიმღერებთან შემოიღონ გალობაცა. თუ ეს ესრე არ იქმნა, ნოტებიც რომ შეადგინონ, მართო იმათთვის იქმნება, ვინც რუსული გალობა იცის და ქართველის ეკლესიებს რას არგებს?...“

ივერია, 1897, 24 იანვარი. N – 7

„ქართული საეკლესიო გალობა“ ი. კარგარეთელი
„დიდი შრომა დასჭირდება იმას, ვინც მოინდომებს ჩვენის საეკლესიო გალობის შემუშავებას. იგი უნდა ეცადოს იმოქმედოს თავისუფლად, არ შეიქმნეს ყურმოჭრილი მონა დაძველებულის კომპოზიციის იარაღებისა, მაგრამ, ამასთანავე უნდა კარგად იცოდეს ძველი კანონი და რიგი, რათა დაიცვას წმინდა და სასტიკი ჰარმონია ჩვენის გალობისა. კარგი ცოდნა უნდა ჰქონდეს საზოგადოდ ჩვენის ძველის მუსიკისა განსაკუთრებით იმას, ვინც მოინდომებს ახალის ელემენტების შეტანას ჩვენს გალობაში.

როგორც მოგეხსენებათ, ჩვენი გალობა სამის ხმისათვის არის დანერგილი, მეოთხე ხმის შემოღება ამ გალობაში სრულიად ახალია. ბ-ნი ბენაშვილი მოთავა ამა საქმისა და მართალი უნდა ვსთქვათ, კიდეც გაიმარჯვა, თავის აზრს მიაღწია კიდეც. მუსიკალურ აზრთა სიახლე, სინამდვილე და მწყობრი მელოდიები არათუ არ მოსპობილა, წინააღმდეგ, უფროც გაძლიერებულა. მეოთხე ხმის, ტენორის შემოღებას არავითარი ზიანი

არ მიუცია ძველ საგალობელთა მწყობრის ჰარმონი-ისთვის. თუმცა აკი გალობის ფორმა შეცვლილა, მაგრამ მთავარი აზრი, შინაარსი, თვით მუსიკალური მოთხოვა მეტად კარგად არის დაცული... შეიძლება ჩვენის ცხოვრების პატრიარხულის წესწყობილების დამცველებმა ღვთის გმობად მიიღონ მეოთხე ხმის შემოღება, მაგრამ ამ აზრს ვერას დროს ვერ დავეთანხმებით, რადგან დი-დი შეცდომა იქნება იგი...”

ივერია, 1898, 3 თქტომბერი. N – 214.

„ორიოდე სიტყვა ქართული საეკლესიო გალობის შესახებ“ — ნადიკვარელი [ილია ქარაფიშვილი]

„... საჭიროა კიდევ გავისწავლოთ, რომ ბ-ნ კლენოვსკის მიერ გადაკეთებული ზოგიერთი საგალობელი ოთხ ხმად მ. იოსებს (მღვდელი იოსებ ჩიკვაძე. ავტ.) მოსწონდა — ამბობდა განსვენებული, რომ „არავითა-

რი გარჩევა არ არის, სული და გული გალობისა ისევე არის, ხასიათი და კილო არ იცვლება, ხოლო უფრო დამშვენებულია“. საჭიროდ მიმაჩნია ამის გახსენება იმიტომ, რომ დიდი აურზაური გამოიწვია ოთხხმაზედ გადაკეთებულმა ბ-ნ ბენაშვილის მიერ წირვის გალობამ. ბ-ნი ა. ბენაშვილისაგან ოთხ ხმაზედ გადაკეთებულ გალობას აგალობებს დღეს ბ-ნი მონადირიშვილი, რომელსაც უსაფუძვლო მოკამათენი გამოუჩნდნენ...

...ბ-ნ ა. ბენაშვილსაც სურვილი აქვს, თუ სახსარი აღმოუჩნდა, ოთხ ხმაზედ გადაღებული ზემორე ჩამოთვლილი საგალობლები გამოსცეს სასწავლებელში სახელმძღვანელოდ. მ. პ. კარბელაშვილი, ძმა მ. ვასილისა, არ ეთანხმება ძმისაგან გამოცემულ გალობას, ამბობს, რომ გამოცემულში ბევრი რამ შეცვლილია, ბევრი დამახინჯებულია და სხვ.“...

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ტ. ხუნდაძე „ნარკვევები სახალხო განათლების ისტორიიდან საქართველოში (XIX საუკუნე)“ თბილისი. 1951.
2. აბ. როგავა. „სახალხო განათლება ერეკლე მეორის ხანის ქართლ-კახეთში და ანტონ პირველი“. თბილისი, 1950
3. „სახალხო განათლების ქართველი მოღვაწეები და სახალხო მასწავლებლები“ კრ. I- ბ. ლოლობერიძე. 1953; კრ. II- ალ. შვანგირაძე. 1955; კრ. III- ვ. ქაჯაია, 1968. თბილისი.
4. სვ. გამსახურდიას „სწავლა-განათლება ძველ საქართველოში“. თბილისი. 1975.
5. ა. მშველიძე. „საქართველოში მუსიკალური განათლების ისტორიის ნარკვევები“. 1971, მოსკოვი, 1976, თბილისი)
6. გ. თავზიშვილი „სახალხო განათლებისა და პედაგოგიკური აზროვნების ისტორია საქართველოში“. თბილისი. 1948
7. თ. ნაცარაშვილი, „კახეთის გამოჩენილი ადამიანები“. 2001.

ბუბლიკაციები:

* დროება: 1878 – 31; 45; 134; 143; 157
 1880 – 65.
 1884 – 272.

* ცისკარი: 1861 – 1.

* ივერია: 1878 – 8; 17.
 * 1896 – 103.
 * 1897 – 7.
 * 1898 – 214; 215; 257.
 * 1900 – 196; 197;
 * მწყემსი: 1884 – 14.
 * 1889 – 19.
 * საქართველო: 1916 – 63.
 * თეატრი და ცხოვრება: 1916 – 12.
 * წითელი დროშა: 1973. 30 აგვ.

ქართველი პიანისტის კიდევ ერთი გამარჯვება და აღიარება საერთაშორისო არენაზე – ირმა გიგანი საფრანგეთში, II საერთაშორისო კონკურსის “Les Etoiles du Piano”-ს („ფორტეპიანოს ვარსკვლავები“) ლაურეატი გახდა.

ამჟამად ირმა გიგანი სწავლობს ვენის მუსიკისა და საშემსრულებლო ხელოვნების უნივერსიტეტში (University of Music and Performing Arts), ცნობილ პროფესორ სტეფან არნოლდთან.

„კონკურსის აღმოჩენა ირმა გიგანი“

მანია გომორიჯვილი

ქართველმა პიანისტმა ირმა გიგანმა საფრანგეთში გამართულ პიანისტთა მეორე საერთაშორისო კონკურსზე „ფორტეპიანოს ვარსკვლავები“ ლაურეატის წოდება მოიპოვა.

მას „კონკურსის აღმოჩენა“ უწოდეს. ძალიან სასიხარულოა, როდესაც შენი ქვეყნის შვილს, 23 წლის ულამაზეს პიანისტს ევროპის მუსიკალური საზოგადოება ასეთი ეპითეტით შეამკობს.

რატომ გამოარჩიეს ირმა გიგანი? მე შევეცდები ჩემი მოკრძალებული ანალიზით ავხსნა, თუ რა განსაკუთრებული თვისებები აქვს ამ უნიჭიერეს პიანისტს.

მინდა გითხრათ, რომ პროფესია – პიანისტი საკმაოდ რთულია. ყველამ ვიცით, რომ ეს პროფესია უდიდეს შრომას მოითხოვს, მაგრამ იმისთვის, რომ გამოჩენილი გახდე, დიდ ნიჭთან ერთად, კიდევ რაღაც უხილავი გჭირდება. ის, რაც ყველასგან გამოგარჩევს,

რასაც ვერავინ გასწავლის, თუ განგებამ არ მოგცა.

ირმა გიგანს ბავშვობიდან უწოდეს „პატარა მოცარტი“. ხშირად ხდება, რომ ბავშვობაში მიღწეული წარმატებები ასაკთან ერთად ქრება. მაგრამ ირმა გიგანი იმ იშვიათ ხელოვანთა რიგშია, რომელმაც განავითარა ნიჭი და აღქმა და რაღაც უხილავ, სხვა განზომილებაში გადაიყვანა.

უნდა აღინიშნოს მისი განსაკუთრებული ინტერპრტირების უნარი, ნაწარმოების სრული კონცეფტუალური აღქმა, კომპოზიტორის არსის მსმენელამდე სწორად მიტანა, ფილოსოფიური გააზრება, ინდივიდუალიზმი და გულწრფელი ემოცია. ეს ყველაფერი კი ერთად ქმნის მუსიკისა და პიროვნების ჰარმონიულობას. ეს არის ტყუილარტი ხელოვნება. ნელს ირმა გიგანი საფრანგეთში კონკურსის აღმოჩენა გახდა და ვიმედოვნებ, რომ სულ მალე იგი არამარტო საფრანგეთის, არამედ მსოფლიოს ფავორიტი გახდება.

ირმა გიგანი

ვახტანგ ფაქოიაშვილის

100 წელი

მედა ქალაქიანი

ამ ცოტა ხნის წინ თბილისის მუზეუმების გაერთიანების ზაქარია ფალიაშვილის მემორიალურ სახლ-მუზეუმში გაიმართა სადამო-შეხვედრა, იგი მიეძღვნა გამოჩენილ ქართველ დირიჟორს, საზოგადო მოღვაწეს, საქართველოს სახალხო არტისტს, ზაქარია ფალიაშვილის პრემიის ერთ-ერთ პირველ ლაურეატს, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის სადირიჟორო კათედრის დეკანს, დამსახურებულ პედაგოგს, პროფესორ ვახტანგ ფალიაშვილს, რომელსაც სულ ახლახანს შეუსრულდა დაბადებიდან 100 წელი.

ვახტანგი ფალიაშვილების ცნობილი ოჯახის შთამომავალი გახლდათ, პეტრე ფალიაშვილისა და მარიამ მესარქიშვილის უმცროსი შვილის – ლევან ფალიაშვილის ვაჟი. მათი ოჯახი იმხანად თბილისის ერთ-ერთ კოლორიტულ, მრავალენოვან ეზოში ცხოვრობდა. იქ ყოველ მობინადრეს ლხინიცა და ჭირიც ერთი ჰქონდა. ამ ეზოს მცხოვრებთ დღემდე ღიმილს ჰგვრის თაობიდან-თაობას გადაცემული მოგონება: ერთ-ერთ მეზობელ ქალბატონს უთქვამს (მაპატიეთ, რუსულად უნდა დავწერო): «У Мери Петровны все дети искусственные»

ვახტანგ ფალიაშვილი. 1968წ.

მერი ანტონაშვილი-ფალიაშვილისა – ოპერის მომღერალი, ვახტანგის დედა გახლდათ. საქმე ის გახლავთ, რომ ქალბატონ მერის სამივე შვილს ცხოვრების თანამგზავრად ხელოვნება აურჩევია: ვახტანგი მუსიკას დაეუფლა, ნათელას თეატრალური ხელოვნება აურჩევია, ხოლო ნოდარი ცნობილი კინოდოკუმენტალისტია.

მრავალი წლის წინ მოულოდნელმა შემთხვევამ განაპირობა ჩემი მუშაობა ვახტანგ ფალიაშვილისადმი მიძღვნილ მონოგრაფიაზე. როდესაც ვინყებდი ამ წიგნზე მუშაობას, ბევრს ვფიქრობდი წინასიტყვაობისათვის რა ეპიგრაფი წარმემძღვანებინა, რა უფრო შეეფერებოდა ბატონ ვახტანგის მთელ მოღვაწეობას, მის პიროვნებას, ადამიანურ თვისებებს. საბოლოოდ ყურადღება შევაჩერე სერგეი რახმანინოვის სულ ხუთ სიტყვიან ფრაზაზე. აი ისიც: „ხელოვნების უმაღლესი თვისება მისი გულწრფელობაა“. ვფიქრობ, გულწრფელობა და პროფესიონალიზმი უდევს საფუძვლად ვახტანგ ფალიაშვილის მთელ შემოქმედებით მეგვიდრე-

ობას.

ბატონი ვახტანგი 40 წელი იდგა სადირიჟორო პულტთან. ამ ხნის მანძილზე მის რეპერტუარში შედიოდა 26 ოპერა, 41 ბალეტი, საკონცერტო პროგრამიდან 200-მდე სხვადასხვა ჟანრის თხზულება: ეს არის სიმ-

ვახტანგ ვახიაშვილი, ალიმსი გაჯაჰარიანი

ფონიები, ინსტრუმენტული კონცერტები, უკერტიურები, სიუიტები, ფრაგმენტები ოპერებიდან, რაფსოდები თუ ცეკვები თუ სხვა. ყოველივე ამის წარმოსაჩენად ბატონ ვახტანგს ჩატარებული ჰქონდა 3661 ღია გამოსვლა. მოღვაწეობის მთელი ამ ხნის მანძილზე ყოველი ღია გამოსვლა საკუთარი ხელით შეტანილი ჰქონდა პატარა სამახსოვრო რეკულებში, სადაც უჩვეულო სიზუსტით ჩანერილი იყო ყოველი გამოსვლის რიცხვი, წელი, მთავარი პარტიის შემსრულებლები, გასტროლი, ქვეყანა და დარბაზი.

მინდა ხაზგასმით აღვნიშნო ბატონი ვახტანგის უნიკალური მუსიკალური სმენა და საოცარი მეხსიერება, უჩვეულო სიზუსტე, ორიენტაციის სწრაფი უნარი, დროის მაქსიმალური შეგრძნება და მისი ალქმა. ზემოხსენებული რეპერტუარი მთლიანად იცოდა ზეპირად, რაც არასდროს დაუზეპირებია, იმახსოვრებდა მუშაობის დროს. თავისით მეტეჭდებაო – ამბობდა.

მახსოვს, ჩემს კითხვაზე – რა არის თქვენთვის მთავარი? – დაუფიქრებლად და სწრაფად მიპასუხა: – დრო, დრო, მოვასწრო რამდენადაც შეიძლება მეტი, მეტი მსახურება ჩემი მშობლიური ხალხისა. – დიას! სწორედ ამ მსახურებას შეაღია მან თავისი სიცოცხლის უკანასკნელი წუთიც...

როდესაც ვინცე ვახტანგ ფალიაშვილის მონოგრაფიაზე ფიქრს, არ შემიძლია უპირველესად უდიდესი პატივისცემისა და მადლიერების გრძნობით არ მოვიხსენიო ბატონი პავლე ხუჭუა, რომელიც ამ მონოგრაფიის რედაქტორი გახლდათ. იგი იყო უკიდურესად გულწრფელი და ვახტანგისადმი დიდი სიყვარულით გამსჭვალული. მადლობა მას! ნათელში იყოს მისი სული!

ეს სტატია კი მინდა ავავო მეხსიერებაში ჩარჩენილ მოგონებებზე, იმ საოცარ შემოქმედებით შეხვედრებზე, რომელიც დღეს ისტორიად იქცა, მაშინ კი ჩვეულებრივი ყოველდღიურობა იყო. თავად ბატონი ვახტანგიც იმდენად ბუნებრივად და მარტივად ყვებოდა ყოველივეს, რომ მეც, ყოველგვარი ანალიზის გარეშე პასიურ მსმენლად ვიყავი ქცეული. დღეს, დროის ესოდენ დიდი გადასახედიდან, ყოველივე ეს დიდი ხელოვანის გავლილი ცხოვრებისეული შემოქმედებითი გზა გახლავთ.

მახსენდება ერთი მონათხრობი: საგასტროლოდ ჩამოსულა ხანდაზმული ცნობილი პიანისტი. დაიწყო კონცერტი... ვახტანგი აულელვებლად ვერ ყვებოდა ამ ეპიზოდს. სოლისტი დიდი ნახტომებით გადადიოდა ეპიზოდიდან – ეპიზოდზე. ვახტანგის დიდი ნიჭიერების წყალობით სოლისტი და ორკესტრი თითქმის ჰაერში იჭერდნენ ერთმანეთს. ბოლო აკორდით მწყობრად და

ერთდროულად დაუმთავრებიათ თხზულება. – როდესაც თავის დასაკრავად წარვსდექით მსმენელთა წინაშე, სოლისტმა მხარზე დამკრა ხელი და წამჩურჩულა: – ყველაფერი კარგია, რაც კარგად მთავრდება. მე მაშინ ძალიან ახალგაზრდა ვიყავიო – განაგრძო ბატონმა ვახტანგმა, – საკუთარმა გულისძვერამ კინაღამ პარტიერში გადამაგდო – დასძინა ბოლოს.

იყო ასეც: დანიშნული იყო ერთ-ერთი გასტროლიორის საკონცერტო თარიღი – ჩვეული პროგრამით. ვახტანგმა ერთი დღით ადრე დაიჭირა თადარიგი და დანიშნა რეპეტიცია ორკესტრისთვის. ის იყო მთავრდებოდა რეპეტიცია, სოლისტმა ბოლო აკორდს მოუსწრო, მოკრა თუ არა ყური ბოლო მონაკვეთს, გასტროლიორი ადვილზევე გაშეშდა. გამოაცხადა, რომ მას ეს კონცერტი არ გაუმეორებია და სანაცვლოდ მომზადებული ჰქონდა სრულიად სხვა ნაწარმოები, მის მიერ მომზადებული კონცერტი კი არც დირიჟორს და არც ორკესტრს არასდროს დაუკრავთ და არც ნოტები უნახავთ თვალთ. – პარტიტურა მე მაქვსო – ჩაებღაუჭა უკანასკნელ იმედს სოლისტი. ვახტანგი ჩაფიქრდა. გამოართვა შემსრულებელს პარტიტურა, დაკვირვებით დააცქერდა, ჩამოარიგეს პარტიები და უჩვეულო ყინითა და მონდომებით დაიწყეს მუშაობა. მეორე დღეს კონცერტმა წარმატებით ჩაიარა...

თვითმფრინავის ტრაპზე ასული სოლისტი უაზროდ იქნევდა ხელებს და მთელი ხმით გაჰკიოდა: – წარმოდგენელია, თქვენ პირველად არ უკრავდით ამ კონცერტსო? – ასეთი სხარტი და ალღოიანი მუსიკოსი გახლდათ ბატონი ვახტანგი. იგი ფურცლიდან კითხვის ჭეშმარიტი დიდოსტატი იყო.

შემთხვევა მოსკოვის კინოსტუდიაში: მოსკოვიდან თბილისში გამომგზავრების წინ შევიარე კინოსტუდიაში – მიყვებოდა დირიჟორი. – კარებთან შევეჩეხე ჩემს ძველ მეგობარ კინორეჟისორს. მას პრობლემა ჰქონია – ჩასაბარებელი ფილმის დრო ეწურებოდა. უკანასკნელი 10 ნუთიანი კადრისთვის ვერაფრით შეურჩევია

მუსიკა. მთხოვა დახმარება. დროის უქონლობის გამო უარი ვუთხარი, მაგრამ ვერაფერმა გაჭრა. იძულებული ვიყავი მენახა კადრი და დაფიქრებულიყავი. გარკვეული დრო დამძირდა, რომ გონებაში, აზრობრივად შემერჩია კადრის ხასიათის მიხედვით სათანადო მუსიკა.

ვახტანგ ფალიაშვილი, ვახტანგ ჯაბუკიანი

ცოტა ხანში ფურცელზე დავწერე ავტორისა და მუსიკის სახელწოდება. მუსიკა წამი-წამში დაემთხვა კადრს. ლამის აეროპორტამდე მომდეკდა რეჟისორი. მთხოვდა, ახალ-ახალ გახმოვანებებს...

მე გაოცებული შევყურებდი ბატონ ვახტანგს – მასალის ასეთი ცოდნა?!

ჰქონდა იუმორის დიდი გრძნობა, რომელიც ხშირად ყოფილა მისი საიმედო თავშესაფარი.

მაგონდება ძალზე გავრცელებული ერთი ასეთი შემთხვევა: გამლილია დიდი სუფრა, მეგობართა შორის არიან რეზო ლალიძე, ვახტანგ ფალიაშვილი, სხვანი და სხვანი.

რეზო ღვინით სავსე დიდი ყანწით დაჟინებით სთხოვს ვახტანგს გამოართვას ყანწი და დაცალოს. ვახტანგი სვამს ლიმონათს და რა თქმა უნდა, უარით

თარიღი

ისტუმრებს მოძალადეს. რეზო გაბრაზდა და შესძახა: გამომართვი და დაცალე სასმისი. ბოლოს და ბოლოს მე ვარ ლალიძე და შენ სვამ ლიმონათს?! – ვახტანგს ბევრი არ უფიქრია და იმავე ტონით მიაცხა: –ბოლოს-დაბოლოს მე ვარ ფალიაშვილი და მუსიკას შენ რომ წერ, ამას რა ჰქვია?!–ო

დასასრულისთვის მინდა შემოვთავაზოთ ჩემი რამ-

საქართველოს შვიდეტი. მარცხნიდან: ვახტანგ ფალიაშვილი, ვახტანგ ჯაბუკიანი, ვერა ნიჟნაჰი, ალექსი მაჭავარიანი. ალ. მაჭავარიანის ხალხური „ოთხელო“. 1966წ.

დენიმე შეხვედრა ხელოვნების დიდოსტატებთან.

დიდი ვახტანგ ჭაბუკიანი ბატონი ვახტანგის შესახებ:

„სასწავლებლის გამოსაშვები საღამოებისთვის მე ყოველთვის ვახტანგ ფალიაშვილს ვინვევდი. საქმე იმაშია, რომ ბავშვებთან, ახალგაზრდებთან მუშაობა განსაკუთრებულ გულისყურსა და თავისებურ მიდგომას საჭიროებს. იმისათვის, რათა სწორად წარმართო ახალგაზრდის ჯერ კიდევ გამოუვლინებელი ნიჭი, მომავალი არტისტის ინდივიდუალური სახე, დიდი სიფრთხილვა საჭირო, აუცილებელია მიაგნო იმ ნაირფეროვან პალიტრას, რომელიც უხვადაა გაბნეული მის არსებაში, მთავარია სწორად შეურჩიო რეპერტუარი, აჩვენო მთელი სეზონის მუშაობა ტექნიკურად და ემოციურად

მომგებიან პირობებში. ამ რთული საქმის დაძლევაში ვახტანგი დიდ დახმარებას გვინვედა და, რაც მთავარია, ეს კეთდებოდა უბრალოდ, მსუბუქად. იგი დიდი შემოქმედებითი გატაცებით მუშაობდა, მისთვის არ არსებობდა მთავარი და არამთავარი სამუშაო. ბავშვებთან მუშაობის დროს დირიჟორი არ ანელდება თავის შრომისუნარიანობას. ამდენად ძალიან ნაყოფიერი იყო მასთან კონტაქტი“.

ცნობილი ბალერინა რაისა სტრუჩკოვა: „ვახტანგი იმ ხელოვანთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომელზედაც ბევრს უნდა წერდნენ, რადგან სათქმელი მართლაც ბევრია. ეს არის ძალზე მომხიბვლელი, საინტერესო ადამიანი. ვახტანგ ლევანის-ძე გამოჩენილი მუსიკოსია, ერუდირებული, რომელსაც გავლილი აქვს კარგი სადირიჟორო სკოლა. ახასიათებს დიდი ადამიანური სითბო, კეთილია. ამ სიტყვის ღრმა გავებით. ამ ტყუილ-მართებებს განსაკუთრებით მინდა გავუსვა ხაზი. მასთან მუშაობა დიდი სიხარულის მომგვრელია. გულისხმიერია, უყვარს დიდხანს და დაულალავად შრომა. ყველა ამ თვისებას დირიჟორი ყველა რეპეტიციაზე ამჟღავნებდა. საქეტიკალის სრულყოფისათვის ბევრს ფიქრობდა. მუშაობისთვის მისთვის მთავარი იყო სიღრმეში წვდომა და მხატვრული სახის მკაფიოება მთლიანობის მისაღწევად. რეპეტიციაზე ყოველთვის ეძებდა არსებითს, მოითხოვდა, რომ ჩვენს მიერ გამოძერწილი მხატვრულ-ქორეოგრაფიული სახეები გაშლილიყო მუსიკალური დრამატურგიის უწყვეტი განვითარების ფონზე, რომ ქორეოგრაფია და მუსიკა ყოფილიყო ერთიანი. მასთან მუშაობა ადვილია, ადვილია მასთან ცეკვაც. მუშაობის პროცესში გამოვლენილი გაუგებრობები, რომელიც ყოველთვის იჩენდა ხოლმე თავს, ვახტანგის მიერ ისეთი ტაქტით, მოთმინებითა და თავაზიანობით სწორდებოდა, რომ ჩემში ყოველთვის გაოცებას იწვევდა: მე ბევრჯერ ვყოფილვარ მის სისხლსავსე რეპეტიციებზე აპლოდისმენტების მომწე“. ასე იგონებდა ბალერინა მათ ერთობლივ ვასტროლებს დიდი თეატ-

რის სოლისტებთან ერთად იაპონიაში, ინგლისში, კანადაში, ირლანდიაში, ბრაზილიაში, სამხრეთ ამერიკაში და სხვა. ვახტანგ ფალიაშვილის ასეთი ტურნე განპირობებული იყო იმით, რომ დიდი იური ფაიერის შემდეგ, ვახტანგ გახლდათ კავშირის მასშტაბით, უპირველესი საბალეტო დირიჟორი, რომელსაც შესწევდა უნარი სპექტაკლის მთლიანობის დროს მაყურებელში აღქმრა მუსიკისა და ცეკვის ერთობლივი პოეტური აღქმა. ამის შესახებ მე ბევრჯერ დამინერია.

ჩვენი სახელოვანი კომპოზიტორების მკირე გამოწათქვამები: რევამ გაბიჩვაძე: „ჩვენს სინამდვილეში, თანამედროვე ეტაპზე, ვახტანგ ფალიაშვილი იყო მაღალი პროფესიული დონის მატარებელი ხელოვანი. ამ სიტყვაში მე ვგულისხმობ მაღალ ნიჭიერებას, ფართო შემოქმედებით დიაპაზონს, ორკესტრთან მუშაობის შესანიშნავ თვისებებს, რაშიც ხელს უწყობს მისი დიდი გამოცდილება და სადირიჟორო ტექნიკა, როგორც საოპერო, ისე საბალეტო და სიმფონიური მუსიკის დარგში. მასთან მუშაობა მე ყოველთვის მახარებს, რადგან იგი დიდ ანგარიშს უწევს საავტორო ჩანაფიქრს და ამავე დროს არ კარგავს თავის ინდივიდუალობას. მე ყოველთვის ვესწრებოდი მის რეპეტიციებს და ვხედავდი რა თავგამოდებით მუშაობდა ორკესტრთან. ეს არის დირიჟორის ორკესტრთან მუშაობის საუკეთესო ნიმუში“...

ბატონი ვახტანგის უახლესი მეგობარი კომპოზიტორი სულხან ცინცაძე: „დირიჟორის მაღალი პროფესიული ოსტატობის გამო, მასთან მუშაობა საინტერესო და ადვილია. იგი თვითონ არის მრავალი გაორკესტრების ავტორი და პარტიტურაზე მუშაობის პროცესში ეს ყოველთვის იგრძნობა. მას შესწევს უნარი ცოცხალი ფერების პოვნის, ნაწარმოების შეკვრისა და გაერთიანების. მის მიერ შეტანილი შენიშვნები და რჩევები ყოველთვის სასურველი შედეგით მთავრდება. იგი ნამდვილი პროფესიონალი მუსიკოსია...“

ვახტანგ ფალიაშვილს ჰქონდა გავლილი ბრწყინვალე სადირიჟორო სკოლა. იგი ხელოვნების დიდოს-

გ. ფალიაშვილის ოპერა „ლასთავას“ მსახიობებთან და საოპერო რეჟისორ მიხეილ კვალიაშვილთან ერთად (1959წ.)

ტატის, ალექსანდრე გაუკის აღზრდილი იყო. სწორედ მისი სიტყვებით მინდა დავასრულო სტატია: „ვახტანგ ლევანის—ძე ფალიაშვილი საქართველოს ერთ—ერთი წამყვანი დირიჟორი და პედაგოგია. დიდი მუსიკალური ცოდნის წყალობით, მაღალი პროფესიონალიზმით მან გაამდიდრა მუსიკალური კულტურის მიღწევები და ამიტომაც აყენებენ მას მუსიკალურ მოღვაწეთა პირველ რიგებში“. — ასე წერდა ბატონი ალექსანდრე გაუკი 1962 წელს თავისი უსაყვარლესი მოწაფის შესახებ.

P.S. ბატონი ვახტანგი ბავშვობისდროინდელ ჩანაწერებში სათაყვანებელ ადამიანებად მოიხსენიებს თავისი ბიძებს — ძია ვანოს და ძია ზაქროს. ალბათ, ამიტომაც შემთხვევითი არ იყო ის, რომ თავის 40 წლიანი შემოქმედებით მოღვაწეობა დაიწყო და დაამთავრა დიდი ზაქარიას უკვდავი მელოდიებით. არც ის უნდა იყოს შემთხვევით, რომ ვანო ფალიაშვილმა თავისი სადირიჟორო ჯოხი საჩუქრად გადასცა ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა, 14 წლის საყვარელ ძმისწულს. ეს ჯოხი უყრა ხელთ იმ ბოლო საღამოსაც, როდესაც მაღლიერ მსმენელთა აპლოდისმენტების ფონზე შეუერთდა მარადიულობას.

საფორტეპიანო ტრიო „იმერსიო“-ს მორიგი ტრიუმფი თბილისში!

ალექსი შანიძე

ავსტრიის ულამაზესი ქალაქი ვენა, რომ მუსიკის „მე-ქად“ არის შერაცხული, ეს საყოველთაოდაა ცნობილი. აქ ხომ საუკუნეების განმავლობაში, დღემდე სხვადასხვა მუსიკალური მიმართულების ინსტრუმენტული, საანსამბლო, სიმფონიური, საოპერო, საოპერეტო, საგუნდო ნაწარმოებები იქმნებოდა და საჯაროდ სრულდებოდა.

...და რაოდენ სასიხარულოა, რომ ვენაში ეს ისტორიული მუსიკალური ტრადიციები დღესაც გრძელდება სისხლსავსე ენერჯით. ამავე დროს, ჩემთვის ცნობილი გახდა ის ფაქტიც, რომ ამ ქალაქში რატომღაც მოჭარბებული გატაცება შეინიშნება ანსამბლური შემადგენლობის კოლექტივების ჩამოყალიბების საქმეში. იქმნება და ფუნქციონირებს მრავალი ახალი სხვადასხვა შემად-

საფორტეპიანო ტრიო „IMMERSIO“

გენლობის მუსიკალური ანსამბლები, და ბუნებრივია, ამ ტრადიციული ატმოსფეროს შედეგად წარმოიქმნება ფართული საშემსრულებლო კონკურენცია.

საფორტეპიანო ტრიო „Immersio“ გახლავთ ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული კამერული შემადგენლობის ფგუფი, ავსტრიულ ახალგაზრდა თაობის ანსამბლებს შორის. იგი დაარსდა 2013 წელს ვენაში, რაც განაპირობებს მუსიკოსთა მჭიდრო კავშირს ქალაქის მუსიკალურ კულტურასთან, კერძოდ კი ვენის კლასიკური სკოლის

კომპოზიტორთა – ი. ჰაიდნის, ვ.ა მოცარტის ლ. ვან ბეთ-ჰოვენისა და მუსიკალური რომანტიზმის დიდი წარმომადგენლის, ფ. შუბერტის შემოქმედებასთან.

ტრიოს დაარსებისას მის შემადგენლობაში შედიოდნენ – მარიამ ვარძელაშვილი (ფ–ნო), უკრაინელი ვირა ჟუკი (ვიოლინო) და პოლონელი ანა მარია ნემეცი (ვიოლონჩელო).

მოგვიანებით ვიოლონჩელისტი ქალბატონი ჩამოშორდა აქტიურ საკონცერტო მოღვაწეობას და იგი შეცვალა ნიჭიერმა სერბმა ვაჟმა ვიოლონჩელისტმა ნემანია სტანკოვიჩმა. დაარსებისთანავე ტრიო რეგულარულად ატარებს კონცერტებს და მასტერკლასებს ევროპის, ჩრდილო და სამხრეთ ამერიკის, აფრიკისა და აზიის ქვეყნებში.

ტრიოს მოპოვებული აქვს მრავალი ჯილდო, მათ შორის, ავსტრიის ბანკის „ხელოვნების პრიზი“, „ავსტრიული მუსიკის ახალი ჟღერადობის“ პროგრამისა და „ფონდაციონე სფორცას“ ჯილდო.

ბოლო სეზონებში ტრიო „იმერსიოს“ კონცერტები ჩატარდა პრესტიჟულ დარბაზებში, როგორებიცაა: „Musikverein Wien“, „Wiener Konzerthaus“, „Teatru manoel“ მალტაზე, „Theatro sorano“ დაკარში, „CRR Concer Salonu“ სტამბულში, კიევის ფილარმონია და ა.შ

იტალიის ქ. სიცილიაში მცხოვრებმა ანსამბლების განთქმულმა პიანისტმა – 90 წლის ალფრედ ბრენდელმა გამოაცხადა კონკურსი მასტერკლასის ჩატარებაზე. კონკურსის შედეგად შურჩევიათ 3 ანსამბლი, მათ შორის „იმერსიოს“ ტრიო. მხკოვან ძაესტროს ისე მოსწონებია აღნიშნული ანსამბლის მუსიკოსთა საშემსრულებლო დონე, რომ მათთან მასტერკლასი გაუგრძელება ორი დღის განმავლობაში სამ-სამი საათის ხანგრძლივობით!

ანსამბლის საკონცერტო რეპერტუარი უაღრესად მდიდარია და მოიცავს როგორც გასული სამი საუკუნის პერიოდის ნაწარმოებებს, ისე თანამედროვე ავტორების თხზულებებს. ნიჭიერი მუსიკოსები რეგულარულად თანამშრომლობენ ავსტრიელ, გერმანელ, ფრანგ, ამერიკელ, უკრაინელ, ქართველ და სერბ კომპოზიტორებთან.

ამა წლის 27 ოქტომბერს, ვანო სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე დარ-

ბაზში ტრიო „იმერსიო“ გამართა კონცერტი ქართველ მსმენელთათვის.

კონცერტის I განყოფილება მთლიანად დაეთმო შუბერტის ტრიოს №2, თხზ. 100. დიდი რომანტიკოსის ეს 4 ნაწილიანი მასშტაბური თხზულება მჭიდროდ უკავშირდება ვენის კლასიკური სკოლის ტრადიციებს და ამავე დროს, ცხადად ჩანს რომანტიზმისათვის დამახასიათებელი ლირიზმი და მუსიკის მელოდიური სიმდიდრე. ამ დიდებული თხზულების ოთხივე ნაწილის მუსიკაში, ანსამბლის სამივე მონაწილემ თავისუფლად გამოავლინა ის შესაძლებლობანი, რომელსაც მოითხოვს მათი მდიდარი საშემსრულებლო ოსტატობა.

II განყოფილებაში შესრულდა ორი ნაწარმოები.

პირველი გახლდათ ეგზომ საინტერესო ავტორის – ეკა ჭაბაშვილის მეტად ორიგინალურად ჩაფიქრებული პიესა საფ-ნო ტრიოსათვის – „გასეირნება მდუმარებაში“.

ეს ორიგინალობა, ანსამბლის ორმა წევრმა – მევიოლინემ და ვიოლონჩელისტმა გამოხატეს იმით, რომ სკენაზე გამოსვლისას მათი ინსტრუმენტები გახვეული იყო შავი ფერის შალითებში. ეს შალითები მუსიკოსებმა მოხსენს ნაწარმოების დაწყებამდე და ისევ ჩაააცვეს მისი დასრულების შემდეგ. ამგვარი რიტუალით ავტორმა გვაგრძობინა ის ტრაგიკული ატმოსფერო, რომლითაც იგი განაწყობს. ვენის ცენტრალური სასაფლაოს მონახულებამ, სადაც დაკრძალულნი არიან მრავალი გენიალური თუ გამოჩენილი პიროვნებანი, მათ შორის თვით თუ. შუბერტი.

კონცერტის ბოლო ნომრად შესრულდა დ. შოსტაკოვიჩის ცნობილი საფ-ნო ტრიო №2. ნაწარმოები მიეძღვნა უდროოდ გარდაცვლილი გამოჩენილი რუსი მუსიკის-მკოდნის ივან სოლერტინსკის ხსოვნას.

ეს თხზულებაც 4 ნაწილიანია: *Andante; Allegro con brio; Largo; Allegretto. Adagio.*

თხზულებას მკაფიოდ გასდევს მუსიკის ფრაზირების ის ტრაგიკული განწყობა, რომლითაც გაყდენილია მთელი ტრიო. ამ განწყობას ამძაფრებს ნაწარმოების III ნაწილი, სადაც ავტორი მიმართავს პასაკალის ფორმას.

გამოხატავს რა ტრაგიკულ მხატვრულ შინაარსს, კომპოზიტორი ითვალისწინებს ამ ქანრის სპეციფიკას.

კაპა ჯავახვილი

მუსიკის შინაგანი წყობა გამოირჩევა კამერულობითა და გულითადი ინტიმურობით...

რა შეიძლება ითქვას ტრიო „იმერსიოს“ მუსიკოსთა შესახებ?

უპირველეს ყოვლისა, მათ მიერ ნაწარმოების შესრულებისას მკვეთრად იგრძნობა ის ბრწყინვალე ანსამბლურობა, რომელიც სამივე მუსიკოსს ერთმანეთთან მჭიდროდ აკავშირებს. მათი საშემსრულებლო დონე აშკარად მეტყველებს იმაზე, რომ ისინი წარმატებით აღწევენ ყოველი ნაწარმოების ავტორის ჩანაფიქრის განხორციელებას. ამის ნათელი მაგალითი გახლდათ აღნიშნულ კონცერტზე, შუბერტის თითქმის ერთსაათიანი №2 საფორტეპიანო ტრიოს აქტერება, რომლის ოთხივე ნაწილი ერთ სუნთქვაზე შესრულდა.

სულითა და გულით ვულოცავ ტრიო „იმერსიოს“ სამივე უნიჭიერეს მუსიკოსს თბილისში ჩატარებული კონცერტის წარმატებას და გულწრფელად ვუსურვებ მათ შემდგომში უფრო მაღალი შემოქმედებითი მწვერვალების დაპყრობას!

დასასრულს, არ შემიძლია ცნობილი ავსტრიელი პოეტის, მთარგმნელის, საზოგადო მოღვაწისა და გენიალური შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანის“ გერმანულად მთარგმნელის – პროფ. ჰუგო ჰუბერტის (1902-1982) სიტყვები არ გავაცნოთ, რადგან მის შემოქმედებაში საქართველო ერთ-ერთი ნამყვანი თემაა:

„რომ არა თბილისი, დღეს ვენაში მეჩეთები იდგებოდა, რადგან საუკუნეების განმავლობაში, საქართველოს დასაპყრობად შემოსული შაჰ-აბასის, ალა მაჰმად ხანისა და სხვა დამპყრობთა არმიები, აქ გადატანილი ბრძოლების შედეგად, უკვე ძალაგამოლეულნი, ავსტრიის საზღვართან მიმდგარნი ადვილად მარცხდებოდნენ“.

ნინო (ნუნუ) მესხის ამ სტატიით, რომელიც „საბჭოთა ხელოვნებაში“ 1964 წლის №7-ში დაიბეჭდა, გვინდა გავიხსენოთ ღვანლმოსილი დიდი ქალბატონი, რომელიც ათეული წლების მანძილზე თბილისის სახელმწიფო ქორეოგრაფიულ სასწავლებელს ხელმძღვანელობდა და ვახტანგ ჭაბუკიანთან ერთად, სამართლიანად ითვლება ქართული ეროვნული ბალეტის ერთ-ერთ ფუძემდებლად.

ხელოვნების სამსახურში

ნინო (ნუნუ) მესხი

გზაფხულის ხალისიანი დღე იყო. ყოფილ გოლოვინის პროსპექტზე დედა და შვილი მიდიოდნენ. პატარა გოგონას მაგრად ჩაეკლო დედისთვის ხელი და შვლის ნუკრივით ხტუნვა-ხტუნვით მოსდევდა.

გამგლელები ღიმილით შესცქეროდნენ დაუდევარ გოგონას, მოძრავი სხეული, ცოცხალი თვალები და მარდი ფეხები შეუმჩნეველი არ დარჩა ქუჩაში მოსერიწე მადამ პერინის. „არ გინდათ თქვენ გოგონას ცეკვა ასწავლოთ? – დამტვრეული რუსულით მიმართა მან დედას.

პატარა გოგონამ ვაოცებული თვალებით შეათვალიერა ხანშიშესული, სასიამოვნო ქალი. დედამ პასუხი შეავიანა, ჯერ უცნობს შეხედა, შემდეგ თავის გოგონას. „ურიგო არ იქნებოდა“ – ჩაილაპარაკა თავისთვის და შემდეგ შეწუხებული სახით უთხრა: „რა ეღირება? ალბათ ჩვენ ვერ შევძლებთ საფასურის გადახდას“. არაფერია – ღიმილით ხელი ჩაიქნია მადამ პერინიმ.

და აი, პატარა სიმა (როგორც მას ბავშვობაში ეძახდნენ) მადამ პერინის სტუდიაში მიიყვანეს. პერინის სტუდია სამხატვრო აკადემიის შენობაში იყო მოთავ-

სებული. მას დათმობილი ჰქონდა დიდი დარბაზი, სადაც უკვე შეკადინებდნენ მასზე გაცილებით უფროსი მონაფეხები: სოლიკო ვირსალაძე, დიმიტრი ალექსიძე, ვახტანგ ჭაბუკიანი, მარია ბაუერი და სხვ.

წინათ პატარებს დიდების გვერდით აყენებდნენ და ეუბნებოდნენ: უყურე და ყველა მოძრაობა თვითონვე გადაიღო. ასე დაიწყო პირველი გაკვეთილი. შესვენებაზე პატარა სიმა ყველას გაეცნო და მისი სახელის გვერდით ზედსართავი „პატარა“ საბოლოოდ დამკვიდრდა. მას გამოსაშვები კონცერტების აფიშებშიც ასე აცხადებდნენ: კონცერტში მონაწილეობას მიიღებენ ქორეოგრაფიული სტუდიის მონაფეხები: ვ. ჭაბუკიანი, და-ძმა ალექსიძეები, – ნინო რამიშვილი და პატარა „სიმოჩკა“.

პერინის სტუდიაში საოცარი სისწრაფით დაწინაურდა ვ. ჭაბუკიანი. დანარჩენ მონაწილეთა უმრავლესობამ ხელოვნების სხვა დარგი აირჩია. ვინც დარჩა, ის გახდა ბირთვი ქართული საბალეტო დასისა, რომელსაც შემდეგ – ვ. ჭაბუკიანი ჩაუდგა სათავეში.

1924 წელს ჯერ კიდევ სრულიად ჭაბუკმა ვ. ჭაბუკიანმა ჩამოაყალიბა საკონცერტო ბრიგადა, სადაც უმთავრესად უფროსი მონაწილეები იღებდნენ მონაწი-

ლეობას. ამ კონცერტში ერთ-ერთ საინტერესო ნომრად შეტანილი იყო „გავოტი“ პატარა სიმას შესრულებით. ვ. ჭაბუკიანის თავბრუდამხვევი ცეკვის შემდეგ, ყველას ყურადღებას იპყრობდა პატარა „სიმოჩკა“, ერთ-ერთ გამოსაშვებ საღამო-კონცერტისათვის მარია პერინიმ მოამზადა ნაწყვეტი ბალეტ „ოქროს თევზიდან“. ამ ბალეტში მთავარ პარტიას ცეკვავდა ირინე ალექსიძე; პატარა სიმა კი თავის თანატოლ პარტნიორთან მარკიზას როლს ასრულებდა.

მოცეკვავემ აქაც დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. მდიდრული კოსტუმით, გაპუდრული პარიკით და მარაოთი ხელში ცოცხალ დედოფალსავით გამოიყურებოდა: ის დღე სიმასთვის ტრიუმფალური იყო. რეჟისორმა ნუნუნავამ სცენაზე წითელი ყვავილებით სავსე კალათა გაუგზავნა, ცქრილა გოგონამ მომხიბვლელი რევერანსით მადლობა გადაუხადა, რითაც საბოლოოდ დაიპყრო თავის „თაყვანისმცემლის“ გული.

ქალიშვილის დიდ წარმატებას უკმაყოფილოდ ხვდებოდა მისი მამა, გიორგი დიმიტრის ძე ვეკუა. მას არ მოსწონდა ხელოვნებით გოგონას გატაცება. ოჯახში ამ საკითხზე დიდი ბრძოლა იყო. თვითონ სიმას კი უბალეტოდ სიცოცხლე აღარ შეეძლო. მამის გულის მოსაგებად, ბალეტის პარალელურად ბეჯითად სწავლობდა მე-8 შრომის სკოლაში. 1930 წელს მშობლებისგან დაფარულად, სიმა თეატრში ბალეტმასტერ კანანოვიჩთან გამოცხადდა. მოეწყო გასინჯვა და სიმა სტაჟიორთა ჯგუფში ჩარიცხეს.

ძველი სისტემის თანახმად, მოცეკვავეებს რეპეტიციები არ ჰქონდათ. თავიანთი სურვილით სწავლობდნენ სასურველ პარტიას, უჩვენებდნენ ბალეტმასტერს და მისი თანხმობით გამოდიოდნენ ამა თუ იმ საბალეტო სპექტაკლში. ამგვარად, სტაჟიორებს, თუ კი მოსურვებდნენ და დაძლევენ რომელიმე პარტიას, შეეძლოთ მონაწილეობა მიეღოთ როგორც კორდებალეტში, ასევე სოლო პარტიებში. სიმა ვეკუას ხშირად შეუცვლია სოლო პარტიების შემსრულებელი ბალერინები, რომლებსაც რაიმე შემთხვევის გამო არ შეეძლოთ სპექტაკლში მონაწილეობა.

სამუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ სამანქანო-საგზაო ტექნიკუმში შედის. ამიტომ თეატრში სისტე-

მატურ სიარულს უკლო. უამრავი დავგვიანების გამო, იგი ბალეტმასტერმა იორკმა გამოიძახა და უთხრა: „კმარა, უნდა შეწყდეს დავგვიანება. ან თეატრი ან ტექნიკუმი“. სიმამ თეატრიდან მოუნყვეტლად მანაც დაამთავრა – ტექნიკუმი, მაგრამ მშობლების კატეგორიული მოთხოვნით, სამი თვით მანაც მოწყდა სცენას და სავალდებუ-

სიმა (საპარაშვილა) ვაკუა

ლო პრაქტიკის მისაღებად გზის მშენებლობაზე ფასანაურში გაემგზავრა. თეატრის ბრწყინვალე ჭალი შეცვალა მთის კრიალა ცამ, აფერადებული დეკორაციები და მოვარაყებული რეკვიზიტი – ნიჩბებმა და წერაქვებმა, ზღაპრული სამყარო – სინამდვილემ. პრაქტიკის მიღების შემდეგ, ვეკუა სამუშაოდ აზერბაიჯანის ერთ-ერთ რაიონში გაანაწილეს. სამსახურში გამოცხადების მაგიერ იგი ბაქოში გაემგზავრა და გულისფანცქალით შეალო თეატრის კარები.

ბაქოში ავად გახდა და ნახევარი წლის შემდეგ ისევ თბილისში ჩამოვიდა. თბილისში თეატრის პარალე-

ლურად გატაცებით მეცადინეობდა ფარიკაობის წრეში, გოგონას ბედმა გაუღიმა, საქალაქო შეჯიბრში პირველი ადგილის მოპოვებისათვის რესპუბლიკურ შეჯიბრ-

ჩელიძა — სიმა ვაკაუა (ლ. მიწასის „ფონ- კისოლი“)

ში მონაწილეობის მისაღებად ლენინგრადში გაგზავნეს. პირველი ფიქრი, რომელიც თავს დასტრიალებდა ვეკუას, ეს იყო ლენინგრადის ქორეოგრაფიულ სასწავლებელში მისვლა და მისაღები გამოცდების პირობების გაგება. გამოცდები აგვისტოში უნდა ჩატარებულიყო. რესპუბლიკურ შეჯიბრებაში გამარჯვებული სიმა თბილისში დაბრუნებისთანავე თადარიგს შეუდგა.

მოახლოვდა გამოცდები, მაგრამ ლენინგრადში წასვლაზე მშობლებმა კატეგორიული უარი განუცხადეს. მამინ გოგონამ საქართველოს კულტურის სამი-

ნისტროდან მშობლების დასტურის გარეშე აიღო მამართვა და ლენინგრადში გაიპარა.

სადგურიდან პირდაპირ ქორეოგრაფიულ სასწავლებელში მივიდა. საბუთები შეიტანა და გულის კანკალით მიაშურა დარბაზს, სადაც მისი მონაცემები უნდა შეემონშებინათ. კომისიაში შედიოდნენ: მარია რომანოვა, ბორის შავროვი, კაგანოვა, ალექსანდრე ივანეს ძე პუშკინი და სხვები.

გამოცდაზე სიმამ შესანიშნავად უჩვენა თავი. ყველა გააკვირვა მისმა მაღალმა ხტომამ (თუმცა, ნაბიჯი დაუნუნეს), მუსიკალობამ, მოძრაობის სირბილემ (პერინის სკოლისათვის დამახასიათებელი სწორედ დიდი მუსიკალობა და ემოციურობა იყო).

გამოცდის დასასრულს სიმას შავროვი შეეკითხა — შეგიძლიათ თითის წვერებზე ცეკვა? — შემიძლია — საჩქაროდ მიუგო გოგონამ, მაგრამ იგი აგრადინა იაკოვლევანამ შეაჩერა, თითისწვერებზე ცეკვისათვის ასეთი რბილი ჩუსტები არ გამოდგება, საჭიროა პუნტები. — ახლავე მოვიტან, გარდერობში დამრჩა — იცრუა გოგონამ და სახეაღწილი დერეფანში გამოვარდა. — მიშველეთ, პუნტები მათხოვეთ! — ვედრებით მივარდა იგი გოგონებს, მაგრამ მისი ფეხის სარგო პუნტები არავის აღმოაჩნდა. სიმამ საჩქაროდ გაზეთი ორად გახია, დაკეცა და ჩუსტების ცხვირებში ჩატენა. შევიდა დარბაზში და მაშინვე დაიწყო ცეკვა, რომ არავის არ შეეჩერებინა. მე ყველაფერი ვიცი, აი გნებავთ, პადედეს ვიცეკვებ, გნებავთ ტურს გავაკეთებ, ფუეტეც შემიძლია. მაგრამ შეუფერებელი ჩუსტებით ცეკვა ისეთი ძნელი იყო, რომ გოგონას ფოჯოხეთური ტკივილებისგან მისდაუნებურად, ცხარე ცრემლები სცვიოდა. კომისიის წევრები, რა თქმა უნდა, მიხვდნენ მის წუხილს და ალერსიანად იცინოდნენ. ლელავდა სიმა, ლელავდნენ ახლად გაცნობილი ამხანაგები, ოდნავ ღია კარებიდან თვალბედაჭყეტილი უყურებდნენ და შიგადაშიგ ჩურჩულით ამხნეუბდნენ, მაგრამ სიმამ 24 ჯერ გააკეთა ფუეტე, შემოტრიალებისას თითი გადაუტრიალდა და ტკივილისაგან იქვე ჩაჯდა. სიმამ კარგად იცოდა, რომ ეს არ იყო ნამდვილი ფუეტე, ცრემლმორეული ადგილიდან არ იძვროდა, დადონებული ელოდა მსჯავრს. შავროვმა და რომანოვამ გამოუცხადეს, შენ ბალეტი-

სათვის მაინც მსუქანი ხარ და როგორც არ უნდა გეცეკვა, ვერ მიგიღებდითო! სიმას სახეზე ისეთი ტრავმა გამოეხატა, ისეთი სევდიანი თვალები შეანათა ორივეს, მდულარე ცრემლებმა ისეთი გულწრფელობით გადმონათხია პატარა გოგონას სევდა, რომ კომისიის წევრებს გული აუჩვილდათ და იმ პირობით მიიღეს სკოლაში, თუ იანვრამდე წონაში დაიკლებდა. მხოლოდ დიდმა მონდომებამ, დიდმა სიყვარულმა გაუღო საბალეტო სკოლის კარები ამ შეუპოვარ გოგონას და აკი, ამიტომაც მისთვის ბოლომდე თავდადებული დარჩა,

იანვარში სიმას გვარი ძირითად სიაში შეიტანეს. მდგომარეობა თანდათან უმჯობესდებოდა. დედამ მალე შეირიგა ურჩი შვილი, კიდევ ინახულა ლენინგრადში. სასწავლებელში ყველამ შეიყვარა. მისი ნებისყოფა და თავდადება ყველას პატივისცემას იწვევდა. არცერთი საღამო-კონცერტი არ ჩატარებულა მის გარეშე. სიმას კონცერტზე საპატიო ნომერი ჰქონდა დათმობილი.

1939 წელს ოთხიანებსა და ხუთიანებზე დაამთავრა ლენინგრადის ქორეოგრაფიული სასწავლებელი. სწავლის დასრულების შემდეგ, მარინის თეატრში გაანაწილეს სამუშაოდ.

თეატრის პარალელურად, სიმა ვეკუა ბალეტის პედაგოგის კურსებზე შედის „მე არ მსურდა საქართველოში ხელმოცარული დავბრუნებულეყავი, ყველაზე სასარგებლოდ ჩავთვალე კარგად ამეთვისებინა რუსული კლასიკური ბალეტის ყველა საიდუმლოება, რათა შემდეგ შემძლებოდა მომავალი კადრების აღზრდა“.

ლენინგრადში ყოფნამ დიდი ცოდნა და გამოცდილება შესძინა მას.

ინყება ფინეთის ომი. სიმა აყალიბებს საკონცერტო ბრიგადას. მისი ენერჯის და მტკიცე ხასიათის წყალობით, ბრიგადა შუა ზამთარში, ქარსა და ყინვაში, ცივებით გადადის ერთი ადგილიდან მეორეზე და ატარებს საინტერესო კონცერტებს.

მერე დაიწყო დიდი სამამულო ომი... ლენინგრადის ბლოკადა, მუსიკის მავიერ თვითმფრინავების გრგვინვა და ზათქი, სპექტაკლების ნაცვლად – სიკვდილი, შიმშილი და შიშის ზარი. სიმამ ძლივს ჩააღწია პერმამდე, სადაც ლენინგრადის თეატრი იყო ევაკუირებული.

პერმიდან კი – თბილისში. თბილისმა თითქოს დაუბამა ტკივილები, შორს დარჩა ფრონტი და ომის საშინელება, მაგრამ თეატრში ყველა ადგილი შევსებული იყო.

სიმა ვაკუა – ალახიო (მ. გუნდო „ვალსურვის ღამე“)

სად წასულიყო – მას ხომ უთეატროდ აღარ შეეძლო? კულტურის სამინისტრომ ვეკუა მუსკომედის თეატრში გაგზავნა. სევდიანად ახედა სიმამ მუსკომედის გაცრეცილ შენობას, ჭრიალით შეალო მწვანედ შეღებილი კარები. მტკაველით გადიბომება სცენა, გაიფიქრა და გული ჩაეხურა. უხალისოდ დაწერა განცხადება.

რა უნდა გაეკეთებინა ამ თეატრში, სადაც პროფესიულ ჯერ მოცეკვავეს ფეხი არ დაედგა, საჭირო შემთხვევაში მხოლოდ მომღერალთა გუნდი ცეკვავდა.

უსიტყვოდ მიუხვდა ნაღველს ქორეოგრაფი დ. მა-

ჭავჭავაძის. დაწვრილებით გამოჰკითხა სიმა ყველაფერი და მაშინვე ოცნებაში მოხაზა კლასიკური ცეკვის რამდენიმე ილეთი. ერთი კვირის შემდეგ უჩვენა მოფიქრებული სოლო ცეკვა. სიმა სიხარულმა აიტაცა, რამდენიმე დღის დაძაბული მეცადინეობის შემდეგ ცეკვა მზად იყო. მაყურებელმა მხურვალე ოვაციით მიიღო ძველ სპექტაკლში ჩადგმული ახალი ცეკვა.

მუსკომედიის თეატრის ცხოვრებაში ახალი ერა დაიწყო – სიმღერასა და სიტყვაკაზმულ მეტყველებას გვერდი დაუმშვენა კლასიკურმა ცეკვამ. მრავალი მაყურებელი მიიზიდა პროფესიული ცეკვის პირველმა მერცხალმა. სიმა ვეკუა მუსკომედიის თეატრში პირველი პროფესიული მოცეკვავე იყო, შეიცვალა განწყობილება, გახალისდა. გარდა ცეკვისა, ენერგიულად მოჰკიდა ხელი პედაგოგიურ მოღვაწეობას და თეატრი შეავსო მოცეკვავეთა ახალი კადრებით.

პარალელურად, ოპერისა და ბალეტის თეატრში სოლისტად და რეპეტიტორად იწყებს მუშაობას. სიმა ვეკუას ჩამოსვლას დაემთხვა ვ. ჭაბუკიანის თბილისში ჩამოსვლაც. მთელი გადატრიალება მოახდინა ჭაბუკიანმა საბალეტო დასში, „ჩემ თვალწინ გაიარა ქართული ბალეტის ისტორიის ყველა მნიშვნელოვანმა თარიღმა. მისი ჩანაფიქრის განხორციელება ხშირად მე მიხდებოდა. ბედნიერი ვიყავი, როდესაც მის მოწონებას ვიმსახურებდი. ეს კი, არც ისე ხშირად იყო, რადგან ძალიან სუსტ დასთან გვექონდა საქმე“ – ამბობს სიმა ვეკუა. ჭაბუკიანი ძალიან მომთხოვნი და ენერგიული იყო. სწორედ მასთან მუშაობაში გამოუმუშავდა მტკიცე ხასიათი. თეატრში რეპეტიტორის მძიმე და პასუხსაგებ მოვალეობას 1959 წლამდე ასრულებდა. 1951 წ. ვ. ჭაბუკიანი დაინიშნა ქორეოგრაფიული სტუდიის დირექტორად და სრულიად ბუნებრივი იყო, როდესაც ჭაბუკიანმა მოადგილედ სიმა ვეკუა დაასახელა.

ვახტანგ ჭაბუკიანმა არა მხოლოდ ეროვნული ბალეტი შექმნა, მისი მიზანი საბალეტო დასის ქართული კადრებით შევსება იყო. მომავალი ქართული ბალეტის სამჭედლო ქორეოგრაფიული სტუდია უნდა გამხდარიყო. სტუდიას 1935 წელს ქორეოგრაფიული სასწავლებლის სტატუსი მიენიჭა. წლების მანძილზე გვერდში ედგა სიმა ვეკუა ვ. ჭაბუკიანს, დაულალავად, ენერგი-

ულად იბრძოდა საბალეტო დასის ახალი, ეროვნული კადრების აღსაზრდელად.

1958 წელს, ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დეკადის დროს, საქართველოს დამსახურებული არტისტის წოდება მიენიჭა. იგი ქორეოგრაფიული სასწავლებლის დირექტორადაც დაინიშნა (1973–1977).

ს. ვეკუა დიდ ენერგიას ახმარდა გამოსაშვები საღამოების მოწყობას, ეს დღე მისთვის სასიხარულოც იყო და სევდიანიც. წლების მანძილზე შვილებივით შეთვისებულ გოგონებს და ბიჭუნებს ისტუმრებდა სასწავლებლიდან – ცრემლიანი თვალებით აცილებდა თავის მოწაფეებს: ი. ქებაძე, ე. ჭაბუკიანი, გ. კუკულაძე, ზ. გოგილავა, უფრო ადრე ვ. გუნაშვილი. ა. პავლოვსკი, ლ. ბასაკოვა, ჩ. გუდიაშვილი, ნ. გოძიაშვილი, ნ. არობელიძე, ქ. ბაქრაძე, ი. ნიორაძე... გავიდა წლები... ყოველ წელიწადს ახალი კადრები ენაცვლებოდა ძველს, ყველაფერი იწყებოდა თავიდან, სიმა ვეკუა ხალისით, ახალგაზრდული ენერგიით, დედობრივი მზრუნველობით მიაცილებდა თავის მოწაფეებს. დღეები დღეებს მიჰყვებოდა, მატულობდა წელთა სიმრავლე. მსოფლიოს ლეგენდარულ სცენებზე ქართველი მოცეკვავეები ბრწყინავენ. ისინი მსოფლიოს ბალეტის ისტორიაში ოქროს ასოებით იწერებიან და ამ გამარჯვებაში სერაფიმა ვეკუას დიდი ამაგია...

P.S. დვანდმოსილი ქალბატონი 1990-იან წლებში გარდაიცვალა. ის მშობლიური სასწავლებლიდან უხმაურად, ყოველგვარი პომპეზურობის გარეშე, უკანასკნელ გზაზე კოლეგებმა და მისმა მოწაფეებმა გავაცილეთ.

მასალა მოამზადა
თაყარ მუსხი- მოღვაჯაძე

პოეზიისა და მუსიკის საღამო

თამარ ვაჰაპიძე

17 ოქტომბერს აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრში გაიმართა პოეზიისა და მუსიკის საღამო, რომელიც აფხაზეთის ორი დამსახურებული მოღვაწის, პოეტ გენო კალანდიას და ქალბატონ სვეტლანა ქეცბას სსოვნას მიეძღვნა.

კონცერტზე, გენო კალანდიას ლექსებზე შექმნილი, კონკურსში გამარჯვებული 4 მუსიკალური ნაწარმოების პრემიერა შედგა. კონკურსი – „გენო კალანდიას ლექსებზე შექმნილი სიმღერები“ აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრმა და კომპოზიტორთა შემოქმედებითმა კავშირმა გაზაფხულზე ჩაატარა. ჟიურის თავჯდომარე გახლდათ კომპოზიტორი ვაჟა აზარაშვილი. გამოვლინდა კონკურსის გამარჯვებულები.

პირველი და მეორე პრემიების მფლობელი ვახდა თამარ ვაშაკიძე, მესამე პრემია მიენიჭა გიორგი შავერზაშვილს და კახა ცაბაძეს.

ირმა სოსაძე, ფ- ნოსთან თამარ ვაჰაპიძე

მეგობრებმა გენო კალანდიას და სვეტლანა ქეცბას ცხოვრება და მოღვაწეობა გაიხსენეს, აღნიშნეს მათი განსაკუთრებული ნვლილი ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების აღდგენის საქმეში.

საღამო ემოციებით იყო დატვირთული. განსაკუთრებულად ემოციურად მიიღო მსმენელმა თ. ვაშაკიძის მიერ შექმნილი სიმღერა „მახსოვს“ კალანდიას ლექსზე. არანაყოების ავტორი მ. ვაშაკიძე. სიმღერა შესრულა გურამ ყურაშვილის სახელობის აფხაზეთის ვაჟთა კაპელამ.

თამარ ვაჰაპიძე, გურამ ყურაშვილის სახელობის აფხაზეთის ვაჟთა კაპელა

კონცერტზე ასევე გაჟღერდა მეორე პრემიის მფლობელი სიმღერა, თამარ ვაშაკიძის „გაზაფხულის ყვავილი“, რომელიც შესრულა ირმა სოსაძემ. სოხუმის მუსიკალური სასწავლებლის გოგონათა ანსამბლმა შესრულა გ. შავერზაშვილისა და კ. ცაბაძის პრემირებული სიმღერები. ხელმძღვანელი დავით ოკუჯავა. საღამომ თბილ გარემოში ჩაიარა. აფხაზეთის საზოგადო მოღვაწეებმა აღნიშნეს, რომ ასეთი სახის საღამოები ძალიან მნიშვნელოვანია ჩვენი ერისთვის, ეროვნულ ნაციონალური სიმტკიცისთვის. მათ მადლობა გადაუხადეს ამ იდეის ავტორებს და ღონისძიების ყველა მონაწილეს.

თ. ვაშაკიძის პრემირებული სიმღერა „მახსოვს“ გენო კალანდიას ლექსზე შესრულა გ. ყურაშვილის სახელობის ვაჟთა კაპელამ. ხელმძღვანელი ზ. ბოლქვაძე, სოლისტი რატი მალრაძე.

მაღალი ხელოვნების საფანე

რუსუდან ქუთათელაძე

2019 წლის ფესტივალს „შემოდგომის თბილისი“ ტრადიციისთვის კვლავინდებურად არ უღალატია. კვლავინდებურად საინტერესო პროგრამა შემოგვთავაზა, კვლავინდებურად – მრავალფეროვანი, ტრადიციისამებრ საპრემიეროც და ნაცნობ ნაწარმოებთა პროგრამებით შედგენილიც, შემსრულებელთა ახალ სახელებთან გასაცნობად და აღიარებულ, ჩვენთვის საყვარელ მუსიკოსებთან შესახვედრად მიგვიწვია. დარბაზი, ასევე ტრადიციულად, კვლავინდებურად, სავე იყო და, მსმენელიც, ასევე ტრადიციულად, კმაყოფილი ტოვებდა დარბაზს.

სიტყვა კმაყოფილი ამ კონცერტებისთვის ფერმკრთალად მესახება, რამეთუ, პირადად მე, თითოეული კონცერტიდან გამოყოფილი ემოცია და ფიქრი დიდხანს, ძალიან დიდხანს გამყვება ხოლმე, ჩემში დიდი დროის მანძილზე ისადგურებს, მეტიც, მასულდგმულებს, ხან ნათელი გრძნობებით, ხან კი ღრმა ფიქრით მავსებს. ერთი ასეთი საღამოთაგანი იყო ის, საფესტივალო სერია რომ გახსნა. ორი დიდი კომპოზიტორის, ორი საუკუნით დაშორებული ორი დიდი ხელოვანის, ალფრედ შნიტკეს და ანტონინ დვორჟაკის დიდებული თხზულებები, ალტის და სავიოლონჩელო კონცერტები შესრულდა.

დასაწყისში ერთი პარდოქსის შესახებ მინდა ვთქვა.

XXVII საერთაშორისო მუსიკალური ფესტივალი
"შემოდგომის თბილისი"
XXVII INTERNATIONAL MUSIC FESTIVAL
"AUTUMN TBILISI"

15.09.2019 - 19:30

თბილისის სიმფონიური ორკესტრი
TBILISI SYMPHONY ORCHESTRA

სოლისტები:
გიორგი კოვალევი (ალტი)
გიორგი ხარაძე (ჩელო)

SOLOISTS:
GIORGI KOVALEV (VIOLA)
GIORGI KHARADZE (CELLO)

დირიჟორი:
ვახტანგ კახიძე
CONDUCTOR:
VAKHTANG KAKHIDZE

თბილისის მერი
TBILISI CITY HALL

CITY AVENUE
Hotel

106.9 FM
FORTUNA

რესტორნი
თბილისის
თბილისის
საქართველო

საბჭოთა ხანაში ანტონინ დვორჟაკი თუკი ყოველთვის დიდ **ჩეხ** კომპოზიტორად იწოდებოდა, ალფრედ შნიტკეს **საბჭოთა** კომპოზიტორად მოიხსენიებდნენ. **საბჭოთა** ეროვნებაა განა?! საბჭოთა – სახელმწიფოებრივი წყობა იყო და არა – ეროვნება. მაგრამ იმ დროის იდეოლოგიის დიქტატის თანახმად კომპოზიტორები (და სხვაც ყველა!) იყოფოდნენ რუს და საბჭოთა კომპოზიტორებად. უეჭველია იმიტომ, ეროვნულობის ცნება აღმოფხვრილიყო საბჭოთა მოსახლეობის ცნობიერებიდან, Homo Sovietikus-ად უნდა ჩამოყვალბებულ-

ყავით, დიდ რუს ერში გათქვეფილიყო ყველა, ქართ-ველი, უზბეკი, გერმანელი და სხვა მრავალი, სსრკ-ს ვრცელ ტერიტორიაზე რომ ვსახლობდით. იდეოლო-გიის უკეთურება საბჭოთა იმპერიის დანგრევისთანავე გამოჩნდა — ყველამ მყისვე საკუთარი ეროვნების პატ-რიოტობა გამოავლინა, საკუთარ ეროვნების გაცხადე-ბა ისურვა. ამ საკითხის შეხება, უნინარესად, ალფრედ შნიტკეს პიროვნებამ და მისმა მუსიკამ მიკარნახა. ალ-ფრედ შნიტკე არამც და არამც არ გახლდათ **საბჭოთა** კომპოზიტორი. ეროვნებით გერმანელი, ხოლო მრწამ-სით სწორედაც ანტისაბჭოთა, საბჭოურის მონინააღმ-დევე ბრძანდებოდა, იმხანად დისიდენტად, ანუ პრო-ტესტანტად, რომ იყო მონათლული და ამ გარემოებამ მის ბიოგრაფიას დალი ღრმა ჭრილობად დაამჩნია. ხოლო როგორც ყველა დიდ ხელოვანს სჩვევია, მათი თხზულებები, უპირატესად ავტობიოგრაფიული რომაა, ეს ან სიტყვითაა დაზუსტებული, ან დაფიქრებული, ჩა-ხედული მსმენელისთვის — მისახვედრი, ამოსაცნობი.

ახლა კი უშუალოდ საფესტივალო პირველი სალა-მოს შესახებ.

როგორც უმერავ მუსიკალურ თხზულებაში მათი ავ-ტორების პირადი, ცხოვრებისეული მომენტებია ჩაქსო-ვილ-მინიშნებული, ასევე აქაც, ალფრედ შნიტკეს კონ-ცერტში ალტისა და სიმფონიური ორკესტრისათვის, პარტიტურის პატარ-პატარა შავ წერტილებში, ანუ სა-ნოტო ნიშნებში, ცხადია, ათავგვარი მინიშნებაა დამიფ-რული, აღბეჭდილია კომპოზიტორის ცხოვრებისეული განცდები, იქნებ სავსებით კონკრეტული ბიოგრაფიუ-ლი მომენტები, რომელთა ზუსტი ამოკითხვა ახლა, მით უფრო მომავალში, შეუძლებელი თუ არა, ძალზე ძნე-ლია, შესაძლოა ამოუსხნელიც დარჩეს. თუმცა ჩემთვის ცხადზე უცხადესია, საალტო კონცერტში კომპოზიტორ-მა პარტიტურის ფურცლებს გაანდო არა მხოლოდ სა-კუთარი კონკრეტული ცხოვრებისეული ესა თუ ის ეპი-ზოდი, არამედ მთელი ცხოვრებისა და შემოქმედებითი გზის პერიპეტეები. ამიტომაც ძირითადი **ემოციური** ტო-ნალობა (ემოციურს ხაზს ვუსვამ, რადგან მუსიკა ატო-

ნალურია) ღრმად დრამატული, მეტიც, ტრაგიკულია, სასონარკვეთილი და სასონარმკვეთი, ზეტრაგიკულია! ზოგჯერ ლამის ისტერიამდე მისული! კონცერტში ზეი-მურობაც არ გამოირიცხება. ხოლო ეს ზეიმიც პირქუშია, ტრაგიკული, ვთქვათ — გმირის გლოვას გამოხატავს, ან კიდევ მისი დაღუპვით წარმოშობილ საყოველთაო სა-ხალხო განცდას. მე ასეთ მუსიკას მივუძღვნიდი ჩვენს გმირებს — ნეტარმოსავონარ ზვიად გამსახურდიას, მე-რამ კოსტავას!

შნიტკეს ალტის კონცერტს მე არა მარტო თავად ავტორის შემოქმედების, არამედ ზოგადად საკონცერ-ტო ლიტერატურის შედეგრთა რიგს მივაკუთვნებდი. არ ვიცი, ეს აზრი, შესაძლოა, უკვე გამოთქმულა კი-დეც. სამწუხაროდ, შნიტკეს შემოქმედების მკვლევარ-თა ნაწერები ჩემთვის უცნობია, სამწუხაროდ! ალფრედ შნიტკეს, ჩვენი თანამედროვის, სხვა თხზულებები თბი-ლისელი მსმენელისთვის ორი-სამი თუა ცნობილი. ამ მხრივ სამადლობელი სიტყვა გვეთქმის ძვირფას ჯან-სულ კახიძისადმი. ჩემს მეხსიერებას შემორჩა კომპო-ზიტორის “Cantus perpetuus”-ის შესრულება, პირველი რომ იყო მთელს საბჭოთა სივრცეში, ჯანსულმა რომ გვაზიარა 1981 წლის 10 ოქტომბერს. და ერთხელ კიდევ, 1984 წელს, საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირ-მა საავტორო კონცერტი რომ გაუმართა ამ, დისიდენ-ტად (ეს სალანძღავი სიტყვა იყო იმ პერიოდში, ხოლო დისიდენტად შერაცხულებს სასიცოცხლო საფრთხე ემუქრებოდა) მონათლულ ხელოვანს. და რაკი კომუ-ნისტური ხელისუფლება მას არ სწყალობდა, იმხანად, ანუ საბჭოთა რეჟიმის პირობებში, მისი მუსიკის შესრუ-ლება დიდი გაბედულება იყო. მის ნაწარმოებებს (კინო-მუსიკის გარდა), მკაცრი ტაბუ ედო. კომუნისტები ხომ მათთვის არასასურველ აზრებს, თუნდაც მუსიკის ენით გამოთქმულს, გზას უხშობდნენ, კრძალავდნენ, ცენზუ-რა მძლავრად მოქმედებდა. და რაკი შნიტკე საბჭოთა ხელისუფლების ფავორიტი რა სათქმელია, პირიქით, მისი არარუსული წარმომავლობის, მისი ოპოზიციური აზროვნების გამო დიდხანს, ძალიან დიდხანს, ჩრდილ-

ში იყო მოქცეული, არც მისი თხზულებები არ უნდა გახ-
მიანებულიყო, არავის არ უნდა მოესმინა.

არც ალტის კონცერტი, შნიტკეს სხვა თხზულებე-
ბის მსგავსად, კომუნისტური ძალაუფლების პირობებში

ალფრედ შნიტკე

ადვილი შესაძლებელია არც შესრულებულიყო, ვერც
სოლისტი, ვერც დირიჟორი ვერ გაბედავდა ამ მუსი-
კის გაჟღერებას. მაგრამ ახლა სხვა დროა. თუმცა, ამ
ბგერების სიტყვებად „თარგმნა“ რომ შეიძლებოდეს,
უეჭველია, დისიდენტური, პროტესტანტული იქნება
ახლაც, ჩვენს დროშიც. პუტინის რუსეთში ხომ აიკრ-
ძალებოდა, და აიკრძალებოდა, ხოლო საქართველო-
ში? საქართველოში — არა, აქ არავინ აკრძალავდა.
რატომ?! რატომ და იმიტომ, რომ დღესდღეობით აქ,
როგორც ოთარ ტყეშელაშვილმა განაცხადა: „დღეს ყველაფრის
თქმა შეიძლება, მაგრამ თქმას აზრი არა აქვს“.

ასე მგონია შნიტკეს, საალტო კონცერტზე მუშაო-
ბისას, თვალწინ ედგა, ყურში ჩაესმოდა, რამდენიმე

შედევრის, გენიალური სავიოლინო კონცერტების (ალ-
ტისა — იშვიათობაა) მუსიკა, თავისი დიდი უფროსი თა-
ნამედროვის, დმიტრი შოსტაკოვიჩისა და, მასთან ერ-
თად ახალი ვენური სკოლის უმთავრესი წარმომადგენ-
ლების, არნოლდ შონბერგისა და ალბან ბერგისა. თან
ყველა ეს კონცერტიც ხომ ავტობიოგრაფიულია!

ჩემთვის ცნობილი არაა, არც ნაწარმოების შექმნის
ზუსტი თარიღი და არც მისი თანმდევი ფსიქოლოგიური
ან კიდევ პოლიტიკურ-სოციალური კონტექსტი, მაგრამ
დანშუნი ვარ, ასეთი პარტიტურა სადმე სხვაგან,
გარდა საბჭოთა ქვეყნისა, არამც და არამც არ შეიქ-
მნებოდა. ეს საბჭოთა სინამდვილით შობილი მუსიკა!
იქნებ სუბიექტური ვარ, მაგრამ მჯერა, ეს პარტიტურა
მუსიკის ენით დაწერილი დიდტანინა რომანია, სადაც
კომპოზიტორი-მწერალი, გარემომცველი სინამდვი-
ლის მძაფრი აღქმა რომ სჩვევია, ეპოქის პანორამას ხა-
ტავს. ფერწერულ ტილოსაც შევადრიდი — ბატალური
სცენებითა და პატარ-პატარა კუნძულებით, სადაც გმი-
რი წარმოსახულ იდილიურსა და ირეალურ გარემოში
სულის მოთქმასა ლამობს... ვაი რომ ამოდ!

ალტის კონცერტზე მუშაობის დროისათვის, ვფიქ-
რობ, შნიტკეს ამქვეყნიური ცხოვრების ნახევარსაუკუ-
ნის გზა მანც უნდა ჰქონოდა გამოვლილი, სულიერი
და ხორციელი ტკივილი უამრავი ეწვნია. კონცერტის
„გმირი“, ანუ თვით კომპოზიტორი, ბორგავს, იბრძვის,
თითქოს, აი, უნდა გაიმარჯვოს კიდევ, კულმინაციის
ისეთ მწვერვალზე აღწევს დაძაბულობა, მაგრამ... ბო-
როტება კვლავინდებურად უტევს, უტევს სასტიკი ძა-
ლით, დაუნდობლად, უშელავათოდ.

ასე მგონია, შნიტკე ალტის ხმოვანებას ორატორის
სიტყვასთან აიგივებდა. და მუსიკაც სისხლმდინარი გუ-
ლის კარნახით დაწერილი მუსიკაა. სულს ხანჯალივით
სერავს ალტის პატარ-პატარა, მოკლე-მოკლე სოლო
მონოლოგები. ან კიდევ, როგორია ამ კონცერტის სა-
სონარმკვეთი სურათოვნება, სადაც გაისმის შიშით
დათრგუნული ერთი ადამიანის კი არა, აბობოქრებუ-
ლი, ყალყზე შემდგარი სახალხო მასის მღელვარე ხმა.

როგორია კონცერტის გრივალისებურად მოვარდნილი ეპიზოდები, მათ მოდევნებული სულის გამთანგველი მცირე ლირიკული ეპიზოდები, ოღონდ ლირიკულს ვერ დავარქმევდი, იმედდაშრეტილი ადამიანის ღალადის, ეული ადამიანის მთრთოლვარე ლოცვაა...

აი, ასეთ განცდა-ფიქრებს გაანდობს კომპოზიტორი სანოტო ფურცლებს და, ჩემი სუბიექტური შეხედულებით, ქმნის უფრო სიმფონიურ პარტიტურას, ვიდრე საკონცერტო ჟანრისას. ეს სიმფონიაა თავისი მასშტაბით, ხმოვანი დროის ქრონომეტრაჟით, შთანაფიქრის კონცეპტუალობით, კონფლიქტთა სიმწვავით, სახეთა რელიეფურობით, დრამატიზმის გაქანებითა და ექსპრესიით...

გავიმეორებ, დარწმუნებული ვარ, ასეთი მუსიკა მხოლოდ საბჭოთა სინამდვილეში თუ დაიბადებოდა, ან კიდევ ომის ქარცეცხლში. მაგრამ ეს ომი, არა წარსული დროისაა, არამედ XXI საუკუნისა, ისეთი, პლანეტას სრულად რომ მოიცავს, დედამიწას სრულ განადგურებას რომ უქადის.

ამასთან ვისურვებდი მსგავსი მხატვრული სიძლიერის, მსგავსი ემოციური სიღრმისა თუ პროფესიული ვირტუოზი ოსტატის ხელით მოხაზული ნაწარმოები შექმნილიყოს ჩვენში, საქართველოში, რამეთუ ჩვენი სამშობლოს ისტორიის უკანასკნელი, სულ ცოტა სამი ათწლეული, უზე მასალას იწვდის, ითხოვს, ამგვარ მუსიკალურ რეალიზაციას. გინდ პოლიტიკური, გინდ სოციალური, გინდ ეროვნული დრამატული მოვლენები ამის მასალას, ნამდვილად იწვდის!

ჩემი განსაჯელი არ არის თუ რამდენად გასაგები, მისაწვდომი იყო დღევანდელი, ახალი თაობის მსმენელისათვის ამ გენიალური თხზულების ქვეტექსტი, მინიშნებები თუ ალუზიები. მაგრამ თავად მუსიკის დრამატიზმმა და შესრულების ცხოველმყოფელმა ემოციამ, პროფესიულმა ვირტუოზობამ მოხიბლა დარბაზი და მსმენელმა მქუხარე ტაში არ დააყოვნა, ტაში ხანგრძლივი და გულწრფელი.

შნიტკეს საალტო კონცერტის მუსიკა კი შემსრუ-

ლებლისგან, მე ვიტყოდი, ზეადამიანურ ძალისხმევას მოითხოვს, აქ მხოლოდ პროფესიული, ტექნიკური განადულობის უმაღლესი დონე როდი მაქვს მხედველობაში. ამის თქმა უხერხულიც იქნებოდა. სხვაგვარად ამ

გიორგი კოვალიოვი

მუსიკას ვერც ვერავინ შეებდავს. ხოლო ამ პარტიტურის დაძლევა, პროფესიული, დიდი არტისტული გაქანების, ტექნიკური თუ ემოციურ-არტისტულის პარალელურად წმინდა ფიზიკურ გამძლეობასაც ავალებს სოლისტსაც და, რა თქმა უნდა, დირიჟორსაც. ძნელია, ძალზე ძნელია ამ პარტიტურის ადეკვატური შესრულე-

ვახსანგ კახიძე და გიორგი ხარაძე რეპეტიციავა

ბა. ხოლო შესასრულებლად ლამის შეუძლებელი ეს ქმნილება გაყდერდა იმგვარი სრულყოფილებით, იმგვარი მძლავრი არტისტიზმითა და გულშიჩამწვდომი განცდით, რომ როგორც უკვე ვთქვი, მსმენელმა მუსიკოსები მქუხარე ტაშით დააფილდოვა.

იშვიათობაა ავტორები აქებდენ შემსრულებლებს, უფრო ზრდილობის გამო თუ უმადლიან ხოლმე. გაეკანნიერდები და ვიტყვი — ეს თბილისური შესრულება, უეჭველია, დააკმაყოფილებდა ალფრედ შნიტკეს. გამოცდილ დირიჟორს, ვახტანგ კახიძესაც დაუმაღლებდა და ახალგაზრდა ალტისტს, გიორგი კოვალიოვსაც (ხმა დაირხა, დედით ქართველიაო ეს მშვენიერი ახალგაზრდა), ორივეს, ორივეს! ეს ტანდემი, ნამდვილად, ჩინებული იყო!

აუცილებლად მიმაჩნია ცალკე აღვნიშნო ორკესტრი ასევე მონოდების სიმალღეზე რომ იდგა (მისი სრულიად უჩვეული შემადგენლობა, სადაც სიმფონიური ორკეს-

ტრის ძირითადი გამომსახველი ძალა — ვიოლინოები გამორიცხულია!). ეს განსაკუთრებითაა ხაზგასასმელი, ვინაიდან თითოეული საორკესტრო პარტია, გამორჩევით ჩასაბერი საკრავები, სპილენძის ფგუფი, უმაღლესი პროფესიული სირთულეების პირისპირ აყენებს შემსრულებლებს. ბრავო, ბარაქაა ჩვენს მუსიკოსებს!

მოკლედ რომ მოვჭრა, „შემოდგომის თბილისის“ პირველი საღამოს პირველი ნომერი, ჩემთვის პირადად, სამუდამოდ დასამახსოვრებელი დარჩება.

მეორე განყოფილება, როგოც ვთქვი, ასევე საკონცერტო ჟანრს დაეთმო — დვორჟაკის თხზულებას, კომპოზიტორის საუკეთესო მონაპოვართა რიგში თვალსაჩინო ადგილი რომ უკავია, ხოლო სავიოლონჩელო კონცერტებში აგერ უკვე ორ საუკუნეზე მეტია, დღევანდელი ვაგებით, ბრუნდის რანგს მიეკუთვნება. ეს დიდებული ქმნილება, შნიტკეს კონცერტისგან განსხვავებით, დიდი ხანია კარგადაა ცნობილი თბილისელი მუსიკის მოყვარულთათვის. მრავალჯერ და მრავალი ვიოლონჩელისტის შესრულებით მოგვისმენია, მათ შორის ეტალონურისაც, რომელთა შორის როსტროპოვიჩისეულმა შესრულებამ, ჯანსუღ კახიძის დირიჟორობით, შთაბეჭდილება დამიტოვა, ორ ათეულ წელიწადზე მეტი რომაა ჩემი მხესიერებიდან არ ამოშლილა.

ვიდრე შემსრულებელსა და შესრულების ხარისხზე ვიტყოდე, აღვნიშნავ ჩემს სხვა შთაბეჭდილებას. აი, თურმე რას ნიშნავს დრო, ანუ დრო, რომელშიც ნანარმოები იქმნება. დვორჟაკის პარტიტურაც ფრიად ავტობიოგრაფიულია, დიდი ჩეხი ხელოვანი, ნოსტალგიის დამთრგუნველ განცდას გვიზიარებს, სამშობლოდან გადაკარგული, შორს, ამერიკაში რომ დაექებს თავშესაფარსა და ღირსეულ დაფასებას. მაგრამ ეს განცდა რაოდენ რომანტიკულ საბურველშია გამოხვეული, რაოდენი ღირიზმი და სულიერი სითბო მოედინება ამ მღერადი, უსაზღვროდ მელოდიური ბგერებიდან! დვორჟაკის მუსიკა, მისი მდიდარი მხატვრული შინაარსი, მიმზიდველია უწინარესად საოცარი მელოდიზმით, ჰარმონიული ენის ფერადოვნებითა და რიტმის ცვა-

ლებადობით, ეროვნული ჩეხური სასიმღერო-საცეკვაო ტრადიციიდან რომაა ამოზრდილი და მრავალგვარი ტექნიკური ხერხებით შემკობილი. ეს ყველაფერი ხომ სოლისტის გამოსახველობასა და არტისტულ უნარს, ოსტატობის წარმოჩენას ფართო გასაქანს უქმნის. გიორგი ხარაძის პროფესიულ მონაცემებში უნინარეს ყოვლისა საოცარი მუსიკალობა, ტემბრის ხავერდოვნება თვალშისაცემი, და ეს ხომ მისი საკრავის, ვიოლონჩელოს ერთი მთავარი თვისებაა. დვორჟაკის მშვენიერი მუსიკაც სწორედ ამ თვისებებს მოითხოვს. ასევე დიდია ხარაძისეული ბგერის მღერადობა, ლირიზმის გამომსახველობა, მისი ფრაზა მოქნილია, პლასტიკური, ამასთან ბუნებრივად ითავსებს დრამატულ დაძაბულობასა და ექსპრესიას. ნატიფი ტემპერამენტი, დახვეწილი ტექნიკა შესრულების ელეგანტურ მანერას განაპირობებს. ამასთანავე, გიორგი ხარაძის ემოციურობა და არტისტიზმი გარეგნულ ეფექტებს, „მსმენელზე გათვლილ ილეთებს“ მოკლებულია, შესრულება მთლიანად მუსიკის გამომსახველობიდან მომდინარეობს. ახლაც ადამიანური მეტყველებასავით გულშიჩამწვდომი იყო. ვიტყვი იმასაც, გიორგი ხომ თავადაც ემიგრანტულ ცხოვრებას ეწევა! და თუკი დვორჟაკი დაუბრუნდა სახუკვარ სამშობლოს, ვისურვებდი ხარაძისათვის ეს მოლოდინი მეტად აღარ გაჭიანურებულიყოს, სამშობლოში, აქ მიეცეს ჯეროვანი სარბიელი, გასაქანი, დაფასება...

დასასრულს თავს მოვალედ ვთვლი დიდი მადლობა მოვასხენო კონცერტის მთავარ მოქმედ პირს, დირიჟორს, ბ-ნ ვახტანგ კახიძეს, მისი არა მხოლოდ „შემოდგომის თბილისის“ ჩინებული ფესტივალის გაძღოლისათვის, არამედ, საერთოდ, ჯანსუღ კახიძის სახელობის მუსიკალურ-კულტურულ ცენტრში გამართული თითოეული კონცერტისათვის. რამეთუ ეს არაა მხოლოდ მუსიკალურ-კულტურული ცენტრი, არამედ ერთგვარი სავანეა, ხელოვნების მაღალ ფასეულობებთან, მშვენიერებასთან, სულიერებასთან ზიარების სიამოვნებას რომ გვანიჭებს, პირობას რომ გვიქმნის ყოვლდღიუ-

გიორგი ხარაძე, ვახტანგ კახიძე

რი ამაო ფუსფუსის ტვირთი ჩამოვიბერტყოთ, ყოველდღიურობის ეფემერულ სურვილებს თავი დავაღწიოთ, დროებით, დროებით მაინც ვივრძნოთ თავი მშვენიერების საუფლოში. ამას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ვანიჭებ დღეს, როდესაც საქართველოს ფულადი დასეულობების, დოვლათის მომხვეჭელობის აღზევების ხანა უდგას, როცა ირგვლივ უხამსობა ბოგინობს, როცა პოლიტიკა ყოველი მხრიდან გვიტყვის... როცა... როცა... როცა...

დიდი მადლობა „შემოდგომის თბილისს“ ყველაფრისათვის!

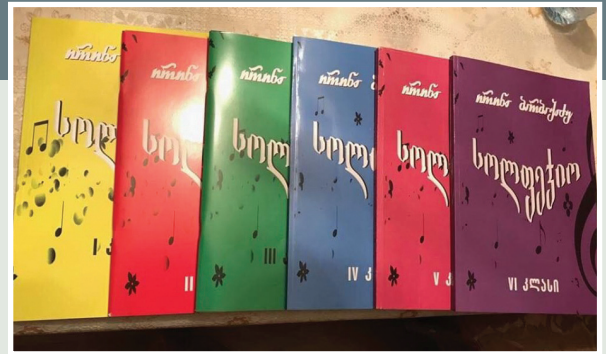
სოლფეჯიოს ახალი სახელმძღვანელო

თამარ ჯურჯანაძე

სამუსიკო სკოლებში უკვე დამკვიდრდა მუსიკალური ექვსწლედისათვის სოლფეჯიოს სახელმძღვანელოები, რომელთა ავტორია მუსიკის თეორიის სპეციალისტი, პრაქტიკოსი პედაგოგი, ირინე ბარბაქაძე.

უნინარესად აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ეს არის ქართულ ენაზე გამოცემული სოლფეჯიოს პირველი სახელმძღვანელო. ავტორი სასიმღერო სავარჯიშოებად იყენებს მდიდარ მუსიკალურ მასალას – სხვადასხვა ეპოქის მსოფლიო მუსიკალურ კლასიკასთან ერთად, უხვადაა მოხმობილი ქართველ კომპოზიტორთა ნაწარმოებები. აღსანიშნავია, აგრეთვე, მუსიკალური ფოლკლორის ფართოდ გამოყენება: სამხმიანი სიმღერები, ძირითადად, ქართული ფოლკლორიდანაა აღებული, თუმცა მრავლადაა, აგრეთვე, სხვა ქვეყნების მუსიკალური ფოლკლორიც – უკრაინული, რუსული, სომხური, ესტონური, ლიტვური, ბულგარული, ფრანგული, გერმანული და სხვ. წიგნში მოცემული მუსიკალური მასალა ეხმარება მოსწავლეს როგორც სმენითი და კილო-ინტონაციური, ისე მეტრულ-რიტმული და შემოქმედებითი უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში. ამასთანავე, სახელმძღვანელოები ეხმარება მასწავლებლებს ბევრად უფრო მარჯვედ და გასაგებად გადასცენ ცოდნა მოსწავლეებს.

საგულისხმოა, რომ მეოთხე კლასიდან დაწყებული, სახელმძღვანელოებს თან ერთვის CD დისკი, სადაც ჩანერილია მუსიკალური მასალა კარნახებისთვის, ტონიკის მითითებით. ბავშვებმა სახლში უნდა მოისმინონ და დამოუკიდებლად დაწერონ კარნახები. ასეთი კარნახები, ვფიქრობთ, მოსწავლეებს განუვითარებს დამოუკიდებლად მუშაობის უნარს.

წიგნები 2 ნაწილად იყოფა: – I ნაწილში მოცემულია სოლფეჯირება, სხვადასხვა სავარჯიშოები, მეორეში – თეორიული მასალა, რომელიც I ნაწილის პარალელურად შეისწავლება. აღსანიშნავია, რომ ავტორს, როგორც პრაქტიკოსს და გამოცდილ პედაგოგს, გათვალისწინებული აქვს ყველა წვრილმანი. სახელმძღვანელოს ნაწილი წარმოადგენს სამუშაო რეგულს, სადაც მოსწავლეს შეუძლია იქვე შეასრულოს დავალება წიგნში მითითებულ სავარჯიშოებზე. ეს ძალიან კომფორტულია, როგორც მოსწავლეებისთვის, ისე პედაგოგებისთვის.

ქ-ნ ირინე ბარბაქაძე ნამდვილად იმსახურებს მადლობას განეული დიდი შრომისთვის, პირველ რიგში იმიტომ, რომ ბევრად აიოლებს და კომფორტულს ხდის პედაგოგის სამუშაოს. ეს სახელმძღვანელოები ეხმარება მასწავლებლებს ბევრად უფრო მარჯვედ და გასაგებად გადასცენ ცოდნა მოსწავლეს.

დაბოლოს, ქ-ნი ირინე მიღწეულზე არ ჩერდება, ის თითქმის ყოველ წელს ახალი რედაქციით გამოსცემს სახელმძღვანელოებს, რომლებიც ესოდენ საჭიროა მომავალი მუსიკოსებისა და მუსიკის მოყვარულთა აღსაზრდელად.

ანაკლიელი ლაზების ყოფა და მეგრული მუსიკალური ფოლკლორის თითქმის სრულიად უცნობი ნიმუშები

გიორგი კრავიცივილი

მართალია, უკვე საუკუნეზე მეტია რაც ყურადღება ექცევა მეგრულ მუსიკალურ ფოლკლორს, თუმცა ერთხმად აკვნის ნანების, დატირებისა და საბავშვო თამაშობების ჩანერაზე აქამდე არავის უმუშავია. სწორედ ამიტომ მონაწილეობა მივიღე საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის მიერ გამოცხადებულ კონკურსში „შენი ფოლკლორული იდეა“ პროექტი, რომლის მიზანი იყო აკვნის ნანების ტირილებისა და საბავშვო თამაშობების ფიქსირება. ჩემმა განაცხადმა გაიმარჯვა და 2019 წლის 13 ივლისს სამი კვირით მეგრული აკვნის ნანების, ტირილებისა და სათამაშო ჰანგების ჩასანერად თამაშ კრავიცივილთან ერთად ვენკვე ზუგდიდისა და წალენჯიხის რაიონებს. 13-23 ივლისი ვიმუშავეთ ზუგდიდის, 24 ივლისი – 2 აგვისტო კი წალენჯიხის რაიონის სოფლებში. მოვიარეთ ზუგდიდის რაიონის ოთხი (ანაკლია, დარჩელი, განმუხური და ჩხორია), ხოლო წალენჯიხის ხუთი სოფელი (ჩქვალერი, მუჟავა, მიქავა, საჩინო და ჭალე), ასევე თვით ზუგდიდი, წალენჯიხა და დაბა გვარი.

ექსპედიცია ანაკლიაში დავიწყეთ, რადგან ანაკლია მთელ სამეგრელოში ერთადერთი სოფელია, სადაც დაახლოებით 600 მეგრულ ოჯახთან ერთად 20-მდე ლაზური ოჯახი ცხოვრობს. ისინი უკვე ერთ საუკუნეზე მეტია რაც მეგრელებთან ერთად ცხოვრობენ, თუმცა მათი უმეტესობა თურქულ გვარს დღემდე

ათარ ოლაგაშოლი

ატარებს. მხოლოდ რეიზოლეებმა გადაიკეთეს გვარი რამბაძეებად, ქვაქულოლეებმა ქვახულიძედ და აღაზაძეებმა კი ქართველიშვილებად. დანარჩენების გვარებია: სოქთოლლი, აბდულოლლი, მოლაოლლი, სუფალოლლი და ოდაბაშოლლი. ანაკლიაში ასევე ცხოვრობენ ფატლანძეები და თიკანაძეები, რომლებიც ადგილობრივების მიერ ლაზებად იწოდებიან, თუმცა ფატლანძე – აჭარიდან, ხოლო თიკანაძე რაჭიდან არის ჩასახლებული. იმის გამო, რომ ლაზებს თურქული გვარი ჰქონდათ და მუსულმანები იყვნენ,

მეგრელები მათ თურქებს უწოდებდნენ. შესაბამისად, ლაზების უბანს თურქების უბანს უწოდებენ. დღეს უკვე ბევრმა იცის თუ ვინ არის ლაზი და რა როლი აქვს მას საქართველოს ისტორიაში, მაგრამ ზოგიერთი მეგრელი მათ დღემდე მაინც თურქებს უწოდებს. ისტორიკოს აბესალომ ტულუშის მტკიცებით ანაკლიაში ლაზები XVIII საუკუნის მიწურულიდან ცხოვრობენ, თუმცა, დღეს მათი კვალი არ ჩანს. მათი შთამომავლობა ან ლაზეთში დაბრუნდა, ან გამეგრელდა. დღევანდელი ლაზების წინაპრები კი 100–130 წლის წინ არიან მოსულები. მათი სამოსახლო ძირითადად ხოფისა და არქაბეს მიდამოები იყო.

ქელეჯოღლები, სოქთოღლები და აღაზადე-ქართველიშვილები წარმოშობით ხოფიდან არიან; მოლაოღლები, სუფალოღლები და რეიზოღლი-რაზმაძეები – არქაბედან; ქვაქულოღლი-ქვახულიძეები – ვინედან, ოქსუსოღლები კი რიზედან ანაკლიაში მოსულები არიან. რაც შეეხება ოდაბაშოღლებს, მათი წარმოშობის ადგილი ხოფა ან არქაბეა.

ენათმეცნიერებისგან ვიცოდი, რომ ლაზურად ანაკლიაში არავინ საუბრობდა, მაგრამ მაინტერესებდა იყო თუ არა შესაძლებელი ორიოდე ლაზური კულტურის ფიქსირება მაინც. ასევე შემორჩენილი იყო თუ არა ლაზური სამზარეულო. იმედი მქონდა, რომ რამდენიმე სიმღერას ჩავიწერდი და მეგრულ სიმღერებშიც ვიპოვიდი ლაზურ ინტონაციას, ანდა საშემსრულებლო მანერას. პროექტში სწორედ ამიტომ მივუეთითე, რომ ანაკლიაში ჩავიწერდი ნებისმიერ ლაზურ და მეგრულ სიმღერას, ყოველგვარი უანრული შებღუდვის გარეშე.

სამწუხაროდ, როგორც ექსპედიციამ აჩვენა, ლაზებს პირწმინდად აქვთ დავინწყებული ლაზური სიმღერა და სამზარეულო. ისინი აკეთებენ მხოლოდ ხალვას, რომელიც ლაზეთში თურქეთიდან გავრცელდა. რაც შეეხება სიმღერას, მხოლოდ ორიოდე ანაკლიელი თუ

ისხენებს თითო-ოროლა სტროფს. ოცამდე ანაკლიელიდან მხოლოდ იგორ რაზმაძემ ჩამაწერინა სტროფ-ნახევრიანი ლაზური სიმღერა. სანიე მოლაოღლიმ ერთი სტროფი თურქულ ენაზე (თუმცა ლაზური მელოდიით). როინ ქვახულიძემ კი ერთი სტროფის გახსენება სიმღერის გარეშე შეძლო. სანიე მოლაოღლიმ და ბელა მიქავამ (ანაკლიელი მეგრელი) ჩამაწერინეს

იგორ რაზმაძე

ჰასან ჰელიმიშის ცნობილი სიმღერა „სარფი მოლენი“, ისიც ფრაგმენტულად და არასწორი ტექსტით. ეს სიმღერა ანაკლიელებმა სარფის გუნდისგან 1980-იან წლებში სარფი-ანაკლიის დამეგობრების დროს შეისწავლეს.

ლაზური კულტურის დავინწყება არ გავიკვირდება, თუ მხედველობაში მივიღებთ ოთხ უმთავრეს გარემოებას: 1) ანაკლიაში მცხოვრები 700-მდე ოჯახიდან (დევნილების გარეშე 500) მხოლოდ 20–30-მდეა ლაზური ოჯახი; 2) არათუ ახალგაზრდა, არამედ ხნიერი ლაზების დიდ ნაწილსაც მეგრელი დედა ჰყავდათ; 3) გადასახლების შიშით მათ წინაპრებს ლაზურად სა-

ჯაროდ ლაპარაკის ემინოდან, და როდესაც საიდუმლოს ამბობდნენ მაშინ ლაპარაკობდნენ ლაზურად და ზოგიერთი მათგანი თურქულადაც; 4) ანაკლიელების ლაზურ უბანში სულ ცოტა 1950-იანი წლებიდან მაინც არაერთი მეგრული ოჯახი ცხოვრობდა.

დღევანდელმა ანაკლიელებმა თურქული ენაც არ იციან, თორემ უფრო მეტ თურქულენოვან სიმღერას ჩავიწერდი ლაზური მელოდიით. მაშინ, როდესაც 1949 და 1951 წლებში აჭარიდან, აფხაზეთიდან და გურიიდან არაერთი ლაზი გაასახლეს ციმბირსა და შუა აზიაში, ანაკლიიდან არავინ გაუსახლებიათ. რატომ გადაურჩნენ ანაკლიელები გადასახლებას? ალბათ იმიტომ, რომ მათ დიდ ნაწილს უკვე მეგრული მეუღლეები ჰყავდათ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვა, ანაკლიელი ლაზები გადასახლებას, ადგილობრივ მეგრელებთან დანათესავებამ გადაარჩინა.

ამ პირობებში გასაგებია, რომ ლაზური ხელოვნება აღარ არსებობს, მაგრამ გასაკვირია ის, რომ ანაკლიელ ლაზების დიდმა ნაწილმა მეგრული ჰანგები მხოლოდ ექსპედიციის დასრულების შემდეგ გაიხსენეს. სასიამოვნო გამოწაკლისად უნდა ჩაითვალოს სულბიე სოქთოლლი, რომელმაც მძიმე ავამდყოფობის მიუხედავად, რამდენიმე მეგრული სიმღერა, მათ შორის აკუნის ნანა და დატირება თავიდანვე ჩამანერინა, თუმცა წუხდა, რომ ლაზური ენა და სიმღერა არ იცოდა.

ლაზური სიმღერები კარგად იცის მხოლოდ ხატიჯე ქვაქულოლიმ (რომელსაც 28 აგვისტოს ბათუმში შევხვდი), მაგრამ მისი შემოქმედება ანაკლიის მცხოვრებთა ჭრილში განსახილველად ნამდვილად არ გამოგვადგება, რადგან: 1) ყოველ ზაფხულს ატარებდა სარფში, თავის სარფელ დედასთან და ხოფელ ბებიასთან ერთად და მათგან სწავლობდა სიმღერებს; 2) 1957 წელს კვარიათში გათხოვების შემდგომ, ანაკლიაში არც ყოფილა.

თუ ანაკლიელი ლაზებისგან (ხატიჯეს გამოკლე-

ბით) ძალიან ცოტა ლაზური და მეგრული ჰანგი დავაფიქსირე, სამაგიეროდ ანაკლიისა და სხვა სოფლების მეგრელებმა არაერთი მეგრული სიმღერა, თამაშობა თუ ტირილი ჩამანერინეს.

როდესაც აკუნის ნანების ფიქსირების საკითხით დავინტერესდი, ვფიქრობდი, რომ სამეგრელოში პოპულარული იქნებოდა „ვეენგარა ნანა სქუა“, თუმცა, აღმოჩნდა, რომ საშუალო ასაკის თაობა თავიანთ შვილებს ძირითადად ქართულ „იავნანაზე“ ზრდიდა. „იავნანას“ მელოდია იმდენად პოპულარულია, რომ ზოგიერთმა მთქმელმა მას მეგრული სიტყვებიც შეუნყო. ძველი მეგრული ნანა კი „ფსია ნანა დირულე“, რომლის მელოდიაც საკმაოდ განსხვავდება როგორც იავნანასგან, ისე „ვეენგარა ნანა სქუასგან“, ძირითადად მოხუცებმა იციან. გარდა დასაძინებელი ნანებისა არის საქანელაზე გასარწევი ჰანგიც „ოკვანნაია, ოსარსაია“.

რაც შეეხება სამგლოვიარო რეპერტუარს, ჯერ კიდევ რამდენიმე ათეული წლის წინ, ტრადიციულ ერთხმიან ტირილთან ერთად არსებობდა საჩონგურო დატირება და მამაკაცთა ზარი. 1960-იანი წლებიდან ტრადიციულ მეგრულ ნიმუშებთან ერთად ჩანს დოლისა და კლარნეტისგან შემდგარი ანსამბლი, ხოლო 1980-იანი წლებიდან კი კლავიატურიანი ელექტროსაკრავი „YAMAHA“.

საჩონგურო ტირილის არსებობა ბევრმა დავკვირდასტურა, თუმცა მხოლოდ სამი ვარიანტის ჩანერა შევძელით: აქედან ორი ვარიანტი ანსამბლებმა „მაფშალიამ“ და „ოლოიამ“ შეასრულეს, ერთი კი, ისიც უჩონგუროდ და ერთ ხმაში, სოფელ დარჩელში მცხოვრებმა კლარა ჭეჭიამ. ეთნოფორები აღნიშნავენ, რომ საჩონგურო დატირების ტექსტს მიცვალებულზე დანერილი ლექსები წარმოადგენდა. თუმცა არსებობდა ხალხური ნიმუშებიც. რაც შეეხება მამაკაცთა ზარს, მისი არსებობაც მხოლოდ სოფელ განმუხურში მცხოვრებმა ორესტ სვანიძემ დავკვირდასტურა. საბედ-

ნიეროდ მეგრული ტრადიციული ერთხმიანი ტირილი დღემდე ცოცხალია, თუმცა პანაშვიდები ძველებური წესით აღარ იმართება და დატირების ხვედრითი წილიც უფრო და უფრო უმნიშვნელო ხდება.

რაც შეეხება ძველი ტირილის წესს: ტირიან ძირითადად ქალები. ჯერ ერთი ტირის სიტყვებით, შემდეგ მეორე და ა. შ.; კაცები უმეტესად ცრემლით ტირიან, მაგრამ თუ მიცვალებული მათთვის ძალიან ახლობელია, მაშინ დაშვებულა ხმით ტირილიც (შესრულების წესი ანალოგიურია). მამაკაცთა სიტყვით დატირება სრულყოფილად ჩავინერეთ ანაკლიაში (ორი შემსრულებელი – სამი ვარიანტი). ნაწყვეტების სახით კი თითო-თითო, წაღწევის რაიონის სოფელ მიქავასა და მუყავაში. ადრე თუ სამეგრელოში მიცვალებულს 10-12 დღე აჩერებდნენ, იმის გამო, რომ შორს მცხოვრები ნათესავიც მოსულიყო, დღეს უკვე 7-8 დღეში კრძალავენ.

საინტერესოა ნაყოფიერებასთან დაკავშირებული ჩვეულებებიც: 1) თუკი სამეგრელოს ხანგრძლივი გვალვები შეაწუხებდა, მაშინ მოსახლეობა, გააკეთებდა პატარა თოჯინას, თოჯინათა და საკლავით ნავიდიოდა მდინარის პირას, თოჯინას ჩააგდებდა მდინარეში და კიოდა „ვაიმე დაიხრჩო, ვინ დაიხრჩო, ნეტავ რა მოხდაო“. დაახლოებით ნახევარ საათში მართლაც განვიმდებოდა. თუკი წყალში ჩაგდებულ თოჯინას ბავშვები გაეკიდებოდნენ და ამოღებას დაუპირებდნენ, უფროსები უყვიროდნენ „არ ამოიღოთ, თორემ არ განვიმდებო“; 2) ახალმთვარეობისას ოჯახის უფროსი ახალმთვარეს ხურდა ფულს მიუშვერდა და ბარაქიანობას სთხოვდა; 3) როდესაც ყანური სამუშაოები იწყებოდა, ყოველ დილით გუგული „კუკუს“ იძახდა. ხალხური ჩვეულების მიხედვით გუგულის დაძახების დროს უკვე ყანაში უნდა ყოფილიყავი გასული, რათა დღე წარმატებული გქონოდა. როგორც კი გუგული „კუკუს“ დაიძახებდა, გლეხები „ფხაჩკით, ბარგით“

უპასუხებდნენ და დღე ნაყოფიერი იქნებოდა. თუ გუგულის დაძახებისას საუზმეს და ყანაში წასვლას ვერ მიახსრებდი, მაშინ გუგული გაჯობებდა და დღეც შესაბამისად უნაყოფოდ ჩაივლიდა.

სამეურნეო სამუშაოები ვახსენეთ და გვანტერესებდა თუ იყო სამეგრელოში შემორჩენილი გუთნური და ურმული სიმღერები. აღმოჩნდა, რომ გუთნური სიმღერები არ იციან, ურმული ნიმუშები კი ისედაც ცნობილია საზოგადოებისთვის. ეთნოფორების გამოკითხვის შედეგად დავადგინეთ, რომ კახეთისგან განსხვავებით მეგრულ ურემზე 5-8 კაცი თავსდებოდა და ამიტომაც მეგრული ურმული ყოველთვის სამხმინაი იყო და არა, კახურის მსგავსად, ერთხმიანი.

სამეგრელოში ჩავინერეთ ცხოველთა და ფრინველთა დაძახება-გაგდების ხმებიც, თუმცა საქონლის მონველის ნიმუშების არსებობა არ დადასტურდა.

სამეგრელოში, ისევე როგორც საქართველოს სხვა კუთხეებში, არსებობს გველის ნაკბენის, მორიელის დაკბენისა და გათვალულის შელოცვები. სამწუხაროდ, მათგან მხოლოდ ორიოდე ნიმუშს აქვს მუსიკალური ინტონაცია.

სამეგრელოში ექსპედიციისას ბავშვთა მიერ სათქმელი რამდენიმე სიმღერა ჩავინერეთ. ყველაზე გავრცელებული თამაშობაა „წინიკვაკვა“. მას 3-4 ბავშვი თამაშობს, ისინი ერთმანეთის მაჯებში ფრჩხილებს ჩაავლებენ და ხელს ზევით-ქვევით აქანავებენ. ლექსის დამთავრების შემდგომ კი ერთმანეთს უღიტილებენ. „წინიკვაკვას“ ზოგი ვარიანტი თავიდან ბოლომდე ნელი ტემპის სიმღერით სრულდება, ზოგი კი თანდათან ჩქარდება და დეკლამაციაში გადადის.

იყო „ფეიას“ თამაშიც. ფეია მეგრულად ტყემალს ნიშნავს. ბავშვები ახლადდამნიფებულ ტყემალს მოკრეფდნენ, მინას ამოთხრიდნენ, ტყემალს ფოთოლში გაახვევდნენ და მინაში ჩადებდნენ, ჯოხით დანაყავდნენ, გარკვეული პერიოდის შემდეგ „ფეია ფეიას“

იმღერებდნენ, ამოიღებდნენ მიწიდან გაგრილებულ ტყემალს და ჭამდნენ. სიმღერის ტექსტში იტყოდნენ ტყემლის მალე ადუღებას, რათა სტუმრისთვის მიერთმიათ.

სალამობით ბავშვები ჭიამაიას დაისვამდნენ ხელზე და უმღერდნენ: „ხვალ თუ კარგი ამინდი იქნება გაფრინდი, თუ არა და არ გაფრინდო“.

სამეგრელოში, ისევე როგორც სხვაგან, პოპულარული იყო დამალობანაც. ამ დროს ერთი ბავშვი ამბობდა ლექსს „აცი ფაცი ფაცანაკი“. ეს ნიმუში გათვლას წარმოადგენდა და ბოლოს ვისზეც გაჩერდებოდა თითი, ის ან წრიდან გადიოდა, ან მგლად გადაიქცეოდა და სხვა მოთამაშეებს დაერეოდა, რის შემდეგაც მგელი უნდა დაეჭირათ. მოთამაშის წრიდან გასვლის შემთხვევაში ლექსი მეორდებოდა იმდენჯერ, სანამ წრეში მხოლოდ ერთი ბავშვი არ დარჩებოდა. სამწუხაროდ, ჩემ მიერ ჩანერილი ვარიანტებიდან მუსიკალური ინტონაცია მხოლოდ ორიოდეს აღმოაჩნდა.

მართალია, ჩემი პროექტი მხოლოდ მეგრულ ნაწას, დატირებასა და სათამაშო სიმღერებს ეხებოდა, მაგრამ ანაკლიაში ლაზების დასახლების გამო, გავიმეორებ, რომ ლაზური და მეგრული სიმღერების ურთიერთგავლენის გამორკვევის მიზნით გათვალისწინებული მქონდა ნებისმიერი მეგრული და ლაზური ჰანგის ჩანერა. ამიტომ ანაკლიაში აკვნის ნანების, ქალთა და, თქვენ წარმოიდგინეთ, მამაკაცთა ტირილებისა და თამაშობების გარდა ჩავინერე საჩონგურო და საფანდურო სიმღერებიც. მართალია, ორიოდე ასეთი სიმღერა სხვა სოფლებშიც ჩავინერეთ, მაგრამ ეს მთქმელის ფსიქოლოგიური განწყობისთვის იყო საჭირო. ეს რჩევა ეკუთვნის ჩემ კურატორს/კოორდინატორს ქალბატონ ნანა ვალიშვილს და დიდი მადლობა მას, რადგან ამ ხერხმა საკმაოდ გაამართლა.

გასაკვირია, რომ სამეგრელოში, 1950-60-იან წლებში ჩონგურზე უფრო პოპულარული და გავრცე-

ლებული საკრავი ფანდური იყო. რამდენიმე ქალბატონი შეგვხვდა, რომლებიც ახალგაზრდობაში ფანდურს უკრავდნენ, მაგრამ ჩონგურს არა. ეთნოფორები ფანდურის პოპულარობას მისი სიმარტივით ხსნიან, მე კი ვფიქრობ, რომ ეს საკრავი გასული საუკუნის საკონ-

ჟორჯა სოქოლოლი

ცერთო ცხოვრების შედეგია.

რადგან საკრავების თემას შევხეთ აქვე აღვნიშნავ, რომ მსურდა ლარაქემის დაფიქსირებაც. მხოლოდ წალენჯიხის სოფელ ჩქვალერში შევხვდით ჯუმბერ ქუხილავას, რომელმაც ჩავგანერინა ლარაქემის დამზადების წესები, თუმცა იგი ბიძაშვილ მზევარ ქუხილავას გარეშე ლარაქემს ვერ დაუკრავდა. სამწუხაროდ, მზევარისთან შეხვედრა სხვადასხვა მიზეზების გამო შეუძლებელი გახდა (თან ექსპედიციის დროც იწურებოდა), მაგრამ სატელეფონო საუბრისას გავარკვიე, რომ იგი ძველ სალარაქემე ჰანგებს არ იცნობს და ჰგონია, რომ ლარაქემზე მართო „ნირზი“ იკვრება. ექსლერიანი ლარაქემის არსებობის შესახებ გავგო-

ნიათ, თუმცა არ იციან მასზე თუ რა იკვრება. სხვათა შორის, სიტყვა ნირზი ნიშნავს ზოგადად შეჯიბრს და არა მხოლოდ ორ მელარტემეს შორის არსებულ პა-ეჭრობას. თვითონ საკრავის არსებობა ჩქვალერისა და მუჟავას გარდა (წალენჯიხის ყველაზე მაღალმთიანი სოფლები) სხვა სოფლებში ვერც კი დავადასტურეთ, რადგან ლერწამი, რომლითაც ეს საკრავი კეთდება,

ნათია ქვაკული

ეთნოფორთა თქმით მიუვალ ადგილებში ხარობს.

საკრავებს აკეთებენ ბავშვებიც: ყველაზე გავრცელებული საკრავი იყო სასტეკნი. მას ადრეან გაზაფხულზე როგორც ბიჭები, ისე გოგონებიც აკეთებენ. ჩემ მიერ გამოკითხული ეთნოფორების დიდი ნაწილი, მათ შორის ანაკლიელი ლაზებიც, მას ოშვიტინაის/ოშვიტინაის უწოდებენ, თუმცა „ორშვინალი“, „ორშვინაია“, „შვიტინია“ და „ონურნაიაც“ დავაფიქსირე. სიტყვა „ონურნაია“ ნივილს ნიშნავს, დანარჩენი მათგანი კი სტეკნასთან ასოცირდება. ანაკლიელი ლაზი

ქორკა სოქთოლლის ცნობით მსხვილი სასტეკნი არის ობუტინაია, თხელი კი ოშვიტინაია. საქართველოს სხვა კუთხეებისგან განსხვავებით, ოშვიტინაის მასალად სამეგრელოში მხოლოდ თხელა გამოდგება. ხის ტოტს მოჭრიან, ტოტის ძირს დაამუშავებდნენ ხელით და მონიშნულ ადგილას ქერქს ააძრობდნენ. ტოტის გულში სტეკნისთვის ერთ ნახვრეტს გაუკეთებენ და ქერქს უკან ჩამოაცვამენ.

ოყეს (მეგრულად ინერება როგორც გადამრუნებული ყ და გამოითქმის რბილი ყ) მას აკეთებდნენ დიდებიც და პატარებიც, რადგან ოყეს გასართობთან ერთად სასიგნალო ფუნქციაც ჰქონდა. ოყეს მასალა მზადდება ტუნგოს, ლელვის, ბლის, თუთის და თხმელას ხისგან. შესაბამისი ხის ტოტს მოჭრიდნენ, ქერქს გააძრობდნენ, შემდგომ ქერქს დაახვევდნენ და დაუსტვენდნენ. ოყეს დიდი თავი და შესაბამისად დაბალი ხმა ჰქონდა. ამ საკრავს ბიჭები ძირითადად მარიამობის თვეში აკეთებდნენ და ჭეჭეთობაზე (მარიამობის წინა დღეებში) ავი სულების განსადევნად გამოიყენებდნენ. თუ ამ დროს რომელიმე ოჯახში რაიმე ნივთი დავარდებოდა, ეგონათ რომ ოჯახში ვინმე აუცილებლად გარდაიცვლებოდა. ოყეს ჭეჭეთობის გარდა იყენებდნენ სხვა დღეებშიც ხალხის შესაკრებად. განმუხურში ნორა ხუფენიას თქმით საკრავს წერა-კითხვის უცოდნინართა სკოლის მოსწავლეების შესაკრებად იყენებდნენ.

ოყეს შესახებ საინტერესო ცნობებს გვანვდის ზაურ ანთია: „ზურნა კეთდება მასში, რადგან თხმელას ხეს მაშინ ეცლება კანი, მაგრამ თხმელა მსხვილი არ უნდა იყოს. კარგი ხმა რომ გამოუვიდეს, საშუალო ტანის ხეა საჭირო. დანით მრგვალად უნდა მოაცალო კანი, ჩაჭრი თავს და მერე ის იხსნება. ლელვს რომ აცლიან კანს, ისე მრგვალად ეცლება კანი, რომელიც თხემის ნაჭერს ისე უნდა მიადო, რომ ჰაერი არ გაუვიდეს. ეს იკვრება ან ნაჭრით ან თოკით. პირში ჩასადები უნდა

იყოს ძალიან წვრილი. რასაც დასძახებ — ზურნამ ის უნდა გაგიმეოროს. თუ ორი ზურნაა, შეიძლება მეორემ ბანი მოგცეს კიდევ და შენ კი მელოდია გააყლერო. თუ გინდა, რომ საკრავმა დიდხანს გაძლოს, მაშინ დიდი ხნით ნესტიან ადგილას უნდა შეინახო. ოყეს თვალთა რაოდენობა ზევით ოთხი, ხოლო ქვევით ორია. მარჯვენა ხელით იკვრება მელოდია, მარცხენათი ბანი“.

როგორც ვხედავთ, მისი ცნობები რამდენიმე ადგილას წინააღმდეგობაშია სხვა ეთნოფორთა ცნობებთან: 1) ზაურ ანთიას ცნობით ზურნა მაისში კეთდება, სხვების ცნობით კი აგვისტოში; 2) ზაურ ანთია აღნიშნავს, რომ ზურნას, ანუ ოყეს რასაც ჩასძახებ — იმას ამოგძახებო. სხვა ეთნოფორები ოყეზე მელოდიის დაკვრის აღბათობას გამორიცხავენ; 3) ზაურ ანთია მიუთითებს თვლების რაოდენობას, სხვები კი მიიჩნევენ, რომ ოყეზე არსებული თვალი არ იყო ამოჭრილი. ამის მიუხედავად ზაურ ანთიას მონათხრობი მაინც დიდ ყურადღებას იმსახურებს.

სამეგრელოში ბამბუკისგან აკეთებდნენ 5-7 თვლიან სალამურებს. ეთნოფორთა თქმით, მას გასართობად იყენებდნენ და კონკრეტული მელოდიები არ იკვრებოდა. ნახვრეტებს გაცხელებული ლურსმნით აკეთებდნენ.

პროექტით გათვალისწინებული ექსპედიციის დასრულების შემდეგ, 2-4 და 28-31 აგვისტოს ვესტუმრეთ ბათუმსა და სარფში მცხოვრებ ლაზებს, რათა გაგვეგო არსებობდა თუ არა მეგრული თამაშების შესატყვისი ლაზური ვარიანტები. სამწუხაროდ, ვერავინ დაადასტურა მეგრული თამაშების მსგავსი ვარიანტების არსებობა. მათ მხოლოდ „ნინიკვაკვა“ იცოდნენ, ისიც „ნიპუნის“ სახელით და აჭარული ტექსტით.

ვფიქრობ, რომ ექსპედიციამ სამეგრელოს მუსიკალური ფოლკლორის ფიქსირების საქმეში, უდავოდ დიდი საქმე გააკეთა, რადგან მეგრული მუსიკალური ფოლკლორის ფიქსირების ისტორიაში პირველად

დაფიქსირდა აკვნის ნანები, ტირილები და სათამაშო სიმღერები, რისთვისაც დიდ მადლობას ვუხდით ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრს და განსაკუთრებით მის აღმასრულებელ დირექტორს, ბატონ გიორგი დონაძეს. მასთან ერთად აუცილებლად მადლობით უნდა მოვიხსენიო ის ადამიანები, რომლებიც სხვადასხვა სოფელში გვმეგზურობდნენ (დათა ქორთუშვილი, კობა ფიფია, მარიამ შეროზია, დიანა თოდუა).

ერთი სურვილიც მაქვს. ვინაიდან ანაკლიელებს აქვთ ლაზური ენისა და სიმღერის შესწავლის სურვილი, იქნებ ოფიციალურ დონეზე გადაწყდეს ჩემი მინიკვა.

მილანის საოპერო თეატრი „ლა სკალა“, 7 დეკემბერს, პუჩინის ოპერით „ტოსკა“, ახალ სეზონს გახსნის. გასაოცარია, მაგრამ ეს იქნება პრემიერა – აქედრდება ამ ოპერის პირველი რედაქცია, რომელსაც კომპოზიტორმა მოგვიანებით გადახედა. სპექტაკლში ჩართული იქნება დღევანდელი მელომანებისთვის უცნობი რვა პასაჟი. მნიშვნელოვანი ცვლილება ელოდება მაყურებელს I აქტის ბოლოს, სადაც Te Deum განსხვავებულია მელოდიითაც და შესრულებითაც – სრულდება a cappella-თი. დადგმაში მონაწილეობენ საოპერო ვარსკვლავები – ანა ნეტრებეკო, ფრანჩესკო მელი და ლუკა სალსი. დირიჟორი – რიკარდო შაი.

დირიჟორ ვიქტორ დე საბატის ინიციატივით, „ლა სკალა“ უკვე 68 წელია (1951-დან) სეზონს ხნის 7 დეკემბერს, მილანის მფარველის, წმინდა ამბროსის დღეს. იმ დღეს თეატრის სცენაზე წარმოდგენილ იქნა ვერდის „სიცოცხლიური მწუხრის ლოცვა“ მარია კალასის მონაწილეობით.

ვენის სახელმწიფო ოპერაში, თავისი ისტორიის 150 წლის მანძილზე, პირველად იქნება ნაჩვენები ქალი-კომპოზიტორის ნაწარმოები. 8 დეკემბერს წარმოდგენენ ავსტრიელი კომპოზიტორი ქალის ოლ-

გა ნოვირტის ოპერას „ორლანდო“. ნაწარმოებს საფუძვლად უდევს ცნობილი ინგლისელი მწერალი ქალის, ვირჯინია ვულფის ამავე სახელიანი რომანი, სადაც ნაწარმოების გმირი რამდენიმე საუკუნის მანძილზე, ჯერ ცხოვრობს როგორც მამაკაცი, ხოლო შემდეგ – როგორც ქალი. კომპოზიტორი იმედოვნებს, რომ გაამახვილებს ყურადღებას ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა არჩევანისა და გამოხატვის თავისუფლება.

„Deutsche Oper am Rhein“-ში უბედურებების სერია გრძელდება. დიუსელდორფის თეატრალური ორმო, ხანძარსაწინააღმდეგო სისტემის უქონლობის გამო, წყლის ქვეშ მოექცა. უახლოესი სპექტაკლები – კამილ სენ-სანსის „სამსონი და დალილა“ და ენგელბერტ ჰუმპერდინკის „ჰენზელი და გრეტელი“ – ჩვენებიდან მოიხსნა. უფრო ადრე ანალოგიური შემთხვევა მოხდა დუისბურგის ოპერაში, რამაც გამოიწვია მეორე სცენის დროებითი პარალიზება.

დირიჟორი თეოდორ კურენტბისი და ბანი ილდარ აბდრაზაკოვი მონაწილეობას მიიღებენ ზალცბურგის მესამე საიუბილეო ფესტივალზე, რომელიც გაიმართება 18 ივლისი – 30 აგვისტოს ჩათვლით

ავსტრიაში. როგორც ფესტივალის პრეზიდენტმა – ჰელგა რაბლ-შტადლერმა განაცხადა, 100 წლის საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით გაიხსნება არქივები, რაც საშუალებას მისცემს დაინტერესებულ პირებს ნახონ ფესტივალის ყოველი წლის პროგრამა. ფესტივალზე დადგმული პირველი ოპერა იყო მოცარტის „დონ ჯოვანი“. საუკუნის შემდეგ ოპერის ახალ დადგმას წარმოგიდგენენ თეატრალური რეჟისორი რომეო კასტელუჩი და დირიჟორი თეოდორ კურენტბისი.

ვენევის მუსიკალური კონკურსის 74-ე დათვალიერებაზე გამოავლინეს გამარჯვებულები. კომპოზიტორთა შორის შეარჩიეს სოლო ჰობოისა და ანსამბლისათვის დანერგილი ნაწარმოების ავტორი. ამოცანას ყველაზე უკეთ გაართვეს თავი იაპონელმა ხინაკო ტაკაგიმ და კოლუმბიელმა დანიელ არანგომ. შესაბამისად, მათი პარტიტურები „ნამიერება“ და „დიუნა“ აქედრდა ფინალურ ვალა კონცერტზე, ნაწარმოებები აგრეთვე გაიგზავნა სხვადასხვა კონკურსზე.

ანდრეა ბოჩელიმ აბსურდული უნოდა არსებულ ვითარებას – თეატრები ჰარასმენტში შემჩნეულ საოპერო მომღერლებს კონტრაქტებს უწყვეტენ. იტალიელმა ტენორმა

აღნიშნულ თემაზე კომენტარი გააკეთა აშშ-ში საგასტროლო ტურნეს წინ. მისი კრიტიკული გამონათქვამები მიმართული იყო ამერიკული საინფორმაციო საშუალებების მისამართით, რომლებმაც პლასიდო დომინგოს გარშემო სკანდალის ინიცირება მოახდინეს. სექსუალური შევიწროების ბრალდების გამო, დომინგოსთან თანამშრომლობაზე უარი თქვა რამდენიმე თეატრმა.

ქალ-პიანისტს პირველად მიენიჭება ბახის მედალი. ამ მედლის მფლობელები არიან ისეთი მუსიკოსები, როგორებიცაა: ნიდერლანდელი კლავესინისტი, ორგანისტი და დირიჟორი ტონ კოპმანი, ბრიტანელი დირიჟორი ჯონ ელიოტ გარდინე, ავსტრიელი დირიჟორი, ვიოლონჩელისტი, გამბისტი, მუსიკალური მწერალი ნიკოლაუს არნონკური და სხვ. ამჯერად ლაიპციგის ცნობილ ჯილდოს მიანიჭებენ კანადელ პიანისტ ქალს – ანჟელა ჰიუიტს. დღეისათვის ჰიუიტი არის ბახის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მკვლევარი და შემსრულებელი. საზეიმო დაჯილდოება გაიმართება წლის ბოლოს. საღამოზე ანჟელა შეასრულებს „გოლდბერგ-ვარიაციებს“.

ა. ჰუმბოლტის სახელმწიფო დრამის აკადემიური

თეატრი (ე.წ. ალექსანდრეს თეატრი) და ჰეკინის თეატრი განახორციელებენ „ვეგენი ონგენის“ ერთობლივ დადგმას. იდეის ავტორია რუსული თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი ვალერი ფოკინი. მან პროექტს ექსპერიმენტული და სარისკო უწოდა.

სპექტაკლი დაიდგება ჰეკინური ოპერის ჟანრში – ესაა ერთ-ერთი ყველაზე ფართოდ გავრცელებული ეროვნული საოპერო ფორმა ჩინეთში. მასში ჩართულია არა მხოლოდ მუსიკა და ვოკალური პარტიები, არამედ მისი შემადგენელი ნაწილია პანტომიმა, ცეკვები და აკრობატიკა. რეპეტიციები დაგეგმილია 2021 წლისთვის.

პარიზში, ბრიტანულმა აუქციონის სახლმა “Christie’s”, 27 ნოემბერს გასაყიდად გამოიტანა ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტის იშვიათი პორტრეტი. მისი თავდაპირველი ღირებულება იყო 800 000 ევროდან 1, 2 მილიონ ევრომდე, თუმცა პორტრეტი ბევრად მეტ თანხაში გაიყიდა, ვიდრე ელოდნენ – 4 მილიონ ევროდ. პორტრეტი აუქციონს გადაეცა პიანისტ ალფრედ კორტოს კოლექციიდან.

ეს პორტრეტი ერთ-ერთია იმ ოთხი პორტრეტიდან, რომელიც კომპოზიტორის სიცოცხლეში დაიხატა. პორტრეტი დახატულია 1770 წელს. მის ავტორად მიიჩნევენ

ვერონელ მხატვარს გიმბეტინო ციგნაროლის.

პორტრეტზე გამოსახულია 13 წლის მოცარტი, რომელსაც წინ უდევს პარტიტურა და კლავესინს უკრავს, თავზე ახურავს თეთრი პარიკი და აცვია წითელი ქურთუკი. ამ პერიოდში პატარა მოცარტი, სწავლის გავრძელების მიზნით, მოგზაურობდა იტალიაში და მართავდა კონცერტებს მთელი ქვეყნის მასშტაბით. პორტრეტი შეუკვთა ვენეციის რესპუბლიკის უმაღლესი თანამდებობის პირმა, მოცარტის თაყვანისმცემელმა პეტრო ლუგეტიმ 1770 წლის იანვარში, ვერონაში გამართული კონცერტის შემდეგ.

რიკარდო მუტი ტოვებს ჩიკაგოს ორკესტრს. 2022 წელი იქნება ამ კოლექტივთან მრავალწლიანი თანამშრომლობის უკანასკნელი სეზონი. დირიჟორმა განაცხადა, რომ არ დაელოდება იძულებით დათხოვნას და თავისი სურვილით განწყვეტს კონტრაქტს. რიკარდო მუტი ჩიკაგოს სიმფონიურ ორკესტრს 2010 წელს ჩაუდგა სათავეში. იტალიელმა დირიჟორმა თავდაპირველად უარი განაცხადა ამერიკელ მუსიკოსებთან თანამშრომლობაზე, მენტალური უთანხმოებების გამო, თუმცა პირველი რეპეტიციების შემდეგ კონფლიქტი ამოიწურა.

SUMMARY

THE EPOCHAL PORTRAITS

Gia Kancheli (1935-2019)

Mikheil Kobakhidze (1939-2019)

On the 2nd October 2019, the last representative of the 1960s brilliant generation, the creator of the epochal significance of the Georgian musical culture, the composer acknowledged in the world – Gia Kancheli passed away, which is the great lack for Georgian culture. Not only Georgian but musical societies of many countries of the world informed about it with great grief.

On the 4th October, in honor of the composer from Hague St. Jacobs Church bell tower sounded Gia Kancheli's melody "Yellow leaves" from the film "Sherekilebi"/

The Georgian society (and not only musicians) with grief and sorrow responded to the fact of Gia Kancheli's death on the pages of Facebook.

After ten days, on the 13th November, the Georgian culture underwent again a very great lack – the brilliant representative of the 1960s Georgian producers, the producer of the world rank – Mikheil Kobakhidze passed away, who with his short film and 8 movies lasting for 15-20 minutes, left the indelible trace in the world cinematography.

Both professionals and music, cinema lovers, the admirers of the Georgian culture bade farewell with these two great Georgian creators.

The editorial staff of the journal "Musika" offers the readers the small part of Facebook responses.

On the 23rd November, the demonstration of the documentary film about Gia Kancheli was on at the cinema "Amirani". The script and producing belongs to Teona Jorbenadze. It took Teona one year for the film, starting in 2015. The movie shots from Gia Kancheli's jubilee concert tour – Berlin, Brussels, Antwerp, Baku are given in the film.

Lela Ochiauri

Manana Kordzaia

Svimon Jangulashvili

"The Angels of Sorrow"

The Documentary Film about Gia Kancheli

On the 23rd November, the demonstration of the documentary film about Gia Kancheli was on at the cinema "Amirani". The script and producing belongs to Teona Jorbenadze. It took Teona one year for the film, starting in 2015. The movie shots from Gia Kancheli's jubilee concert tour – Berlin, Brussels, Antwerp, Baku are given in the film.

The demonstration of the film dedicated to Gia Kancheli did not pass without great maestro Gia Kancheli's music – before the public premiere of the film, the concert was held with the participation of the musicians of the Symphony Orchestra, the conductor Nikoloz Rachveli, the violist Giorgi Tzagareli and the new generation of classical music performers.

The concert was open with the premiere – the piece of music of the little prodigy Tsofne Zedgenidze, dedicated to Gia Kancheli's memory.

DESCENDANCE

Rusudan Kutateladze

Nikoloz Rachveli

The Genetics that Gives me the Hope

On the 30th September, at Merab Kostava Home-Museum, the concert of the professional musician, having his own manner of performance, the pianist and composer – Demetre Gamsakhurdia was held. The pianist-creator performed the works by A. Scriabin, Debussy and his own musical work. The musicologist Rusudan Kutateladze gives the high appreciation both to his performing

style and original piece of music.

The chief conductor of Evgeni Mikeladze State Symphony Orchestra of Georgia – Nikoloz Rachveli commented on Demetre Gamsakhurdia's concert on his personal Facebook. He remarks: "Today I got acquainted with and listened to the best Georgian composer and thinker of the new generation, who is one more pride for our country and who will bring to Georgia many victories with his music...".

THE HISTORICAL DATES

Lali Vardanashvili

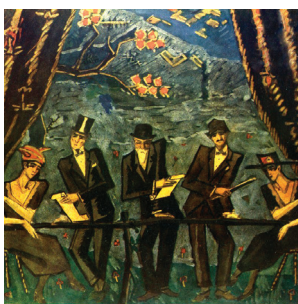
1919-2019

The Dates Overlooked in the Senseless Fuss

The author reviews the most significant for Georgia the year of 1919 both historically and culturally. She concerns the various achievements in Georgian poetry and painting, the significant phenomena in Georgian musical life and what is very important – the birth of the Georgian opera.

In 1919, the first Georgian operas were staged: "The Legend on Shota Rustaveli" by Dimitri Arakishvili (the 5th February 1919), Zacharia Paliashvili's "Abesalom and Eteri" (the 21st February 1919) and "Keto and Kote" by Victor Dolidze (the 11th December 1919), the opera, which has been staged like "Abesalom and Eteri" for 100 years so far.

The author considers that the State has not paid enough attention to the very significant 100 years jubilee dates.

THE OPERA

Tamar Tavshavadze

Verdi's "Aida" at the Black Sea Arena

The August of 2019, was the month of interesting phenomena for the opera-lovers. One of the most significant musical phenomena of Italy – Verdi's festival within the limits of the program "Georgia, Europe" was held in Georgia.

Verdi's Festival is held in October in Parma and Busseto every year. The Festival was founded in 1989, though in 1994-2000 it was not held. In 2001, to the memory of 100 years since Verdi's death the new life of the Festival began and since

that time, it has been held regularly.

Within the limits of the Festival, on the 16th August, Verdi's opera "Un Ballo in Maschera" was sounded at the Tbilisi Opera and Ballet State Theater, then the festival was held at the Black Sea Arena. There, on the 23rd August, the opera "Aida" staged by the legendary Arena di Verona was represented. That was the academic performance with the traditional costumes and decorations brought from Italy. On the 25th of August, the opera-gala was held where the extracts from G. Verdi's operas were performed.

THE DATE

Rusudan Tsurtsumia

Givi Orjonikidze – the Person, Thinker, the Public Figure in Contemporaries Eyes

The article is dedicated to the famous Georgian musicologist, the critic of Georgian music,

publicist, scientist, writer and public figure – Givi Orjonikidze (1929-1984). “Givi Orjonikidze – the person, thinker and public figure – was the particular phenomena of the Georgian musical

culture, who with his innovated scientific ideas and deep researches marked the new stage of the development of not only Georgian musicology. This stage is still being continued because many ideas given in his works give the rich subsistence for the interesting scientific speculations” – writes the author.

THE CULTURAL DIALOGUE

Alexi Shanidze

Mirza Fatali Akhundov Home-Museum was the Host of Romanticism, love and Mastership

On the 14th October, in Tbilisi at the Azeri writer-educator, philosopher and founder of the Azeri drama, at the small cafe of Mirza Fatali Akhundov (1812-1878) Home-Museum the evening of the violin music was held. The performers were: the owner of the Japan Emperor order “The Silver Rays of the Rising Sun”, the fine Georgian musician-conductor and the violinist, Giorgi Babuadze and the pianist Mamuka Sikharulidze. 14 Plays

were performed at the evening and the musical essence of each of them offered us various dispositions according to their names. The musical works by: E. Elgar, J.S. Bach-Ch. Gounod, W. A. Mozart, J. Brahms, C. Saint-Saëns, G. Faure, J. Massenet, N. Paganini, F. Kreisler, S. Rachmaninoff, V. Monti, Tamar Vashakidze, Vazha Azarashvili, were performed. The author talks about the significance of chamber music and its traditions in Georgia.

THE SCIENTIFIC PAGE

Shio Abrakhamia

At the Beginning of Georgian Personal Choral Music

The author researches the beginning of Georgian professional choral music, which must be found in the entrails of the Middle Ages church. He remarks that the tradition of the Georgian choral performance was formed with the

old church enchant, because the chanters were the performers, well-educated with this aim. It is well-known that, if the secular traditional songs were usually taught informally in life, the church chants as the professional art were learned from its experts. The author reviews the difficult conditions of the Georgian chant during the period of the Georgian occupation by the Russian Empire (1801) and the struggle of the Georgian society for the restoration and preserving the national chant. In the article the author also talks about the process of four folding of the process of the Georgian music in European style, which began in the 19th century.

THE LAUREATES

*Maia Gogorishvili***“Irma Gigani – the Discovery of the Competition”**

One more victory and acknowledgment of the Georgian pianist on the international arena – Irma Gigani has become the Laureate of the II International competition “Les Etoilles du Piano” (“The Stars of the Piano”) in France.

At this time, Irma Gigani is studying in Vienna at the University of Music and Performing Arts. Her teacher is the well-known professor Stephan Arnold.

Irma Gigani was called “the Discovery of the Competition”. It is very joyful, when

the daughter of our country, beautiful pianist is adored with such epithet by the musical society of Europe.

THE DATE

*Medea Kelbakiani***Vakhtang Paliashvili’s 100 years**

Recently at Tbilisi Z. Paliashvili Memorial Home-Museum, the evening-meeting was held. It was dedicated to the famous Georgian conductor, public man, the Honored Artist of Georgia, one of the first laureates of Z. Paliashvili premium,

the Dean of the Conducting Chair of Tbilisi State Conservatoire, the Honored Pedagogue, Professor Vakhtang Paliashvili, who has recently become

100 years old.

Vakhtang Paliashvili was the conductor for 40 years. In his repertoire were: 26 operas, 41 ballets, almost 200 compositions of various genres from the concert program: symphonies, instrumental concerts, overtures, suites, fragments from the operas, rhapsodies, dances etc. The author reviews the conductor’s creative way and his merit in Georgian professional music.

GEORGIA AND EUROPE

*Alexi Shanidze***The Triumph of the Piano Trio “Impressio” in Tbilisi**

The article is dedicated to the Piano Trio “Impressio” working in Vienna, one of the distinguished groups among the chamber ensembles of the young

generation. At first, the group consisted of: Mariam Vardzelashvili (piano), the Ukrainian Vira Zhuk (violin) and the Polish Anna Maria Nemetz (violoncello). Later the gifted Serbian violoncellist Nemanja Stankovich replaced Anna Maria Nemetz. Since its foundation, the Trio regularly holds the concerts and master classes in the countries of Europe, North and South America, Africa and Asia. The trio is rewarded with many prizes. Over the last seasons, the trio “Impressio” has held the concerts in many prestigious halls of the world. The concert repertoire of the ensemble is very rich and consists of both musical works of the last three countries and the modern pieces of music.

On the 27th October, “The Trio Impressio” held the concert for the Georgian musicians at the Recital Hall of V. Sarajishvili Tbilisi State Conservatoire.

SUMMARY

THE REMEMBRANCE

Nino (Nunu) Meskhi

The material prepared Tamar Meskhi-Modebadze
In the Service of Art

With the article of Nino (Nunu) Meskhi published in the journal “The Soviet Art” (1964, No 7) we would like to recall the honored Mrs. Seraphima (Sima) Vekua (1914-2000), the ballet actress and the teacher of classic dance, who was at the head of Tbilisi State School of Choreography for many years and together with Vakhtang Chabukiani is justly considered as one of the founders of Georgian National ballet.

THE WOMEN COMPOSERS

The Editorial Letter

The Evening of Poetry and Music

Mrs. Svetlana Ketsba.

At the concert, the premiere of 4 musical works based on Geno Kalandia’s verses which won the competition. The competition – “The Songs Based on Geno Kalandia’s Verses” was held in spring by the above mentioned Center and the Composers’ Creative Union of Georgia. The chairman of the competition was the composer Vazha Azarashvili. The winners of the competition were revealed.

The owner of the first and second premium became Tamar Vashakidze, the third premium was given to Giorgi Shaverzashvili and Kakha Tsabadze.

THE CONCERT LIFE

Rusudan Kutateladze

The Cloister of the High Art

In 2019, the festival “Tbilisi Autumn” held every year at Djansug Kakhidze Tbilisi Center for Music and Culture on the initiative of its artistic director and the chief conductor was as usually devoted to its tradition and offered the interesting and various program.

XXVII საერთაშორისო მუსიკალური ფესტივალი
"აპრილ-გაზის თბილისი"
XXVII INTERNATIONAL MUSIC FESTIVAL
"AUTUMN TBILISI"

15.09.2019 - 19:30

თბილისის სიმფონიური ორკესტრი
TBILISI SYMPHONY ORCHESTRA

სოლოისტები:
გიორგი კოვალევი (ვიოლა)
გიორგი ხარაძე (ცელო)

დირიჟორი:
ვახტანგ კახიძე

The article is dedicated to the first concert, where the brilliant compositions by two great artists – Alfred Schnittke and Anthony Dvoršak were performed – viola and violoncello concerts.

The author reviews these two concerts from historical point of view and appreciates the ability of the performers to penetrate the richest and very complicated world. The participants of the concert were: Tbilisi Symphony Orchestra, the conductor Vakhtang Kakhidze, the soloists – the young, successful violist Giorgi Kovaliov and the fine violoncellist Giorgi Kharadze, who is working in France.

NEW PUBLICATIONS

Tamar Burjanadze

New Solfeggio Text-Book

The solfeggio text-books by the theorist and practician Irine Barbakadze, have been included for six-year music schools for several years. First of all, it should be noted that this is the first solfeggio text-book published in Georgian in which the

author uses the musical materials from the works not only of the foreign and Georgian composers, but three-voiced songs are mainly taken from the

Georgian folklore, though the musical folklore of other countries is also broadly used. The musical materials given in the book help the pupil to gain both the international and metre-rhythmical and creative skills. At the same time, the text-books help the teachers to give the pupils knowledge more quickly and distinctly.

FOLKLORE

Giorgi Kraveishvili

Almost Unknown Specimens of Anaklia Lazi Life and Megrelian Musical Folklore

It is true that Megrelian musical folklore has been paid attention for more than a century. However, nobody has worked over the recording of one-voiced cradle Nanas mourning and children plays. In 2019 July, the author of the article together with Tamaz Kraveishvili was in an expedition in Tsalenjikha and Zudgigi regions to record the Megrelian Nanas mourning and play tunes. To find out the interfluence of Lazuri and Megrelian songs they recorded in the expedition all kinds old Megrelian and Lazuri tunes – in Anaklia besides the cradle Nanas, women and men mourning and plays, the chonguri and panduri songs as well.

It should be noted that in the history of fixing Megrelian musical folklore, the cradle Nanas, mourning and play songs have been fixed for the first time.

CULTURAL RELATIONS

The Editorial Staff of the Journal “Musika” **The Georgian Piano Miniatures with the Performance of the Turkish Musicians***

On the 26th of June, at the Mirror-Hall of the Union of Composers of Georgia, “The Evening of Georgian Piano miniatures” was held, where the pianist TAMAR BARDAVELIDZE-TORE and her class pupils (ELIF GUNDOGDU, AYSE IRMAK AYIK, BASAKSU SAGSOZ, NIHAN SAGSOZ, ALTAY KILIC) performed the musical works of the Georgian composers.

TAMAR BARDAVELIDZE-TORE is the Georgian musician, who lives in Turkey. She as the pianist appears at the concerts in Ankara, Germany, Italy; she also works as a teacher at the Bilkent University.

The elite group of the Turkish youth arrived in Tbilisi with the aim of getting acquainted with the Georgian composers and performing the Georgian piano music. Altogether with the everyday masterclasses and getting ready for the concerts, the guests got acquainted with the history and culture of Georgia, its spiritual and material monuments, sights in Tbilisi and surroundings. The Ambassador of Turkey in Georgia Ms. FATMA CEREN YAZGAN gave the official reception to TAMAR BARDAVELIDZE-TORE, her class pupils and their parents.

TAMAR BARDAVELIDZE-TORE based this fine tradition, which will play the significant role in the Georgian-Turkish relations. We hope that this tradition will be continued in future on a large scale.

** In the issue N3, 2019 of the journal “Musika” in the editorial letter “The Georgian Piano Miniatures with the performance of the Turkish Musicians” in the English resume there were a number of errors due to some technical reasons. That is why the resume is republished now.*

A CD enclosed with the magazine contains a sound track for each feature. Since its format is insufficient for all the details: the titles of the pieces and features and performers, only the title of a musical piece and the page of the corresponding article are specified. Here is a complete list of the CD recorded material:

1. Gia Kancheli “Styx” for viola, mixed choir and orchestra. Performers: Giorgi Tsagareli (viola), Evgeni Mikeladze State Symphony Orchestra of Georgia, the conductor Nikoloz Rachveli, Trinity Cathedral Choir, Gori Women’s Choir, State Choral Chapel of Abkhazia. The concert dedicated to the 80 jubilee of Gia Kancheli – “Our Kancheli” (The feature “Gia Kancheli (1935-2019)”, page 2);
2. Nikoloz Rachveli, “Dedication to Gia Kancheli”. Performed by Nikoloz Rachveli. Live ” (The feature “Gia Kancheli (1935-2019)”, page 2);
3. Alexander Scriabin. Sonata no.4 in F sharp major, Op.30. Performed by Demetre Gamsakhurdia, at the jubilee of the first President of Georgia – Zviad Gamsakhurdia (The features “The Genetics that Gives me the Hope” and “The response”, pages 20, 23);
4. Franz Joseph Haydn, Piano Sonata No. 33 in C minor. Performed by Irma Gigani (“Irma Gigani – the Discovery of the Competition” (page 52);
5. Anton Dvorak. The Violoncello Concert C minor, I part. performed by Giorgi Kharadze cello), Tbilisi Symphony Orchestra, the conductor Vakhtang Kakhidze (The feature “The Cloister of the High Art”, page 66);
6. Tamar Vashakidze. The song “I Remember”. Performed by the State Boys’ Chapel, Art director Zviad Boklvadze (The feature “The Evening of Poetry and Music”, page 65);
7. The Megrelian Mourning, Performed by Maia Abshilava; The Mourning Megrelian Performed by Zaira Chanturia; The Megrelian Mourning over the Child, Performed, by Noe Korshia (The feature “Almost Unknown Specimens of Anaklia Lazi Life and Megrelian Musical Folklore”, page 73);
8. The Megrelian Nana, Performed by Tsitsino Kukhilava); The Megrelian Nana, Performed by Natela Shamugia (The feature “Almost Unknown Specimens of Anaklia Lazi Life and Megrelian Musical Folklore”, page 73);
9. The Megrelian Play “Tsitsikvava”, Performed by Mzia Aronia and Diana Todua; “Tsitsikvava”, Performed by Nelly Todria, Mzia Shonia, Zaira Kobalia, Julietta Kvaratskhelia (The feature “Almost Unknown Specimens of Anaklia Lazi Life and Megrelian Musical Folklore”, page 73);
10. The Lazuri “Your Mother is in the Mill”. Performed by Igor Razmadze (The feature “Almost Unknown Specimens of Anaklia Lazi Life and Megrelian Musical Folklore”, page 73);
11. Turkish language speaking Lazuri “Tsvima Tsvims”. Performed by Sanie Molaoghli (The feature “Almost Unknown Specimens of Anaklia Lazi Life and Megrelian Musical Folklore”, page 73).

The editorial board

Editor-in-Chief: MIKHAEL ODZELI

Editors: MZIA JAPARIDZE, TAMAR TSULUKIDZE,
TAMAR BURJANADZE

Design: VAKHTANG RURUA, VANO KIKNADZE

Translated by: KETEVAN TUKHARELI

Address: 123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi

Tel: (+995 32) 295 41 64

Fax: (+995 32) 296 86 78

በሊ ህገ ጸሐፊ

A addictive

ወንጌል ገሰ ጸሐፊ የጽሑፍ ምርምር ምርምር

ጽሑፍ ምርምር ገሰ ገሰ ጸሐፊ